TARTU ÜLIKOOL · UNIVERSITAS TARTUENSIS · 1632

A. I. Denissov

Nõukogude nigiõigus

B-3177

A. I. Denissov

Tartu Riik. Ülikool
6424
Raamatukogu

N Õ U K O G U D E R I I G I Õ I G U S

(Osaline tõlge)

Originaal ilmunud
NSVL KRK Juriidilisel Kirjastusel
Moskvas 1940

Tartu, 1947.

I. p e a t ü k k.

RIIGI JA ÕIGUSE TEKKIMINE JA OLEMUS.

1. Riigi ja õiguse tekkimine.

§ 1. Ürgaegne kogukondlik kord.

Paljud aastatuhanded elasid inimesed väikeste sugukondadena, moodustades klassideta, riigita ühiskonna. See eelnes klassiühiskonnale ja teda nimetatakse ürgaegseks kogukondlikuks korraks.

Põhimisteks tootmisvahenditeks selle korra ajal olid kivist tööriistad (kivikirves, -nuga jne.) ja hiljem ilmunud vibu ja nooled. Kasutades neid tööriistu inimesed töötasid ühiselt: käisid koos jahil, püüdsid kala, korjasid vilja jne. See kollektiivne, ühine töö tingis ühisomandi tootmisvahenditele, samuti ka tootmissaadustele.

Ürgaegses kogukondlikus korras oleles tööjaotus ainult mehe ja naise vahel. Mees sõdis, käis jahil ja kalal, hankis toitu ja valmistas selleks vajalikke tööriistu. Naine tegeles toidu- ja rõivaste valmistamisega - keetis, kudus, õmbles. "Kumbki on peremees oma alal: mees metsas, naine kodus." (Engels, Perekonna, eraomandi ja riigi tekkimine, Tallinn 1946 lk. 159). Sellistes tingimustes ei saanud olla inimese ekspluateerimist inimese poolt.

Ürgaegne kogukondlik ühiskond ei olnud lõhestatud klassidesse, s.o. suurtesse inimeste rühmadesse, "kes erinevad oma kohalt ühiskondliku tootmise ajalooliselt kindlaksmääratud süsteemis, oma suhtelt (mis on enamasti fikseeritud ja vormistatud seadustes) tootmisvahenditega, oma osalt ühiskondliku töö organisatsioonis, ja järelikult ühiskondliku rikkuse selle osa saamisviisilt ja suuruselt, mis on nende käsutuses. Klassid on niisugused inimeste rühmad, kellest üks võib omastada teise tööd nende koha erinevuse tõttu teatavas majanduslikus ühiskonnaformatsioonis." (Lenin, Suur algatus, Valitud teosed II k., Tallinn 1946, lk. 398).

Ürgaegse kogukondliku korra majanduslik alus määras üldiselt ja täielikult kogu selle korra ilme.

Ürgaegse kogukondliku korra universaalseks rakukeseks oli sugukond.

Sugukonnale on iseloomulikud järgmised põhitunnused:

1. Sugukond on ühevereliste inimeste isikuline liit. Sugukond on "vendlus, mis seotud sugulussidemetega" (Morgan).

2. Sugukonda haldasid sugukonna liikmed ise. Temas valitsesid tavad, mis olid kasulikud ja meelepärased kõigile sugukonna liikmeile, autoriteet, austus ja isavõim, mida kasutasid nõunikud, sugukonna vanemad. Siin toimus kõik, nagu kirjutas Engels, oma seatud korra kohaselt. Sugukonna ühiskondlikud asjad otsustas sugukond ise. Igasugused tülid ja kokkupõrked lahendati sajandite jooksul kujunenud tavade kohaselt asjaomaste eneste poolt. Sugukond valis oma vanemad, kelle võimul oli moraalne, isalik iseloom. Vanemaid võidi tagandada igal ajal.

Turtud ameerika teadlane L. Morgan iseloomustab irokeeside ürgaegset demokraatiat järgmiselt:

"Kõik irokeeside sugukonna liikmed nautisid isikulist vabadust ja olid kohustatud kaitsema üksteise vabadust; nad kasutasid ühesuguseid eesõigusi ja isikulisi õigusi, kusjuures sachemid ja juhid ei pretendeerinud mingisugustele eelistele ses suhtes; see oli sugulussidemetega seotud vendlus. Vabadus, võrdsus ja vendlus, kuigi need polnud kunagi formuleeritud, olid sugukonna põhiprintsiibid. Neil faktidel on oluline tähtsus, kuivõrd sugukond kujutas endast ühiskondliku korralduse ja halduse süsteemi-ühikut, millele oli rajatud kogu indiaanlaste ühiskond."(Morgan, Ürgne ühiskond, lk. 51.)

3. Sugukonna liikmed olid kohustatud aitama üksteist, ühiselt teostama kättemaksu kellelegi sugukonna liikemeist tehtud ülekohtu eest ja koos ka vastutama ülekohtu eest, mis tehtud kellegi poolt teisele sugukonnale. Siit pärineb veritasu tava.

4. Sugukonna liikmete vahelised abielud loeti lubamatuks. See tava oli tingitud sellest, et sugukond pärines rühmabieludest, mille tõttu sugukonna liikmed olid omavahel seotud vereen sugulussidemetega. Kauaaegsed tähelepanekud tekitasid kujutluse veresegamise lubamatusest, sest sellest tulenevad nõrgemad järglased kui abiclust võõraste vahel.

Esmalt kõrvaldati abielud vanemate ja laste vahel, siis vendade ja õdede vahel jne., lõpuks kitsenduste ring laienes kuni ühe ja sama sugukonna liikmete vaheliste abielude keeluni. Kujundati tava, mille järgi abieluliste ühendust võidi sõlmida ainult eri sugukondade liikmete vahel.

5. Igal sugukonnal oli oma nimetus. Tavaliselt oli see mingisuguse looma nimetus, mida selles sugukonnas loeti pühaks ja erilise austuse osaliseks. Sugukonna nimi oli mitte üksnes eraldavaks märgiks, vaid andis selle kandjale kõik õigused ja kohustused, mis seotud antud sugukonda kuuluvusega.

6. Igal sugukonnal oli oma usuline kultus, oma kalmistu,

omad piidustused.

Sugukonnad võisid ühineda. Mitu sugukonda moodustasid fraatria (vendluse), mitu fraatriat - hõimu (suguharu).

Niisugune on üldine iseloomustus ürgaegse sugukondliku korra kohta, mis ei tundnud ei riiki ega õigust.

§ 2. Ühiskonna lõhenemine klassidesse ja riigi ja õiguse tekkimine.

Tootmisjõudude arenemine töi enesega kaasa kvalitatiivse muutuse inimeste vahekordadesse tootmisprotsessis ja järelikult ürgaegse sugukondliku korra lagunemise.

Üleminek kivist tööriistadelt vibule ja nooltele tekitas ülemineku jahinduselt ürgaegsele loomapidamisele, loomade järkjärgulisele kodustamisele. Veel olulisemaid muudatusi tootmises tekitas metallist tööriistade (raudkirves, raudhõlmaga ader jne.) tarvituselevõtmine. Metallist tööriistad võimaldasid loomapidamise kõrval tegelda põllundusega. Nii tekkisid uued tootmisharud, mis põhjustasid ühiskondliku tööjaotuse. Karjakasvatajad hõimud eraldusid teistest hõimudest. See oli esimene suur ühiskondlik tööjaotus, millel olid väga olulised tagajärjed. Karjakasvatuse tekkimisega algas ürgaegse sugukondliku korra lagunemine.

Karjakasvatajate hõimude eraldumine oli progressiivseks näiteks. See soodustas tootmisjõudude kasvu nii karjakasvatajate hõimude juures, kus tekkisid toorainete tagavarad (loomanahad, vill jne.), kui ka teiste hõimude juures, kel kujunesid kõrsvilja tagavarad. See lõi vahetamise võimaluse esmalt hõimude vahel, aga eramandi tekkimisega loomadele ka üksikute inimeste vahel.

Tootmise kasv karjakasvatuses ja põllunduses andis inimesele võimaluse toota rohkem kui tema ülalpidamiseks oli vaja. Avanes võimalus inimese ekspluateerimiseks inimese poolt. Seoses sellega muutus sõdade iseloom. Kui varemalt sõditi naaberhõimu tema poolt asustatud territooriumilt väljatõrjumise eesmärgil või et kaitsta ennast naaberhõimu pealetungi vastu, siis nüüd sõjad omandasid lausa riisumise iseloomu (orjade, loomade, sobiva territooriumi jne. vallutamine). Sõjavangid, kes varemalt lasti oma hõimu tagasi või lapsendati, muutusid nüüd orjadeks.

Alul olid orjadeks sõjavangid. Pisut hiljem sattusid orjade seisundisse sugukonna- või hõimukaaslased (võlaorjus, laenud orjastavatel tingimustel jne.).

Lõppeks, esimene ulatuslik ühiskondlik tööjaotus viis eraomandi tekkimisele väljakujunenud patriarhaalsete perekondade isadele nende perekondade varanduste suhtes. Üksikperekond kujunes

majanduslikuks jõuks, mis tõusis sugukonna kui terviku vastu.

Sellel aga ühiskonna arenemine ei peatunud. Raua ja rauast tööriistade valmistamise leiutamine avas uue lehekülje ühiskonna arenemisel. Metalltööriistade valmistamine nõudis spetsialiseerumist maakide kaevandamises, nende sulatamises, sepatöös jne. Seoses sellega tekkisid mitmesugused käsitööliste kutsed. Käsitöö tekkimine ja arenemine töi omakorda kaasa uue, s.o. teise ulatusliku ühiskondliku tööjaotuse, käsitöö eraldumise põllundusest. Tekkis vastuolu linna ja maa vahel. Sel teel töö osutus jaotatuks üksikutesse iseseisvatesse tööliikidesse. Selle uue ühiskondliku tööjaotuse baasil arenes vahetus.

Ühiskondlik tööjaotus ja vahetus, võrsunud tootmisjõudude arengu teatavast tasemest, põhjustasid eraomandi tekkimise tootmisriistadele ja -vahendeile, samuti aga ka tarbimisvahendeile.

Lenin õpetas:

"Kuni näit. kõik ürgse indiaani kogukonna liikmed valmistasid ühiselt kõik neile vajalised saadused, oli võimatu ka eraomandus Kui aga kogukonda tungis tööjaotus ja tema liikmed hakkasid igaüks omaette tootma mingisugust üht saadust ning müüma seda turul, siis selle kaubatootjate materiaalse eraldatuse väljendusvormiks oli eraomanduse instituut." (Lenin, Mis on "rahvasõbrad", i. Valitud teosed, I k., Tallinn 1945, lk.66).

Eraomandi instituut andis ühelt poolt löögi ürgaegse kogukondliku korra südamesse, mis viis selle ühiskondlikule omandile toetuva korra lagunemisele, oli aga teiselt poolt vahendatuks põhjuseks klasside tekkimisele, ühiskonna lõhenemisele ekspluateeritavaks enamuseks ja ekspluateerivaks vähemuseks.

Järelikult karjapidamise, põllunduse ja käsitöö tekkimine ja tööjaotus nende tootmisalade vahel lõi võimaluse "vahetada tooteid üksikute isikute ja kogukondade vahel, avanes rikkuste kujhumise võimalus väheste kätte, tootmisvahendite tegelik kuhjumine vähemuse kätte, vähemusel võimaldus allutada endale enamust ja muuta enamuse liikmeid orjadeks" (Stalin, Dialektilisest ja ajaloolisest materjalismist, i. Leninismi küsimusi, Tallinn 1945, lk. 490).

Võimalus oli muudetud tõelisuseks. Osutus kasulikuks vahetada ja tarvitada inimjõudu, muutes inimene orjaks. "Vaevalt olid inimesed hakanud vahetama, kui juba vahetati neid endidki" (Engels, Perekonna, eraomanduse ja riigi tekkimine, Tallinn 1946, lk. 175).

Inimeste enamus muutus ekspluatatsiooni ja rõhumise objektiks. Inimeste vähemus, omades tootmisriistu ja -vahendeid, muutus ekspluataatorite ja rõhujate klassiks. Nii lõhenes ühiskond ekspluataatorite ja ekspluateeritavate klassideks, orjade ja orjavaldajate klassideks. Klasside tekkimisega pahdi kogu füüsilise töö raskus ekspluateeritavate õlule. Vaimne töö sai ekspluateerijate monopoliks. Siit pärineb vaimse ja füüsilise töö vastandlikkus.

Ühiskonna lõhenemisega antagonistlikeks klassideks tekivad ühiskonnas välditamatult vastuolud ja selle tagajärjel - õigus ja riik.

Klassieelses ühiskonnas polnud õigust. See ei tähenda, et seal puudus kord, et seal polnud mingisuguseid norme, mis oleksid reguleerinud sugukonna liikmete omavahelisi suhteid ja iga sugukonna liikme suhteid sugukonnaga kui tervikuga. Seal olid oma normid - kirjutamata tavad, millest harjumuse ja normide endi autoriteedi tõttu rangelt kinni peeti. Ühiskondlik omand, inimeste varaline ja ühiskondlik võrdsus, vastuolude puudumine isiklike ja ühiskondlike huvide vahel - kõik see arendas inimeses välja kollektiivsuse ja solidaarsuse teadvuse ning tunde. Inimene ei eraldanud veel õigusi ja kohustusi ning ka õigused ja kohustused ise ei omanud juriidilist iseloomu. Sugukondlikus ühiskonnas - Engels kirjutas -,"... küsimust, kas osavõtt ühiskondlikest asjadest, veritasu või selle lunastamine on õigus või kohustus, ei ole indiaanlasele olemas, see tunduks talle niisama mõttetuna kui küsimus: kas söömine, magamine ja küttimine on õigus või kohustus." (Engels, Perekonna, eraomanduse ja riigi tekkimine, Tallinn 1946, lk.158 j.)

Ürgaegse ühiskonna tavad rajanesid teadvusel, et ühiskonda peavad toetama kõik sugukonna liikmed kõigi huvides. Ühiskonna lõhenedes vastandlikesse klassidesse ürgaegse kogukondliku korra tavad lakkasid väljendamast kõikide huve, nad kaotasid oma vana tähenduse ja mandusid juriidilisteks tavadeks, mis on kutsutud kaitsma ekspluataatorliku vähemuse huve. Riigi abil need sunniti vägivaldselt peale ekspluateeritavale enamusele. Sel teel tavad muutusid tavaõiguseks.

Seadus tekkis märksa hiljem, siis, kui tekkis kirjaoskus ja kui valitseva klassi huvid nõudsid karmimaid, selgemaid õiguse väljendusvorme kui tava. Niisiis õigus ehk üldine reegel esineb algul tava, siis aga seaduse kujul. Engels kirjutas "Elamuküsimuses": "Juba väga madalal ühiskonna arenemise astmel tekib vajadus haarata üldisereegliga päevast päeva korduvaid produktide tootmise jaotuse ja vahetuse aktä, hoolitseda selle eest, et üksik alistuks tootmise ja vahetuse üldistele tingimustele. See reegel, mis

algul väljendus tavas, muutub hiljem seaduseks."(Marx ja Engels, Teosed, venek. väljaandes, XV k. lk.70.).

Kuivörd õigus väljendas ühe ühiskonnaosa (ekspluataatorite), mitte aga kogu ühiskonna tahet, sedavörd ei saanud ta teostada vabatahtlikkuse alusel. Tekkis süstemaatiline sund ja seda sundi teostav aparaat kohtu- ja administratiivorganid nende karistamiseks, kes rikugad või ei täida õiguse nõudeid.

Seadused kinnistavad ühiskondliku ebavördsuse, kaitstes varakate ekspluataatorlike klasside huve. Eriti karmilt karistavad nad eraomandi põhimõtte rikkumist (tavaliselt surmanuhtlus, korratute võlgnikkude orjastamine; kreeditorile õiguse andmine tappa korratut võlgnikku).

"Koos seadusega tekivad paratamatult ka organid, kellele tohakse ülesandeks selle järelevalve - avalik võim, riik." (Marx ja Engels, Teosed, venek. väljaandes, XV k., lk.70).

Lenin kirjutas: "Riik on klassivastuolude lepitamatuse produkt ja väljendus. Riik tekib seal, siis ja niivörd, kus, kui ja kuivörd klassivastuolusid objektiivselt pole võimalik lepitada. Ja ümberpöördult: riigi olemasolu tõestab, et klassivastuolud on lepitamatud." (Lenin, Riik ja revolutsioon, Valitud teosed II k., Tallinn, 1946. lk. 113).

Niisiis tekivad riik ja õigus ühiskonna klassidesse lõhenemise tagajärjel.

§ 3. Ateena riigi ja õiguse tekkimine.

Ajalooliseks illustratsiooniks riigi ja õiguse tekkimisele seoses klasside ja klassiühiskonna ilmumisega on Ateena orjapidajate riigi tekkimine.

Milleks võetakse näitena Ateena riigi ja õiguse tekkimine?

1) Sellepärast, et meil on olemas kõik andmed, mis võimaldavad arutleda kreeka sugukondliku korra lagunemisprotsessi ja Ateena orjavaldusriigi ja -õiguse tekkimist (Meil on olemas eriti nii geniaalsed teosed kui Homerose "Ilias" ja "Odysseia". Need kaks teost näitavad sugukonda sõja ja rahu perioodil.);

2) sellepärast, et Ateena riik ja õigus tekkisid "puhtal kujul" eranditult sisemiste klassivastuolude produktina, ilma välise või sisemise vägivallata;

3) lõpuks sellepärast, et see riik saavutas küllaldaselt arenenud vormi - demokraatliku vabariigi vormi.

Juba kangelaste ajastul (XI - XIII e.m.a.) leidis aset reform, milline kirjutatakse Theseuse arvele, ja mis seisnes ühiskonna jagamises kolme klassi ja keskvalitsuse loomises. See oli juba uus ühiskondlik nähtus, mis oli vööras ürgaegsele kogukondlikule korrale.

594.a. e.m.a. toimus revolutsioon, mis on tuntud Soloni revolutsiooni nime all. Solon valiti 594.a. e.m.a. arhondiks. Tema tegevuses kajastus plutokraatia võitlus eupatriididega, s.o. kreeka aristokraatiaga.

Solon teostas rea reforme. Need ümberkujundamised jagunevad kahte liiki: 1) eraõiguslikesse küsimustesse puutuvad reformid ja 2) poliitilisse korraldusse puutuvad avalikõiguslikud reformid.

Soloni põhimised reformid eraõiguse valdkonnas on järgmised:

1) demose (rahva) osaline või täielik vabastamine võlgadest, missugune samm oli rünnakuks kreeditoride omandile võlgnike kasuks ja huvides;

2) isikliku võlaorjuse äramuutmine ehk võlgade pärast vabaduse võtmise ärakeelamine;

3) testimise vabadus ehk pärimisseadus. Viimane võimaldas lastetutele abikaadadele pärandada oma vara mitte üksi sugukonna liikmetele. Testimise vabadus kinnistas eraomandi instituudi;

4) õiguste andmine tulnukaile s.o. neile, kes ei kuulunud kreeka sugukonda;

5) maatükkide piiramine, mis puudutas eupatriidide huve, kes hoidsid neid oma käes.

Nende eraõiguslike reformidega pandi alus nn. orjavalduslikule tsiviilõigusele.

Vaatleme Soloni poolt teostatud uuendusi avalikõiguslikul alal.

Solon võttis tarvitusele timokraatliku (tsensusliku) konstitutsiooni, mis avalikult seadusandlikult kinnistas eraomandi põhimõtte. Selle konstitutsiooni kohaselt Ateena elanikkond jagati nelja gruppi, olenevalt tulude suurusest.

Orjad ei sattunud ühtegi neljast ühiskondlikust grupist. Orjuse kinnistas Solon riiklikus korralduses.

Milline tähtsus oli sel jaotusel Ateena elanikkonnale?

Asi on selles, et pärast seda reformi õigus astuda riiklikesse ametitesse, õigus teatavatele kohtadele söjaväes, õigus osa saada trofeede (vallutatud orjade, aarete jms) jagamisest ei olenenud enam kuuluvusest sugukonda, fraatriasse või hõimu, vaid kuuluvusest ühte nendest neljast grupist.

Solon kutsus ellu Ateena nõukogu kui keskse halduslikku asutise. Osa asju, mis enne seda oli hõimude pädevuses, tunnistati üldtähtsusega asjadeks ja need anti Ateena nõukogu pädevusse.

Tekkis nn. üldine "rahva" õigus, mis seisis kõrgemal üksikute hõimude ja sugukondade tavadest.

Solon asutas vandekohtud, kuhu võidi esitada kaebusi ametiisikute peale.

Seesugune oli Soloni reformide üldine iseloom.

509.a. enne meie ajaarvamist teostus Kleisthenese revolutsioon, milline lõplikult kukutas "üllad" ehk kreeka aristokraatia, pühkis aga koos nendega minema ka sugukondliku korra viimased jäänused.

Kleisthenese konstitutsioon, ignoreerides nelja vana hõimu, mis olid rajatud sugukondadele ja fraatriatele, löi nende hõimude asemele hoopis uue organisatsiooni - kodanike jaotamise alusel nende alalise elukoha järgi, mitte aga vastavalt nende kuuluvusele sugukonda või fraatriasse. Teiste sõnadega: Kleisthenese konstitutsioon kehtestas administratiiv-territoriaalse jaotuse, mis oli ürgaegsele kogukondlikule korrale sootuks võõras.

Kogu Attika jaotati sajaks omavalitsuslikuks kogukondlik-territoriaalseks ringkonnaks ehk demoseks. Kodanikud - demoodid - valisid oma vanema ehk demarchose, varahoidja, 30 kohtunikku kui ka preestrid. Kõrgem võim demoses kuulus demootide-kodanike kogule.

Kõik see, nagu õieti märgib Morgan, oli eeskujuks Ameerika omavalitsuslikule linnakogukonnale. Engels kirjutas: "Tekkiv riik Ateenas algas sama ühikuga, milleni kaasaegne riik (kodanlik - A.D.) oma kõrgeimal arenemisastmel välja jõuab" (Engels, Perekonna, eraomanduse ja riigi tekkimine, Tallinn 1946, lk. 118).

Selle reformi tagajärjel elanikud muutusid poliitiliselt territooriumi päraldisteks.

Kümme demost moodustasid hõimu, mis erinevalt vanast hõimust osutus juba kohahõimuks. Hõim ehk fülos oli mitte üksnes omavalitsuslik poliitiline organisatsioon, vaid ka sõjaväeline organisatsioon, sest hõim valis ratsaväe komandöri (fülarchose), jalaväe komandöri (taktiarchose) ja strategose, kes seisis hõimu territooriumi kogu relvastatud jõudude eesotsas. Hõim valis esindajad Ateena kesknõukogusse.

Kõik see kokku moodustas Ateena riigi, mida valitses:

1) viimases instantsis - Rahvakogu, kuhu pääsesid ja kus hääleõiguse omasid Ateena kodanikud;

2) Viiesaja Nõukogu, mis koosnes kümne hõimu esindajast (50 esindajat iga hõimu poolt);

3) arhondid ja teised ametiisikud, kelle pädevuses olid mitmesugused haldusalad ja kohtuasjad.

x x

x

Marksistlik-leninlik teooria riigi ja õiguse tekkimisest ei jäta kivi kivi peale kodanlistest ja väikekodanlistest teoriaist selles küsimuses.

On teada, et kodanlikud õpetlased püüdsid kõikjal ja igal pool leida kodanlikku omandit, kapitaliste ja töölisi, riiki ja õigust. Lenin näitas, et "Kodanlusele ei ole midagi iseloomulikumat kui kaasaja korra joonte ülekandmine kõigile aegadele ja rahvastele" (Lenin, Mis on "rahvasõbrad", i. Valitud teosed, I k., Tallinn 1945, lk. 67, märge).

Kodanlised vanaaja ajaloolased, uurides ürgaegset kogukondlikku korda, lasevad sellele osaks saada klassiühiskonna iseloomu ja atribuudid - eraomandi, monogaamse perekonna, riigi ja õiguse.

Selleks, et kujutada ürgaegset kogukondlikku korda kui korda, mis sisaldab eos kõik kodanliku ühiskonna ja riigi atribuudid, kodanlik teadus kasutab järgmisi võtteid. Ta kuulutab täidikult ürgaegseteks hõimudeks hõimu , kes on siirdunud klaasiühiskonda ja klassühiskonna mõjul kaotanud ürgaja põhijooned. Teiste sõnadega, hõime, kes on juba ümber muutunud ja tänapäevani säilinud reas maakera punktides, kujutatakse tõeliselt ürgaegsetena. Teisest küljest neid hõime, kes on siirdunud klassiühiskonda, kuid on säilitanud sugukondliku organisatsiooni põhijooned, vaatlevad kodanlikud õpetlased kui anomaaliat inimühiskonna arengus, kui degradeerunud või metsistunud hõime. Siit ühe osa kodanliste õpetlaste katse põhjendada, et perekonna, eraomandi ja riigi tekkimise küsimuse asetamine on iseenesest juba ebaõige, et riik ja õigus on ajaloost kõrgemal, s.o. igavesed. Eriti prantsuse jurist Léon Duguit isegi püstitada riigi tekkimise küsimust. Tuntud saksa jurist Jellineck kirjutas, et riigi loomise kohta on võimalikud üksnes hüpoteesid ja et ei ole võimalik luua mingisugust teadust riigi tekkimise kohta.

II. Riigi mõiste ja olemus.

Võrreldes kõigi ajastute ja rahvaste riike, on teadus kindlaks teinud, et kõigile riikidele on omased mõned ühised tunnused. Sellepärast võib rääkida "riigist üldse". Siinjuures peab meeles pidama, et "riik üldse" on abstraktsioon, millel on mõtet ainult niivõrd, kuivõrd ta tõesti fikseerib kõikidele riikidele ühise ja sarnase ja sel teel teeb liigseks kordamised üksikute konkreetsete ajaloolise riikide vaatlemisel. Mõiste "riik üldse" (s.o. ühine ja sarnane kõigis riikides) on liiga liigendatud ja sisaldab eneses mitmesuguseid tunnuseid, millest ühed käivad kõikide riikide kohta, teised aga ainult mõnede kohta nendest.

Mõiste "riik üldse" välja toomine on vajalik selleks, et sarnasuse tõttu ei unustataks väga tähtsaid ja olulisi vahesid mitmesuguste klasside riikide vahel, et silmas pidada elementaarseid loogika nõudeid üldise ja erilise teineteisest eraldamisel.

Kõikide ekspluataatorlike klasside teoreetikud tõendavad, et antud konkreetne riik on riik üldse, et see riik on kõlblik kõikidele aegadele ja rahvastele. Selleks pidid nad kas üldse mitte märkama antud riigi erilisi ja spetsiifilisi jooni, mis tingitud tootmisjõudude antud arengutasemest, või kujutama neid kui iga riigi üldisi, universaalseid jms. jooni. Niisiis need teoreetikud, vaadeldes riiki üldse, ei näinud olulisi vahesid konkreetsete ajalooliste riikide vahel.

Riigi ja õiguse teooria nende küsimuste hulka, mis tuleb asetada sulgude ette, peab arvama küsimused riigi tunnustest, riigi funktsioonidest, riigi klassiolemusest.

§ 1. Riigi eritunnused.

Friedrich Engels omas teoses "Perekonna, eraomandnse ja riigi tekkimine", võrreldes riiki ürgaegse kogukondliku korraga, toob ette kolm riigi spetsiifilist tunnust.

Ürgaegse kogukondliku korra juures, nagu juba nägime vaadeldes riigi ja õiguse tekkimist, ühendunesid inimesed sugukondadesse, fraatriatesse ja hõimudesse - s.o. sugukondlikesse organisatsioonidesse. Klassidevaheline võitlus lõhestas ürgaegse ühiskonna, mis tugines sugukondlikele koondistele. Klassiühiskond, mis järgnes ürgaegsele ühiskonnale, ei saa eksisteerida ilma riigita, mille alljaotused ei ole mitte sugukondlikud, vaid kohalikud koondised.

Riigis inimesed jagunevad territoriaalsete üksuste järgi (nach dem Gebiet) ja teostavad oma õigusi ja kohustusi kindlal territooriumil. Näiteks Ateena orjavaldajate riigis inimesed jagunesid füloste ja demoste, tsaristlikul Venemaal kubermangude, kreiside jne. järgi; kaasaegses Prantsuse riigis inimesed jagunevad departemangude järgi.

NSV Liidu kodanikud on samaaegselt selle või teise liiduvabariigi kodanikud. Iga liiduvabariigi kodanikud hõlmatakse selle liiduvabariigi administratiiv-territoriaalsete organisatsioonide (kraid, oblastid, ringkonnad, rajoonid) kaudu.

Kodanike organiseerimine elukoha järgi on üldine kõikidele riikidele ja näib sellepärast loomulikuna ja endastmõistetavana. Kuid see on pikaajalise ja visa võitluse resultaat, mis hävitas inimeste organiseerimise sugukondade järgi.

Mis puutub aga NSV Liidu kodanike territoriaalsesse korraldusse, siis on see seatud sotsialistliku Oktoobrirevolutsiooni võidu tulemusena. Territoriaalne korraldus NSV Liidus on teostatud täielikult arvestades meie maa rajoonides majanduslikke ja elu-olulisi iseärasusi ning elanikkonna koostist.

Selliseid administratiiv-territoriaalse jaotuse printsiipe, mis teostatud NSV Liidus, ei tundnud ega tunne ükski ekspluataatorlik riik maailmas. Ekspluataatorlike riikide kodanike territoriaalse jaotuse aluseks on fiskaalsed (maksude sissenõudmise hõlpsus jne), politseilised ("korra" kindlustamine ja politsei valve alamate üle) jms kaalutlused.

Niisiis alamate või kodanike jaotus territoriaalsete üksuste järgi on üks iga riigi spetsiifilisemtest tunnustest.

Ürgaegse kogukondliku korra juures elanikkond organiseeris end ise ja tuli toime ilma erilise haldusaparaadita. "Sõduriteta, sandarmiteta ja politseita, aadlita, kuningateta, asevalitsejateta, prefektideta või kohtuniketa, ilma vanglateta, ilma kohtuprotsessideta kulgeb kõik oma korrapärast rada. Iga tüli või riiu lahendab nende kogu, kellesse asi puutub, sugukond või hõim, või üksikud sugukonnad omavahel - ainult äärmise, harva rakendatava vahendina ähvardab veritasu, kusjuures meie surmanuhtlus on ainult selle veritasu tsiviliseeritud vorm ühes kõigi tsivilisatsiooni positiivsete ja negatiivsete külgedega. Kuigi ühiseid asju on palju rohkem kui praegu..., ei vajata siiski meie laialdase ja keeruka valitsusaparaadi varjugi. Kõik küsimused lahendavad asjaosalised ise ja enamasti on iidne tava kõik juba korraldanud (Engels, Perekonna, eraomanduse ja riigi tekkimine, Tallinn 1946 lk.97).

Pilt muutub järsult klassiühiskonnas, kus luuakse eriline riiklik, s.o. avalik võim (die öffentliche Gewalt), mis ei ühtu enam kogu ühiskonna võimuga ja mis teostab süstemaatilist vägivalda ning inimeste alistamist vägivallale.

Seltsimees Stalin oma aruandes ÜK(b)P XVIII kongressil näitas, et riigi võimuvahendid seisnevad peamiselt sõjaväes, karistusorganeis, luures. See meie juhi osutus rikastab kujutulust avalikust võimust kui riigi tähtsaimast tunnusest. See pöörab eriti tähelepanu riigi luureorganeile, mille abil valitsev klass teostab oma diktatuuri. Enne seda õiguseteoreetikud ei osutanud vajalikku tähelepanu luureorganeile, mis kuuluvad avaliku võimu organite süsteemi.

Ekspluataatorlike riikide avalik võim eraldub ühiskonnast, lahutab ennast ühiskonda moodustavate liikmete massist. Seda võimu tugevdatakse sedamööda, kuidas teravnevad klassivastuolud siseriigis ja suurenevad vastuolud riikide vahel.

Avalik võim sai vajalikuks siis, kui ühiskond lõhestus vaenulikesse klassidesse, kui elanikkonna iseseisev relvastatud organisatsioon muutus võimatuks. Ta muutus vajalikuks nii selleks, et hoida klassivastaseid lõas, neid maha suruda kui ka selleks, et kindlustada valitseva klassi huve välismaal.

Kiik kerkis ürgaegse kogukondliku korra varemeil. Riigi tekkimise protsess arenes üheltpoolt sugukondlike ühiskondlike institutsioonide ümberkujundamise joonel poliitilisteks või eraõiguslikeks institutsioonideks, teiselt poolt aga selliste organite loomise liinil, millel polnud isegi mingit sarnasust ürgaegse kogukondliku korra organitega.

Ürgaegsete kogukondlikkude institutsioonide ümberkujundamine omakorda toimus rööbiti valitsevate isikute - vanemate, väepealikute - eraldamisega omaette sugukondlikuks ülemkihiks. Individuaalsete perekondade tekkimine võimaldas päranduse tendentsile tungida mitte üksnes varanduslikule, vaid ka puhtpoliitilisele alale (ühiskondlike ametikohtade täitmine). Isaõiguse tõttu mõned sugukonnad said tähtsaiks ja teised jäid tundmatuiks, ja ainult fraatriad ja hõimud hõlmasid nii ühed kui ka teised sugukonnad. Hõimude juhtide võim omandas päritava võimu iseloomu ja kaotas hiljem oma autoriteedi aristokraatsete sugukondade võimsuse kasvu mõjul.

Ürgaegse kogukondliku korra ümberkujunemine toimus rööbiti sõdade mandumisega röövretkedeks. Sõda ja sõja organiseerimine muutusid regulaarseteks funktsioonideks ühiskonnas, mis jagunes rikasteks ja vaesteks. Röövsõjad loeti väärikamaks kui elatisvahendite soetamine tööga, mistõttu väepäälikute võim suurenes. Esmalt valiti kõrgema väejuhataja ja üldse väejuhtide järglased ühest ja samast perekonnast. Sellest korrast kasvas aegamööda välja päritav võim, mida, nagu osutab Engels, esmalt salliti, siis nõuti ja lõpuks usurpeeriti. Sellega pandi alus päritavale monarhiale ja päritavale aadlile. Tagajärjena kisti ürgaegse kogukondlike korra organid juurtega välja sugukonnast, fraatriast ning hõimust ja nad muutusid oma vastandiks. Sugukondlik ühiskondlik kord mandus organisatsiooniks varatute rõhumiseks ühiskonnas eneses ja naabrite riisumiseks ning tagakiusamiseks.

Varakas klass ei leppinud ürgaegse demokraatia organite äratõkestamisega oma huvides, vaid lõi ka hoopis uued organid, näiteks luure- ja karistusorganid, türmid jms.

"Sedamööda", kirjutas Lenin "kuidas tekib ja kindlustub ühiskondlik jagunemine klassidesse, sedamööda, kuidas tekib klassiühiskond, sedamööda tekib ja kindlustub riik. Meil on inimkonna ajaloos kümneid ja sadandeid maid, mis on üle elanud ja elavad praegu üle orjuse, feodalismi ja kapitalismi. Igaühes nendest näete riigi tekkimist - vaatamata määratutele ajaloolistele muutustele, mis on toimunud, vaatamata kõigile murranguile ja kõigile revolutsioonidele, mis olid seotud inimkonna arenemisega, üleminekuga orjusest läbi feodalismi kapitalismile ja käesolevale ülemaailmlikule kapitalismi vastasele võitlusele. Kiik

oli alati teatavaks aparaadiks, mis eraldus ühiskonnast ja koosnes inimeste grupist, mis tegeles ainult sellega, peaaegu ainult sellega, või peamiselt sellega, et valitseda. Inimesed jagunevad valitsetavateks ja spetsialistideks valitsemise alal, nendeks, kes tõusevad ühiskonnast kõrgemale ja keda nimetatakse valitsejateks, riigi esindajateks. See aparaat, see grupp inimesi, kes valitseb teisi, haarab alati oma kätte teatava sunniaparaadi... Vägivalla võtted muutusid, kuid alati, kui oleles riik, oli igas ühiskonnas grupp inimesi, kes haldasid, kes kamandasid, valitsesid ja omasid võimu säilitamiseks füüsilise sunniaparaadi, vägivalla aparaadi, relvastuse, mis vastas oma epohhi tehnilisele tasemele." (Lenin, vene k., XXIV k., lk.368).

Avaliku võimu iseloomu määrab riigi klassiolemus. Muudatused riigi klassiolemuses toovad enesega kaasa ka muudatuse avalikus võimus.

Kuna sotsialistlik riik erineb täiesti ekspluataatorlikust riigist, siis sotsialistliku riigi avalik võim meenutab ainult väliselt eelnenud riikide avalikku võimu, täiesti erinedes sellest oma klassiolemuse ja oma funktsioonide poolest.

Niisiis avaliku võimu olemasolu on tähtsaimaks riiki iseloomustavaks tunnuseks.

Ürgaegne kogukondlik kord ei tundnud ei makse ega laene. Need tekkisid klassiühiskonnas. Avaliku võimu ülalpidamiseks on vaja varalisi vahendeid, ja need nõutakse sisse riigi alamatelt või kodanikelt. Riiklikkude laenude ja maksude või riigi kasuks kodanike panuste olemasolu avaliku võimu ülalpidamise otstarbel on samuti iga riigi tunnuseid.

Maksud ekspluataatorlikus ühiskonnas on üks tasumata töö jaotuse vorme. Lisatöö arvel peetakse ülal kõik klassiühiskonna mittetöötavad liikmed.

Riikliku võimu poolt seatud maksude ja riigi poolt abiksvõetavate laenude suund ja iseloom, eri klassidesse kuuluvate kodanike osavõtu määr maksukoorma kandmisest - kõik see oleneb klassist, mis valitseb majanduslikult ja poliitiliselt antud ühiskonnas, klasside jõudude vahekorrast riigis ja riikide vahelistest vastuoludest.

Aasta-aastalt kasvab kapitalistlikkude riikide võlgnevus, tõustes määratute mõõtmeteni. Näiteks on Ameerika Ühendriikide riigivõlg 45 miljardit dollarit (peaaegu 9 korda suurem aasta eelarvelistest laekumistest). Inglismaa riigivõlg 1939.a. lõpuks tõusis ligi 9 miljardi naelsterlingini (ületab aasta eelarvelised tulud). Vastastikune seos riigivõla ja maksusüsteemi vahel kapitalistlikes maades sarnaneb nõiaringile. "Laenud, - kirjutas

Marx kolmveerand sajandit tagasi, - võimaldavad valitsusele katta erakorralised kulud nii, et maksja ei tunne kohe viimaste kogu koormavust, kuid needsamad laenud nõuavad lõppude lõpuks maksude tõstmist. Teisest küljest maksude

tõstmine, mis tingitud järjekindlate laenude kuhjumisest, sunnib valitsust iga uue erakorralise kulutuse puhul tegema ikka uusi ja uusi laene." (Marx, Kapital 1932, vene k., I k., lk.607.).

Sotsialistlikus riigis maksud ja laenud on möödapääsematud, kuid nendel maksudel ja laenudel on teissugune iseloom võrreldes maksude ja laenudega, mis viiakse läbi ekspluataatorlikes riikides. Sotsialistliku riigi maksunduspoliitika on suunatud Nõukogude Liidu majanduse ja kultuuri arendamisele ja tema kaitse edasisele tugevdamisele. Maksude süsteem ja suurus siin on sellised, et nad ei öönesta töötajate elatistaset, mis tõuseb koos maa ühiskondliku rikkuse tõusuga. Nõukogude Valitsuse poolt väljakuulutatavatel laenudel on rahvamasside hulgas suur populaarsus. Nende edu põhjeneb sotsialistliku majanduse pideval tõusul, töötajate, kes oma säästud annavad laenuks oma sotsialistlikule tööliste ja talupoegade riigile, heaolu pideval tõusul. Need on tihedaimalt seotud sotsialistliku ülesehitustöö võitlusloosungitega (industrialiseerimise laen, NSV Liidu kaitse kindlustamise laen, rahvamajanduse arendamise esimese, teise ja kolmanda viisaastaku laenud jt.).

Niisiis maksud ja laenud on samuti üheks riigi tunnuseks. Kodanlik riigi- ja õigusteadus, mis tavaliselt ei tee vahet riigi ja ühiskonna vahel, ei ole võimeline kindlaks määrama tõelisi riigi tunnuseid. Puudutades riiki eristavale tunnuste küsimust, see teooria väidab, et niisugusteks tunnusteks on territoorium, rahvas ja võim (või korra organisatsioon).

Kuid mitte ükski kodanliste teoreetikute poolt näidatud riigi tunnustest ei ole tõeliselt riigi spetsiifiliseks tunnuseks.

Territoorium olnud ka enne riiki. Sugukonnal, nagu teada, oli ühine territoorium, aga riiki ta ei tundnud. Tuleviku kommunistlik ühiskond eksisteerib muidugi üksnes ajas vaid ka ruumis (territooriumil), kuid kommunismi võiduga kogu maailmas riik surub välja. Riigi tunnuseks on, nagu meie juba eespool mainisime, mitte territoorium, vaid riigi alamate või kodanike territoriaalne jaotamine.

Samuti lahendatakse ka küsimus rahvast.

Riigi spetsiifiliseks tunnuseks on sünd, võim, korra organisatsioon, - nii kõnelevad kodanlikud ja väikekodanlikud teoreetikud. Nii näiteks kirjutas Struve: "Riik on eeskätt korra organisatsioon, (klassi) ülevõimu organisatsiooniks on ta ühiskonnas,

milles ühtede gruppide alistamine teisele on tingitud tema majanduslikust struktuurist." (Tsiteeritud Lenini järgi I k. lk.290).

Struve arvates riik kui "korra organisatsioon" oli olemas ürgaegses kogukondlikus korras ja säilib ka tuleviku kommunistlikus ühiskonnas, kui klassid on hävitatud.

Kritiseerides Struvet, Lenin osutas sellele (Lenin, Kogut.Teosed, I k., lk. 290-291), et sundvõim on olemas igasuguses inimliku ühiselu juures. See oli olemas ürgaegse kogukondliku korra juures, see esineb perekonnas, ühiskondlikes organisatsioonides jne. ja seepärast ei saa ta olla riigi spetsiifiliseks tunnuseks. Riiki eristavaks tunnuseks on avalik võim, eraldatud rahvamassidest ja koondatud erilist liiki inimeste kätte, kes on valitseva klassi poolt spetsiaalselt määratud teiste inimeste haldamiseks ja nende üle valitsemiseks.

§ 2. Riigi funktsioonid.

a) Riigi põhifunktsioonid.

Riigil on kaks põhifunktsiooni - sisemine, mille ülesandeks on valitseva klassi klassivaenlaste kõrvaldamine, ja väline, mille ülesandeks on territooriumi laiendamine või kaitse valitseva klassi huvides.

Sisemine ja väline funktsioon - need on riigi tegevuse kaks külge. Mõlemad küljed on omavahel seotud.

Riik on eelkõige masin ühe klassi mahasurumiseks teise poolt ehk ühe klassi relv teise klassi või teiste klasside vastu. Olles tekkinud sisemaal klassivastuolude lepitamatuse produktina ja väljendusena, riik tegutseb eeskätt sisemaal. Seda riigiorganite tegevust nimetatakse sisemiseks, s.o. riigi peafunktsiooniks. See funktsioon on suunatud selle klassi või nende klasside vastu, kes esinevad valitseva klassi vastastena. Järelikult see funktsioon kindlustab valitseva klassi huve sisemaal.

Ajaloos pole veel esinenud niisugust juhust, kus mingisuguse ühe riigi võim oleks ulatunud kogu maakera elanikkonnale. Ajalugu tunneb mitme riigi koeksistentsi ja riikide ühelt poolt, ning eelriiklike ühiskondlike formatsioonide, teiselt poolt koeksistentsi. Iga riik arenedes puutub kokku teiste riikidega või riigieelsete organisatsioonidega (sugukondlike organisatsioonidega), ja selles seoses luuakse riigi välise tegevuse sfäär, s.o. riigi väline funktsioon. See riigi funktsioon on suunatud valitseva klassi huvide kindlustamisele väljaspool oma riiki. See ei ole mitte riigi peafunktsioon. Mispärast? Seepärast, et selle iseloomu ja mahu määrab riigi sisemine funktsioon.

Mõlemad riigi funktsioonid olid üsna tähtsusetud siis, kui ühiskonnas polnud veel arenenud klassivastuolud ja kui vastuolud riikide vahel ei olnud veel küllalt teravnenud. Nad tugevnesid sedamööda, kuidas teravnesid tähendatud vastuolud.

Sotsialistliku riigi funktsioonid on täiesti erinevad ekspluataatorliku riigi funktsioonidest.

b) Riigi sisemine funktsioon.

Riik mõjustab kõiki ühiskondliku elu avaldusi, kuid tema mõju tugevus on mitmesugustel aladel erinev.

Riik esineb eelkõige klassivaenlaste mahasurumise abinõuna. See tema funktsioon annab ennast tunda mahasurutava klassi kõigis eluavaldustes. Riik surub maha klassivaenlasi poliitilises, majanduslikus ja ideoloogilises sfääris.

Surudes maha ühte osa oma alamatest, riik teist osa alamatest, nimelt valitsevat klassi, ei suru maha vaid, vastupidi organiseerib, koondab, valgustab teda jne, kaitseb nende alamate huve nii siseriigis kui ka väljaspool.

Valitsev klass kontsentreerib oma kätte mitte üksnes poliitilise, vaid ka majandusliku ja ideoloogilise võimsuse. Ta nõuab riigilt oma huvide kaitset kõigis eluavaldustes, eelkõige majanduslikud alal.

Riik tootmisalal valitseva klassi majanduslike vajaduste enam või vähem keeruka peegeldisena. Marx ja Engels, Teosed, vene k., XIV k. lk.671-672) ei saa tagasi tõmbuda ühiskonna majanduslikust elust. Poliitilise pealisehitisena segab ta end majanduslikku ellu ja mõjutab mitmeti ühiskonna majanduslikku arengut. Ta avaldab majandusele mõju kõige mitmesugusemate vahendite kaudu (näiteks kaitsetollid, üksikute ettevõtete ja majandusharude natsionaliseerimine, riiklik kaubandus, finants- ja maksunduspoliitika, kaubanduse režiim jne.). Kuid tõeliselt majanduslik-organisatoorset funktsiooni kui iseseisvat funktsiooni pole teostanud ega saanudki teostada ükski ekspluataatorlik riik. Vahenditult hallata majandust võib ainult see riik, kes hoiab oma käes tootmisriistu ja -vahendeid.

Ekspluataatorliku ühiskonna tingimustes valitseb eraomand. Siin eraomanikud haldavad ise vahenditult oma majapidamist.

Võtame näiteks kodanliku riigi. On teada, et ta garanteerib kapitalistidele eraomandi nii sisemaal kui ka väljaspool, et ta on kõige tihedamalt seotud börsiga ja kapitaliga. Kuid see ei tähenda, et ta vahenditult valitseb kapitalistlikku majandust. Kodanliku riigi majanduslik funktsioon osutub teisejärguliseks kuivõrd tootmisriistad ja -vahendid on üksikute kapitalistide eraomandiks, kes ei luba riigil segada end oma erahuvidesse ja

poolt, on "korra" loomine, mis sanktsioneerib ja kindlustab seda rõhumist klasside kokkupõrkeid pehmendades" (Lenin, Riik ja revolutsioon, Valitud teosed, II k. Tallinna1946, lk.113). Pehmendada klasside kokkupõrkeid - see tähendab hoida rõhutud klasse mahasurumise aparaadi (sõjavägi, politsei, kohus, vangla jne.) abil alistuvuses, võtta neilt vahendid võitluseks oma ekspluataatorite ja rõhujate vastu.

Reeglipäraselt on riik majanduslikult valitseva klassi poliitiline organisatsioon. Tekkinud vastandlike klasside vahelistes ägedates võitlustes, ta ei saanudki olla midagi muud kui kõige võimsama majanduslikult valitseva klassi poliitiline organisatsioon.

Erandina esineb siiski ajajärke, kus võitlevad klassid saavutavad säärase jõudude tasakaalu, et riigivõim kui näiline vahendaja nende vahel saab ajutiselt mõlema klassi suhtes teatava iseseisvuse". (Engels, Perekonna, eraomanduse ja riigi tekkimine, Tallinn 1946, lk. 171 j.).

Selline on XVII ja XVIII saj. absoluutne monarhia. Ta ühevõrdsustas vastastikku aadlit ja kodanlust ja näis klassidest kõrgemalseisva organisatsioonina. Siin on vaja alla kriipsutada, et jutt on ainult näilisest klassidest kõrgemalseisvusest. Tõeliselt oli absoluutne monarhia aadli klassivalitsuse vorm feodalismi lagunemise ja kodanluse arenemise perioodil. Selline oli ka Prantsuse esimese ja teise impeeriumi bonapartism, mis ässitas töölisklassi kodanluse ja kodanluse proletariaadi vastu, mis laveeris nende kahe klassi teravaimatel vastuoludel ja näis organisatsioonina, mis seisis kõrgemal nendest kahest kodanliku ühiskonna põhiklassist.

Peab ütlema, et kodanlik teadus on täiesti segi ajanud küsimuse riigi olemusest samuti nagu küsimuse riigi tekkimise kohta.

Riik on Hegeli õpetuse järgi"...moraalse idee tõelikkus," "vabaduse teostus". "Riik on vaim, mis eksleb maailmas ja realiseerub selles teadlikult, samal ajal kui ta looduses saab tõeliseks ainult teissugusena kui ta ise on, - kui magav vaim." Riik on "loodusest kõrgemal". "Meie peame sellepärast, - ütleb Hegel, - riiki austama kui mingit maist-jumalikku olevust ja mõistma, et kui on raske aru saada loodusest, siis võrratult raskem on aru saada riigist." "Riigi olelemine, - see on jumala sammumine maailmas." (Hegel, Teosed, vene k., VII k. L., 1934, lk. 263, 268, 294.).

Järelikult kujutab Hegel ekspluataatorlike klasside riiki kui mõistust ja jumala võimu. Ta müstifitseerib ja jumalastab ekspluataatorlikku riiki.

Kodanlik teadus looritab riigi olemust, kui klassiülevõimu relva, kui aparaati, mille abil valitsev klass surub maha oma klassivaenlased.

Väikekodanlikud teoreetikud loevad riiki klasside lepitamise organiks, aga mitte klassi valitsemise organiks, mis ta tõelikult on.

Nii näiteks õigeükslik hegeliaanlane Lasalle püüdis kujutada riiki klassidest kõrgemal seisva organisatsioonina, mille ülesandeks olevat kogu inimese positiivne arendamine ja täiustamine, kõigi seisuste õiguste kindlustamine, kaasa arvatud ka tööliste seisus. Üldises valimisõiguses kodanlikus riigis nägi Lasalle "vaba rahvariiki" ja vabaduse kõrgeimat arengut. See riigiteoorias eviš teatavat menu saksa sotsiaaldemokraatia hulgas. Eriti tuleb märkida, et see võeti Gotha programmi, mis sai teravа kriitika osaliseks Marxi ja Engelsi poolt.

Kautskistid, "teoreetiliselt" mitte eitades, esiteks, et riik on klassi ülevõimu organ (kusjuures demokraatliku riigi suhtes tehakse erand, kuivõrd see riik oleks nagu töötavate masside enamuse organ), ja teiseks, et klassivastuolud on lepitamatud, jätavad kahe silma vahele või varjavad seda, et "...rõhutud klassi vabastamine on võimatu mitte ainult ilma vägivaldse revolutsioonita, vaid ka riigivõimu-aparaati hävitamata, mille on loonud valitsev klass..." (Lenin, Riik ja revolutsioon, I. Valitud teosed, II k. Tallinn 1946, lk. 114). Kautskistid püüdsid külge pookida töölisklassile ebausklikku austust kodanliku riigi vastu.

Rahva õelaim vaenlane Buhharin kujutas oma kirjutistes riiki kõiki ühiskondlikke klasse ühesuguselt suruva "võruna". Riik avaldub temal millegi välisena ühiskonna suhtes, ühiskonnale väljastpoolt võõrjaldselt kaelamärituna, mis ühesugusel määral rõhub kõiki klasse. See vaade riigile, mis püüab varjata riigi klassiiseloomu, ei kannata välja vähematki teaduslikku kriitikat ja on tüüpiliseks oportunistlikuks vaateks, mis tuleneb proletariaadile vaenulikust klassivastuolude lepitamise ideest.

§ 4. Riigitüübid.

Riigid erinevad üksteisest peamiselt oma klassiolemuse poolest.

Kõik riigid (välja arvatud Pariisi Kommuun), mida tunti enne Oktoobrirevolutsiooni, olid vana tüüpi riigid, s.o. ekspluataatorlikud ja rõhujad riigid. Nende vahel oli teatavad erinevusi. Põhierinevus nende vahel seisnes selles, et nad toetusid mitmesugustele eraomandi liikidele ja mitmesugustele ekspluatatsiooni ja rõhumise viisidele.

Eristatakse kolme eri liiki ekspluataatorlikku tüüpi riike: orjavalduslik riik, s.o. orjavaldajate riik orjade alistamiseks ja mahasurumiseks, feodaalne riik, s.o. feodaalide, mõisnike, aadli poliitiline organisatsioon pärisorjuses olevate talupoegade alistamiseks ja vaoshoidmiseks, ja kapitalistlik riik, s.o. vahend palgalise tööjõu ekspluateerimiseks ja rõhumiseks kapitali poolt.

V Vanale ekspluataatorlikku tüüpi riigile on vastandiks uut kõrgemat tüüpi riik, s.o. sotsialistlik riik.

Marksism tõestas teaduslikult klasside ajaloolise iseloomu, nende sõltuvuse materiaalse tootmise arengutasemest ja seletas, et klassivõitluse seaduspärasus viib paratamatult proletariaadi diktatuurini, sotsialistliku riigini.

Kord tekkinud, on riik oma arenemises läbi käinud küllalt keeruka ja pika tee. Riigi arengusuund ja sisu on seletatavad lõppude lõpuks materiaalse tootmisviisi arenguga ja muudatustega.

"... kui ühiskonna ajaloo mitmesuguseil ajajärkudel võib näha mitmesuguseid ühiskondlikke ideid, teooriaid, vaateid ja poliitilisi asutusi, kui me orjapidamiskorras näeme ühtesid ühiskondlikke ideid, teooriaid, vaateid ja poliitilisi asutusi, feodalismisteisi, kapitalismi ajal - kolmandaid, siis pole see seletatav ideede, teooriate, vaadete ja poliitiliste asutuste endi "loomusega" ega "omadusega", vaid ühiskonna materiaalse elu mitmesuguste tingimustega ühiskonna arenemise mitmesuguseil ajajärkudel.

Milline on ühiskonna olemine, millised on ühiskonna materiaalse elu tingimused, - niisugused on ta ideed, teooriad, poliitilised vaated ja poliitilised asutused." (Stalin, Dialektilisest ja ajaloolisest materialismist, i. Leninismi küsimusi, Tallinn 1945, lk. 451 j.).

Peab tingimata arvestama seda, et majanduslik struktuur, materiaalse tootmise viis määrab ainult üldiselt, ainult lõppastmes riigi tüübid. See tähendab, et ei saa tuletada selle või teise konkreetse riigi kõiki jooni ainult ühiskonna arengu majanduslikest tingimusist. See tähendab, et on vaja arvestada ka teisi tegureid, mis on mõjutanud selle või teise riigi tekkimist.

Orjus, feodalism ja kapitalism - niisugused on kolm tootmisviisi või kolm enamuse orjastamise ja ekspluateerimise vormi vähemuse poolt, millele vastavad ekspluataatorlike riikide kindlad tüübid.

Engels kirjutas:"Orjapidamisega, mis jõudis tsivilisatsiooni ajal kõrgeima arenemisastmeni, tuli ühiskonna esimene suur lõhenemine ekspluateerivaks ja ekspluateeritavaks klassiks. See lõhenemine kestis läbi kogu tsivilisatsiooni perioodi. Orjapidamine on esimene antiik-maailmale omane ekspluateerimise vorm; sellele järgneb keskajal pärisorjus ja uuemal ajal palgatöö. Need on orjastuse kolm suurt vormi, mis on iseloomustavad tsivilisatsiooni kolmele suurele ajajärgule: avalik, viimasel ajal aga varjatud orjus käib tsivilisatsiooniga alati kaasas." (Engels, Perekonna, eraomanduse ja riigi tekkimine, Tallinn 1946, lk. 175).

Ekspluataatorlik riik ja orjus eeldavad üksteist. Seal, kus esineb ekspluataatorlik riik, seal esineb ka orjus. Seal, kus

on orjus, seal on tingimata ka ekspluataatorlik riik. See peab paika nii orjavaldajate ühiskonna, keskaegse ühiskonna kui ka kapitalistliku ühiskonna suhtes. Kõigis neis kolmes ühiskondlik-majanduslikus formatsioonis esineb valitsemise ja alistumise vahekord ja sellest olenevalt riik. Valitsemise ja alistumise vormid määratletakse igale antud ühiskonnale spetsiifilise eraomandi vormi poolt, enamuse vähemuse poolt ekspluateerimise vormi poolt. Tootmisriistade ja -vahendite omanike vahenditus suhtes vahenditutesse tootjatesse - " selles avastame meie alati", kirjutas Marx, "kõige sügavama saladuse, kogu ühiskondliku korra, järelikult aga ka suveräänsuse ja sõltuvuse vahekordade poliitilise vormi, lühidalt, igasuguse antud spetsiifilise riigivormi sisima aluse."

Varalised vahekorrad, mis on tingitud ühiskonna tootmisjõudude arengutasemest, moodustavad igasuguse ühiskondliku ja riikliku korra sügavaima aluse. Sellepärast on omandiküsimus otsustavaks küsimuseks riigi tüüpide iseloomustamisel.

Omand esineb alati ainult kindlas konkreetses ajaloolises vormis kui ajalooliselt muutuv ja tootmisjõudude arengutasemest sõltuv ühiskondlik suhe. Ajalugu tunneb ühiskondlikku omandit kui ajalooliselt esimest omandivormi, eraomandi kolm põhivormi (orjavalduslik, feodaalne ja kapitalistlik omand) ja sotsialistlikku omandit.

Klassiülevõimu säilitamiseks selle või teise klassi poolt on otsustava tähtsusega temä huvidele vastava omandivormi säilitamine tootmisvahendeile. Sellega seletub see, et "kõik senised revolutsioonid on olnud revolutsioonid üht liiki omanduse kaitseks teist liiki omanduse vastu. Nad ei saa kaitsta üht omanduse liiki, riivamata teist." (Engels, Perekonna, eraomanduse ja riigi tekkimine, Tallinn 1946, lk.116).

Nii näiteks kannatas Soloni poolt 594.a. e.m.a. läbiviidud revolutsioonis kreeditoride omand võlgnike omandi huvides. Prantsuse kodanlik revolutsioon 1789.a. hävitas feodaalse omandi kapitalistliku omandi säilitamise ja arenemise huvides. Vastavalt kapitalistliku tootmise nõuetele andis kodanlik seadusandlus eraomandile maksimaalse tähtsuse, ümbritsedes selle pühaduse ja puutumatuse oreooliga. "Inimese ja kodaniku õiguste deklaratsioon" 1789.a. arvas omandiõiguse (p.17) vabaduse ja võrdsuse kõrval inimese sünnipäraste ja võõrandamatute õiguste hulka.

Kõigest ülalöeldust järgneb, et riigi tüübi - riigi klassiiseloomu - määravad tootmissuhete tüüp, valitsevad omandivormid.

Üleminek ühelt riigi kvaliteedilt teisele sünnib hüppeliselt, revolutsiooniliselt. Poliitiline revolutsioon tähendab võimu üleminekut ühelt klassilt teisele, ühelt riigitüübilt teisele.

Oma kõnes Esimesel Üleliidulisel kolhoosnike-löökt66liste Kongressil andis seltsimees Stalin ainulaadse jõu ja selgusega õpetuse revolutsioonilisest üleminekust ühelt ekspluataatorliku riigi tüübilt teisele ekspluataatorliku riigi tüübile, samuti ka ekspluataatorlikult riigitüübilt sotsialistlikule riigi-tüübile. (Stalin, Leninismi küsimusi, Tallinn 1945, lk. 363).

Orjade revolutsioon hävitas orjavaldajate eraomandi, orjavaldajate ekspluatatsiooni, orjavaldajate riigi.

Pärisorjade-talupoegade revolutsioon likvideeris feodaalid, feodaalse ekspluatatsiooni vormi ja feodaalse riigi.

Suur Oktoobrirevolutsioon hävitas kodanliku riigi ja kõik ekspluataatorid ning löi sotsialistliku riigi.

Jutuajamises Wells'iga seltsimees Stalin kriipsutas alla, et "ühe ühiskondliku korra teisega asendamise protsess on kommunistidele mitte lihtsalt stiihiliseks ja rahulikuks protsessiks, vaid keeruliseks, kestvaks ja vägivaldseks protsessiks." (Stalin, Leninismi küsimusi, vene k. 10. väljaanne, lk.608).

III Õiguse mõiste ja olemus.

§ 1. Õiguse määrang.

Olles välja selgitanud, mis on riik, me võime üleminna õiguse mõiste ja olemuse küsimuse vaatlemisele.

Õiguse klassikalise määrangu andsid Marx ja Engels. Nad kirjutasid, pöördudes kodanluse poole: "Teie ideed ise on kodanlike tootmis- ja omandussuhete saadused, samuti nagu teie õiguski on ainult teie klassi tahe, mis on ülendatud seaduseks, tahe, mille sisu on määratud teise klassi materiaalsete elutingimustega." (Marx ja Engels, Kommunistliku partei manifest, Tallinn 1946, lk. 35).

Sellel Marxi ja Engelsi määrangul on printsipiaalne tähtsus. Lähtudes sellest teesist, mis köneleb konkreetsest ajaloolisest õiguse tüübist, s.o. kodanlisest õigusest, võib anda õiguse mõiste üldiselt.

Igasugune õigus on seaduseks tõstetud klassi tahe, mille sisu määravad selle klassi eksistentsi materiaalsed tingimused.

See õiguse definitsioon koosneb neljast orgaaniliselt üksteisega seotud momendist.

1. Õigus on seaduseks tõstetud valitseva klassi tahe, tahe, mille sisu määratletakse selle klassi eksistentsi materiaalsete tingimustega.

Õigus kuulub ideoloogiliste suhete, s.o. tahteliste suhete valdkonda.

Marx ja Engels näitavad "Saksa ideoloogias", et indiviidid, kes moodustavad antud majandusliikude suhete juures valitseva klassi, peavad mitte üksnes konstitueerima oma jõu riigi näol, vaid andma ka "oma tahtele, mis tingitud antud kindlatest suhetest, üldise

väljenduse riigi tahte näol, seaduse näol, - väljenduse, millele sisu annavad alati selle klassi suhted". (Marx ja Engels, Teosed vene k., IV köide, lk.311).

2. Õigus on seaduseks tõstetud valitseva klassi tahe, tahe, mille sisu määratakse selle klassi eksistentsi materiaalsete tingimustega.

See tähendab, et õigus tekib alles siis, kui ühiskond lõheneb klassidesse, millest üks on valitsev, teine aga rõhutav ja ekspluateeritav.

See tähendab samuti, et õigus eksisteerib seal, kus on klassi ülevõim, kus on selle ülevõimu "mõõt" ja järelikult klassialluvuse "mõõt".

See tähendab, lõpuks, et õigus on valitseva klassi kätes olev ühiskondlike suhete, ühiskondliku ja riikliku distsipliini määraja (regulaator).

3. Õigus on seaduseks tõstetud valitseva klassi tahe, tahe, mille sisu määratakse selle valitseva klassi eksistentsi materiaalsete tingimustega.

See tähendab, et valitseva klassi tahe on riigitahe, s.o, väljendatud seadusena, mis on kohustuslik ja kuulub täitmisele riigiorganite, ametisikute ja kodanike poolt.

See ei olene indiviidi[illegible]est, kes kuuluvad valitsevasse klassi, et "... nad viivad oma tahte läbi seaduse vormis, tehes selle samal ajal sõltumatuks nende klassi iga üksiku indiviidi isiklikust meelevallast. Nende isiklik ülevõim peab samal ajal konstitueeruma kui üldine ülevõim. Just üksteisest sõltumatute indiviidide ja nende oma tahte läbiviimine, mis sellel baasil nende vastastikustes suhetes on paratamatult egoistlik, teeb enesesalgamise seaduses ja õiguses vajalikuks, - enesesalgamise erandjuhul ja oma huvide enesemaksmapaneku läbilõike juhul ... Seesama on kehtiv ka allutatud klasside suhtes, kelle tahtest samuti ei olene, kas eksisteerib seadus ja riik või mitte." (Marx ja Engels, Gesamtausgabe, I Abt., V k., lk.308).

Õigus ja seadus on ühetüübilised, samalaadsed, sarnased mõisted. Kuid õigus ja seadus ei ole identsed, nii nagu ei ole identsed tervik ja osa sellest tervikust. Seadus on õiguse liik, õiguse vorm, kuigi õigus ei kattu seadusega.

4. Õigus on seaduseks tõstetud valitseva klassi tahe, tahe, mille sisu määratakse selle klassi eksistentsi materiaalsete tingimustega.

Ilma klassi subjektiivse tahteta pole õigust. Kuid seda subjektiivset tahet ei saa lahti kiskuda objektiivsetest materiaalsetest tingimustest, mis määravad subjektiivse tahte sisu. Valitseva klassi tahte määravad väljaspool ja selle klassi tahtest olenemata kujunevad materiaalsed tootmissuhted.

Engels kirjutas:"Ludvig Feuerbach'is":"Nagu iga üksiku inimese puhul kõik tema tegude tõukejõud peavad läbima tema pea, peavad muutuma tema tahte motiivideks, nii peavad ka kõik kodanlikulise ühiskonna vajadused - täiesti ükskõik, milline klass parajasti valitseb - läbima riigi tahte, et saada seaduste näol üldine kehtivus. Niisugune on asja endastmõistetav formaalne külg; tekib ainult küsimus, milline on siis selle nii üksikisiku kui ka riigi ainult formaalse tahte sisu, ja kust tuleb see sisu, mispärast tahetakse just seda ja mitte midagi muud, Sellele küsimusele vastust otsides leiame, et uusimas ajaloos määravad riigi tahte üldiselt kodanlikulise ühiskonna muutuvad vajadused, ühe või teise klassi ülevõim, ja lõppude lõpuks tootmisjõudude ja vahetussuhete arenemine". (Engels,Ludwig Feuerbach ja klassikalise saksa filoscofia lõpp, Tallinn 1946, lk.46).

Nii on lugu õiguse määranguga üldiselt. Õiguse määrang üldiselt selles mõttes, nagu see on antud ülal, on teaduslik abstraktsioon. See abstraktsioon on ühteviisi kohaldatav igasugusele õigusele. See võimaldab arusaamist apetsiifikast, õiguse ajalooliste tüüpide iseärasustest.

Kohaldades ülalantud õiguse määrangud orjavalduslikku, feodaalse ja kapitalistliku ühiskonna õigusele, me näeme, et see õigus on ekspluataatorlik õigus, mis väljendab ekspluateeriva vähemuse huve ja surub maha ekspluateeritava enamuse. Me näeme, et orjavalduslikku ühiskonna õigus oli orjavaldajate õigus, et feodaalse ühiskonna õigus oli mõisnike-feodaalide õigus, et kapitalistliku ühiskonna õigus on kodanluse õigus. Ekspluataatorlik õigus on inimeste ja klasside majanduslikku ja poliitilise ebavõrdsuse väljendus. Asja olemus ei muutu seeläbi, et mõned kodanlikud riigid tunnustavad formaalset võrdsust. Võrdne õigus on ka siin võrdsuse ja õigluse rikkumine.

Kohaldades õiguse üldist määrangut nõukogude õigusele, näeme, et see vaid väliselt tuletab meelde vana õigust, et see oma vormilt ja sisult, kuid samuti ka oma ülesannetest on uus õigus, s.o. sotsialistlikku tüüpi õigus.

Pärast seda, kui oleme määranud, mis on õigus, tuleb üle minna niisuguste küsimuste vaatlemisele, nagu küsimus riigi ja õiguse vastastikusest suhtest, materiaalsest ja protsessuaalsest õigusest ja õiguse süsteemist. See lubab õigust mõista kui väga keerulist nähtust.

§ 2. Õiguse vorm ja sisu.

Õiguse teoorias omab suurt tähtsust õige vastastikuse suhte määramine õiguse vormi ja sisu vahel.

Kodanlikule õiguse teooriale tervikus on iseloomustav see, et ta tegeleb peamiselt õiguse vormide analüüsiga, abstraheerudes õiguse sisust lugedes õiguse vormi kõigeks, õiguse sisu aga mitte millekski. Lõhe õiguse vormi ja sisu vahel, vormi tõstmine absoluudi tasemele, ükskõikne suhtumine sisusse kui millessegi väga liikuvasse, mida olevat võimatu uurida - kõik see köneleb kodanliku õigusteaduse abitusest õiguse vormi ja sisu vastastikuse suhte küsimuse otsustamisel, selle teaduse ühekülgsusest ja formalismist õiguse tõlgendamisel.

Õiguse sisu ja vormi küsimuse lahenduse andis marksism.

Köneldes kaupade vahetuse protsessist Marx selgitas:

"Selleks, et antud asjad võiksid suhtuda üksteisesse kui kaubad, peavad kaubavaldajad suhtuma üksteisesse isikutena, kelle tahe elab nendes asjades, sel viisil üks kaubavaldaja ainult teise kaubavaldaja tahtel, järelikult igaüks neist ainult neile mõlemaile ühise tahteakti vahendamisel võib omandada võõrast kaupa, võõrandades oma. Järelikult peavad nad tunnustama teineteises eraomanikke. See juriidiline suhe, mille vormiks on leping, - ükskõik, kas ta on seadusepärane või mitte, - on tahteline vahekord, milles kajastub majanduslik suhe. Selle juriidilise - või tahtelise suhte sisu on antud majandusliku suhete poolt." (Marx, Kapital, 1932 vene k., I köide, lk. 41).

Marx köneleb eeltoodud tsitaadis mitte juriidilistest suhetest üldse, vaid konkreetsetest juriidilistest suhetest, sellistest, mis vastavad kaubatootmisele. Sellest Marxi tsitaadist järgneb, et majanduslikud suhted on õigusliku vormi sisuks, ja et juriidilised vormid, olles ainult vormid, ei või määrata majandussuhkude suhete sisu, nad võivad seda sisu ainult väljendada.

§ 3. Materiaalne ja protsessuaalne õigus.

Tehakse vahet materiaalse ja protsessuaalse õiguse vahel. Need õigusnormid, milles kirjeldatakse tegevuse sisu või keeldu, kuuluvad materiaalsesse õigusesse, need õigusnormid aga, milles fikseeritakse protsessivormid (näiteks kriminaalprotsessi), milles fikseeritakse õiguse tagatised, kuuluvad protsessuaalsesse õigusesse.

Osundades sellele materiaalse ja protsessuaalse õiguse erinevusele, peab täieli määral alla kriipsutama nende ühtsust.

Kahjurid lähestasid materiaalse ja protsessuaalse õiguse, lugedes protsessuaalse õiguse tühjaks formaalsuseks, millega pole vaja eriti arvestada. See kahjurlus teoorias alal andis ennast kahjuks tunda ka üksikute kohtutöötajate praktikas, kes ei hoo-

liigud nõukogude protsessiõiguse normidest kriminaal- ja tsiviilasjade läbivaatamisel.

Marx kirjutas: "Kui protsess ei kujuta endast midagi peale sisutu vormi, siis niisugusel tühiasjal pole mingit omaette väärtust. Sellest vaatekohalt hiina õigus muutuks prantsuse õiguseks, kui teda suruda prantsuse protseduurivormi." (Marx ja Engels, Teosed, vene k., I k., lk. 257-258). Marx naeruvääristab neid vaatekohti, mille järgi protsess loetakse sisutuks vormiks.

Edasi näitab Marx, kuidas protsessuaalsed vormid on seotud materiaalse õigusega. Ta kirjutab:

"Kuid materiaalsel õigusel on oma paratamatult vajalikud ja temale omased protsessuaalsed vormid, ja nii nagu hiina õigusele on paratamatult vajalik kepp, nii nagu drakoonilise keskaegse kriminaalõiguse sisule on protsessuaalse vormina paratamatult vajalik piinamine, niisamuti on avaliku vaba protsessiga paratamatult seotud sisu, mis on oma loomult avalik, dikteeritud vabadusest aga mitte erahuvist. Protsess ja õigus on sama tihedalt teineteisega seotud kui näit. taimede ja loomade vormid on seotud loomade liha ja verega." (Marx ja Engels, Teosed, vene k., I k., lk. 257 - 258).

Marx kriipsutab alla protsessuaalse õiguse ja materiaalse õiguse ühtsust, organilist sidet nende vahel.

§ 4. Õiguse süsteem.

Õigusnormide ühtsuse ja sisemine liigendamine, s.o1 õigussüsteem on ette määratud omandi instituudi ja lõppastmes, tootmisjõudude arengutaseme poolt.

Õigussüsteemi all mõeldakse õigusnormide kogumit, millised on omavahel sisemiselt seotud ja kooskõlastatud ja mis olenevad antud klassiühiskonna majanduslikust struktuurist.

Selles definitsioonis köidab tähelepanu kaks momenti:
1) Õigusesüsteem on ainult siis süsteem, kui õigusnormid on sisemiselt kooskõlastatud ja vasturääkivused kõrvaldatud; 2) õigussüsteem on ainult siis süsteem, kui ta väljendab majanduslikku korda, kui ta vastab klassiühiskonna majanduslike suhete antud korrale.

Näiteks kodanlik õigus ".... peab mitte üksnes vastama üldisele majanduslikule seisukorrale, mitte üksnes olema selle väljenduseks, vaid olema selle sisemiselt kooskõlastatud väljenduseks, milline oma sisemiste vasturääkivuste tõttu ei tõuseks iseenese vastu." (Karl Marx, Valitud teosed, 1935, vene k., I, lk.296).

See Engelsi tsitaat ei luba ühe või teise õigussüsteemi, mis vastab kindlale ühiskondlik-majanduslikule formatsioonile, mehaanilist ülekandmist teise ühiskondlik - majanduslikku formatsiooni.

Ei saa, näiteks, rooma õigust üle kanda feodaalsesse ühiskonda juba üksnes sellepärast, et rooma õigus oli oma iseloomult anti-feodaalne õigus. Rooma õigus baseerus väikekaubamajandusel, millele polnud võõrad isegi kapitalistlikud elemendid, - feodalism baseerus aga põhiliselt naturaalmajandusel. Ei saa ka, ütleme, feodaalset õigust mehaaniliselt üle kanda kapitalistlikku ühiskonda, sest kapitalistlik kord on rajatud hoopis teissugustele majanduslikele alustele. Kuid on täiesti võimalik, ütleme, rooma tsiviilõiguse retsipeerimine kodanluse poolt, nii nagu see ajaloos toimuski, sest rooma orjavalduslik õigus tundis terve rea institutsioone, mis hiljem üle võeti kodanliku õiguse poolt. (Marx ja Engels, Teosed, vene k., XVI k., I jagu, lk.446). Ta tundis näiteks puhast eraomandit, mis polnud seotud sugukondlike iganditega, korporatiivsete ega seisuslike kitsendustega. Ja seda puhta eraomandi instituuti kohtame ka kapitalistlikus riigis ja õiguses. Absoluutselt võimatu on aga mingisugust ekspluataatorlikku õigussüsteemi üle kanda nõukogude pinnale, sest nõukogude korra sotsiaal-majanduslikud tingimused on täiesti erinevad sotsiaal-majanduslikust korrast, mis on loonud ekspluataatorlikud õigussüsteemid.

IV. Riigi ja õiguse vastastikune suhe.

Ainuõige lahenduse küsimusele riigi ja õiguse vastastikusest suhtest annab marksism - leninism.

Riik ja õigus on klassivõimu tööriistaks. Siit lahutamatu side riigi ja õiguse vahel. Riik ja õigus on ühtede ja samade ühiskondliku arengu tingimuste sünnitused ja nad arenevad ühtsete tegurite mõjustusel. Riigi tegevus ja õiguse praktiline teostamine täiendavad teineteist.

Marksistlik teooria, kõneldes riigi ja õiguse suhetest, püstitab küsimuse, kas õigus võib eksisteerida ilma riigita ja kas riik võib tegutseda, ilma et ta püstitaks õigusnorme, mis on kohustuslikud kodanikele, ametiisikuile ja riigiorganeile.

Asetades selle küsimuse, marksism vastab, et õigus ei ole õigus, kui ta ei ole kindlustatud sundaparaadiga. Lenin on selle teesi püstitanud klassikalise selgusega. Teoses "Riik ja revolutsioon" ta kirjutas: " ... õigus pole midagi ilma aparaadita, mis on võimeline sundima õigusnormide pidamisele." (Lenin, Valitud teosed, II k., Tallinn 1946, lk. 162).

Riik oma organite näol (kohtu-, administratiiv- ja teised organid) kindlustab õiguse ettekirjutuste täitmist. Ta karistab neid, kes süüdi kuritegudes või seaduserikkumistes, taastab õiguse, kui see rikutud, ergutab neid, kes innukalt võitlevad seaduse täpse teostamise eest valitseva klassi huvides.

Õiguse ajalugu ei ole mitte üksnes materiaalse õiguse areng, vaid ka õigusekaitse vahendite muutumine seoses ühiskonna arengu-

ga "Õiguse ajalugu näitab, - kirjutasid Marx ja Engels, - et kõige varajasematel primitiivsematel epohhidel . . . individuaalsed, faktilised vahekorrad moodustavadki kõige tooremal kujul vahenditu õiguse. Ühiskonna arenemisega, s.o. isiklike huvide arenemisega klassihuvideks õigussuhted muutusid ja nende väljendusviis tsiviliseerus. Neid hakati vaatlema mitte enam kui individuaalseid, vaid kui üldisi suhteid. Sellega koos, tänu tööjaotusele, üksikute indiviidide kokkupõrkuvate huvide kaitse läks väheste kätte, mis töi enesega kaasa ka õiguse teostamise barbaarsete viiside kadumise." (Marx ja Engels, Teosed, vene k., IV k., lk. 325).

Kuid küsimusel riigi ja õiguse suhtest on veel teine külg. Riik ei ole määratud õiguse poolt ja ei eksisteeri tänu õigusele. Riik on nagu õiguski tekkinud ühiskonna materiaalsetest elutingimustest, omab valitseva tahte vormi. Riik kujustab oma funktsioonid alatasa teatud õiguslikesse vormidesse. Õigus on üks riigi tööriistadest. Õigus kinnistab ühiskondliku ja riikliku korra, mis on kasulik ja meelepärane valitsevale klassile. Õiguse üksikud osad reguleerivad ühiskondliku ja riikliku elu üksikuid alasid. Näiteks reguleerib riigiõigus riigiorganite struktuuri, nende vastastikuseid suhteid, võimupiire, tegevuse vorme ja õiguslikke vahekordi riigiorganite ja kodanike vahel jne.; riigiorganite jooksev tegevus reguleeritakse üldiselt ja täielikult administratiivõiguse normide poolt; riigi kohtulik tegevus reguleeritakse kohtuõigusega jne. See ei seo riiki. See teeb riigi mehhanismi organiseeritumaks ning sihikindlamaks ja seepärast suurema efektiivsusega tegutsevaks.

Nii laheneb küsimus õiguse ja riigi vastastikusest suhtest.

II peatükk.

SOTSIALISTLIK RIIK.

1. Proletariaadi diktatuuri mõiste ja olemus.

§ 1. Proletariaadi diktatuuri põhitunnused.

a) Proletariaadi diktatuur kui proletariaadi organiseeritud vägivald kodanluse üle.

Diktatuuri teaduslik mõiste tähendab otseselt vägivallale toetuvat võimu, mis pole piiratud mingisuguste seadustega ega kitsendatud absoluutselt mingisuguste reeglitega. Just nii määras diktatuuri Lenin.

"Piiramatu, väljaspool seadust olev, sõna otsesemas mõttes jõule toetuv võim - see ongi diktatuur" (Lenin, IX k., lk.117).

Ajalugu õpetab, et ükskõik missuguse revolutsioonilise klassi võiduks on paratamatult vajalik tema diktatuur. Seda hädavajalikum on sellise revolutsioonilise klassi diktatuur, nagu seda on proletariaat.

Proletariaadi diktatuur on proletariaadi poliitiline ülevõim. Proletariaadi diktatuur on töölisklassi võim, kellegagi jagamatu ja vahenditult töötavate masside relvastatud jõule toetuv. Selles seisneb proletariaadi diktatuuri tuum.

Õiedust nähtub, et proletariaadi diktatuur meenutab teiste klasside diktatuuri. Ta on, nagu iga teine diktatuur, tingitud vajadusest maha suruda selle klassi vägivaldne vastupanu, kes kaotab poliitilise ülevõimu. Kuid asi ei seisne sugugi mitte selles sarnasuses, vaid selles, et proletariaadi diktatuur on uut, kõrgemat tüüpi riik.

"Riik on valitseva klassi käes olev masin oma klassi vaenlaste vastupanu mahasurumiseks. Ses suhtes proletariaadi diktatuur ei erine sisuliselt milleski igasuguse teise klassi diktatuurist, sest proletaarne riik on masin kodanluse mahasurumiseks. Siin on aga üks oluline erinevus. See seisab selles, et kõik seni olemas olnud klassiriigid olid ekspluateeriva vähemiku diktatuurid ekspluateeritava enamiku üle, kuna aga proletariaadi diktatuur on ekspluateeritava enamiku diktatuur ekspluateeriva vähemiku üle.

Lühemalt: proletariaadi diktatuur on seadusega piiramatu ja vägivallale toetuv proletariaadi valitsus kodanluse üle, valitsus, millel on töötajate ja ekspluateeritavate masside poole-

hoid ja toetus." (Stalin, Leninismi küsimusi, Tallinn 1945, lk.26).

Proletariaadi diktatuur peab tarvitusele võtma rea abinõusid kapitalistide suhtes. Ta on kutsutud eeskätt: ära võtma kodanluselt tootmisvahendid ja -vahendid ning maha suruma kodanluse vältimatu vastupanu proletariaadile viimase poolt teostatavas kommunismi ülesehitustöös.

Järelikult on proletariaadi diktatuur uutmoodi diktaatorlik riik (ekspluataatorite vastu). Ei ole diktatuuri ilma vägivallata, sest et vägivald ise lülitub proletariaadi diktatuuri olemusse.

b) Proletariaadi diktatuur kui töötavate masside juhtimine proletariaadi poolt.

Kuid proletariaadi diktatuur ei piirdu vägivallaga. Ta ei ole mitte üksnes vägivald ekspluataatorite üle, vaid ka töötavate masside juhtimine proletariaadi poolt.

Lenin rääkis, et proletariaadi diktatuur on ühe klassi võim. "See klass, kes võttis enda kätte poliitilise võimu, võttis selle teadmisega, et ta võtab selle üksi. See kuulub proletariaadi diktatuuri mõistesse" (Lenin, Kõne Transporditööliste Ülevenemaalisel Kongressil, Valitud Teosed II, Tallinn 1946, lk. 564), jne., Kõigis neis määranguis rõhutatakse, et proletariaadi diktatuur on töölisklassi võim, kes ei jaga oma diktatuuri teiste klassidega. Kuid nõnda kõneldes ei unusta Lenin hoopiski mitte küsimust proletariaadi liitlastest niihästi proletariaadi võimuletuleku perioodil kui ka selle võimu kindlustamise ja ärakasutamise perioodil. Sellest vaatekohast Lenin rikastas Marxi proletariaadi diktatuuri vormelit, defineerides proletariaadi diktatuuri kui töölisklassi ja töötajaskonna (talupoegkonna jt.) klassiliidu erilist vormi. Ta kirjutas: "Proletariaadi diktatuur on proletariaadi, töörahva eelväe, ja töörahva arvukate mitteproletaarsete kihtide (väikekodanlus, väikeomanikud, talurahvas, intelligents jne.) või nende enamiku klassiliidu eriline vorm, on liit kapitali vastu, liit kapitali täielikuks kukutamiseks, kodanluse vastupanu ja tema restaureerimiskatsete täielikuks mahasurumiseks, liit sotsialismi lõplikuks väljakujundamiseks ja kindlustamiseks. See on erilaadne liit, mis kujuneb erilises olukorras, nimelt põõrase kodusõja olukorras, see on sotsialismi kindlate pooldajate liit oma kõhklevate liitlastega, mõnikord ka "neutraalsetega" (siis muutub liit võitlus-kokkuleppest neutraliteedikokkuleppeks), on liit majanduslikult, poliitiliselt, sotsiaalselt ja vaimselt erinevate klasside vahel" (Lenin, vene k., XXIV k., lk.311).

Rääkides töötajatest üldse kui proletariaadi liitlastest, Lenin rõhutab talupoegkonna kui töötajaskonna kõige massilisema väesalga erilist tähtsust.

Proletariaadi hegemoonia idee põhivisandi andsid Marx ja Engels. Nad osutasid samuti töötava talupoegkonna osale proletariaadi tähtsaima liitlasena. Lenin rikastas neid ideid. Oma raamatus "Mis on "rahvasõbrad" ja kuidas nad võitlevad sotsiaaldemokraatide vastu" ta esitas "...esmakordselt idee tööliste ja talupoegade revolutsioonilisest liidust kui tsarismi, mõisnike ja kodanluse kukutamise peavahendist" (ÜK(b)P ajaloo lühikursus, Tallinn 1946, lk. 21). Lenin vaatles talupoegade küsimust proletariaadi diktatuurist tuletatuna.

Koos kogu talupoegkonnaga võitles töölisklass mõisnike võimu vastu, koos kõige vaesema talupoegkonnaga, neutraliseerides keskmikke, kukutas töölisklass kapitalistide võimu ja püstitas proletariaadi diktatuuri.

Kodusõja aastatel toimusid põhilised muudatused keskmiku käitumises. Ta pöördus nõukogude võimu poole. Arvestades seda pööret, Lenin püstitas loosungi: "Osata saavutada kokkulepet kesktalurahvaga, hetkekski loobumata võitlusest kulakuga ja kindlasti toetudes ainult kehvtalurahvale ..." (Lenin, vene k. XXIII k., lk.294). See loosung võeti partei poolt vastu VIII kongressil märtsis 1919.a.

Proletariaadi diktatuuri kõrgeimaks põhimõtteks on alal hoida töölisklassi liitu keskmik-talupoegkonnaga proletariaadi juhtimisel.

Meie sotsialistliku riigi praktika on täiel määral kinnitanud Lenini loosungi õigsust töölisklassi liidust töötava talurahvaga. Juhindudes sellest loosungist partei kindlustas sotsialismi võidu NSVL-is, mis põhiliselt muutis nõukogude ühiskonna klassistruktuuri. Ekspluataatorlikud klassid on NSVL-is jäädavalt likvideeritud. Töölised ja talupojad - ainukesed klassid sotsialistlikus ühiskonnas - on oma olemuselt täiesti muutunud. Need on uued klassid, kelle vahel piirid kustuvad, aga endine klassisuletus kaob.

"Praeguse nõukogude ühiskonna iseärasus, erinevalt ükskõik missugusest kapitalistlikust ühiskonnast, seisab selles, et temas ei ole enam antagonistlikke, vaenulisi klasse, ekspluataatorlikud klassid on likvideeritud, töölised, talupojad ja intelligents aga, kes moodustavad nõukogude ühiskonna, elavad ja töötavad sõbraliku koostöö alustel ... Selle ühtsuse alusel arenesidki niisugused liikumapanevad jõud nagu nõukogude ühiskonna moraalne ja poliitiline ühtsus, NSVL rahvaste sõprus ja nõukogude patriotism" (Stalin, Aruandeköne ÜK(b)P XVIII kongressil, i. Leninismi küsimusi, Tallinn 1945, lk. 518).

Võitluses kommunismi eest tugevneb ka edaspidi tööliste ja

talupoegade liit, kustuvad viimased piirid tööliste ja talupoegade vahel.

Nõukogude rahva ëelaimad vaenlased, igasugused trotskistid, zinovjevlased, buhhaarinlased ja nende sabarakud eitasid hoopis või moonutasid proletariaadi diktatuuri mõistet, püüdes hävitada proletariaadi diktatuuri režiimi, mille oli loonud Suur Sotsialistlik Oktoobrirevolutsioon. Trotskistid, jälgides Kautsky'd, kujutasid talurahvast tervikus kui reaktsioonilist ja isegi kui kontrrevolutsioonilist klassi, eitasid töölisklassi ja töötava talurahva liidu võimalust proletariaadi diktatuuri alusena, püüdsid eraldada proletariaadi töötavast talurahvast ja sel viisil määrata proletariaadi diktatuuri nurjumisele.

Nõukogude rahvas paljastas trotskistlik-buhhaarinlik-zinovjevlikud "ideekesed", tõstis veel kõrgemale töölisklassi liidu töötava talurahvaga töölisklassi juhtimisel ja tugevdas proletariaadi diktatuuri.

c) Proletariaadi diktatuur kui sotsialismi üles-ehitamine kogu ühiskonna suhtes.

Proletariaadi diktatuur ei ole mitte üksnes vägivald ekspluataatorite üle ja töötajate juhtimine töölisklassi poolt, vaid on ka sotsialismi ülesehitamine kogu ühiskonna suhtes.

Proletariaadi diktatuur on terve ajalooline epohh visa organiseerimistööd ja majanduslikku ülesehitust. Ta on ".... vajalik mitte üksnes selleks, et luua majanduslikud ja kultuurilised eeldused sotsialismi täielikuks võiduks, vaid ka selleks, et anda proletariaadile võimalus esiteks - kasvatada ja karistada ennast kui jõudu, kes suudab valitseda maad, teiseks - ümber kasvatada ja ümber teha väikekodanlikke kihte sotsialistliku tootmise organiseerimist tagavas suunas" (Stalin, Leninismi alustest, Leninismi küsimusi, Tallinn 1945, lk. 24 j.).

Majanduslikuks aluseks revolutsioonilise vägivalla elulisusele ja edule ekspluataatorite üle, samuti kui töötavate masside juhtimisele töölisklassi poolt on asjaolu, et proletariaat loob ja esindab uut, kommunistlikku tüüpi ühiskondliku töö organisatsiooni, mis asendab vana, kapitalistlikku tüüpi ühiskondliku töö organisatsiooni.

"Selles on asja tuum. Selles on kommunismi jõu allikas ja vältimatu täielik võidu pant." (Lenin, Suur algatus, i. Valitud Teosed, II k., Tallinn 1946, lk. 397).

Proletariaadi diktatuur on vahend kindla eesmärgi saavutamiseks. Ta on vahend ülemineku kodanlikust klassiühiskonnast klassideta kommunistlikku ühiskonda.

Marxi õpetus ülemineku perioodist seisneb järgmise nelja momendi tunnustamises ja põhjendamises:

1) üleminek kapitalistlikust ühiskonnast kommunistlikku ühiskonda võib teostuda üksnes revolutsioonilisel teel;

2) see üleminek moodustab terve ajaloolise epohhi kodanliku ühiskonna revolutsioonilist muutmist kommunistlikuks ühiskonnaks;

3) üleminekuperioodi riik on riigilt riiklusetusele ülemineku tüüpi riik;

4) selle perioodi riigiks võib olla üksnes proletariaadi revolutsiooniline diktatuur.

Proletariaadi diktatuur kinnitatakse sotsialistliku revolutsiooni võidu tulemusena.

Proletaiaadi diktatuur on omakorda proletaarse revolutsiooni arengu võimsaks tööriistaks, tema lõpuleviimise vahendiks ja viisiks.

Eriti suur on proletaarse riigi osa kodanluse mahasurumisel, ühiskonna majanduse reorganiseerimisel ja rahvastiku ümberkasvatamisel. Engels kirjutas:

"Milleks meie siis võitleme proletariaadi poliitilise diktatuuri eest, kui poliitiline võim on majanduslikult jõuetu?" Jõud (s.o. riigivõim) - " on samuti majanduslik võimsus" (Marx ja Engels, Kirjad, 4. vene k. väljaanne, lk. 385).

Sotsialistlik riik, tsentraliseerides oma kätte tootmisriistad ja -vahendid, saavutab kõige lühema tähtaja jooksul sotsialistlike tootmisjõudude maksimaalse kasvu, sest et nende arengutasemes peituvad eelkõige kommunistliku ühiskonna eelised võrreldes kapitalistliku ühiskonnaga. Kommunismi kõrgelt arenenud tootmisjõud tähendavad kommunismi lõplikku võitu kapitalismi üle. Saavutamata tootmisjõudude küllalt kõrget arenguastet, ei ole mõeldav klassiide täielik kaotamine, kommunismi põhimõtte: "igaühelt tema võimete järgi, igaühele tema vajaduse järgi" teostamine.

Proletariaadi diktatuur on kutsutud etendama määratu suurt kultuurilis-kasvatuslikku osa. Ta peab ümber kasvatama töölisklassi ja kogu töötajaskonna kommunismi vaimus, ta peab kindlustama võidu kapitalismi igandite üle inimeste teadvuses, ilma milleta edukas sotsialismi üles-ehitustöö on võimatu.

Teoses "Riik ja revolutsioon" kirjutab Lenin:

"Proletariaat vajab riigivõimu, tsentraliseeritud jõu organisatsiooni, vägivalla organisatsiooni nii ekspluateerijate vastupanu mahasurumiseks kui ka määratu rahvastiku massi - talurahva, väikekodanluse ja poolproletaarlaste juhtimiseks sotsialistliku majanduse "korraldamisel".

Kasvatades töölisparteid kasvatab marksism proletariaadi eelväge, kes suudab võimu enda kätte võtta ja viia kogu rahva sotsialismile, juhtida ja organiseerida uut korda, olla kogu töörahva ja kõigi ekspluateeritavate õpetajaks, teenäitajaks ja juhiks oma ühiskondliku elu korraldamisel ilma kodanluseta ja kodanluse vastu" (Lenin, Riik ja revolutsioon, i. Valitud teosed, II. Tallinn 1946, lk. 123).

Nõnda siis sisaldab proletariaadi diktatuuri mõiste eneses ekspluataatorite üle teostatava vägivalla ja töötavate masside proletariaadi poolt juhtimise kõrval sotsialismi ülesehitamist kogu ühiskonna suhtes.

§ 2. Proletariaadi diktatuuri määrang.

Seltsimees Stalin andis proletariaadi diktatuuri klassikalise formulatsiooni.

Proletariaadi diktatuur, õpetab sm. Stalin on:

"1. Proletariaadi võimu kasutamine ekspluataatorite mahasurumiseks, riigi kaitseks, sidemete kõvendamiseks teiste maade proletaarlastega, revolutsiooni arendamiseks ja võiduks kõigis maades.

2. Proletariaadi võimu kasutamine töötavate ja ekspluateeritavate masside lõplikuks eemalekiskumiseks kodanluse juurest, proletariaadi liidu kõvendamiseks nende massidega, nende masside sotsialistlikule ülesehitustööle kaasatõmbamiseks, nende masside riiklikuks juhtimiseks proletariaadi poolt.

3. Proletariaadi võimu kasutamine sotsialismi organiseerimiseks, klasside hävitamiseks, ülemineku klassideta ühiskonnale, riigita ühiskonnale.

Proletariaadi diktatuur on kõigi nende kolme külje ühendus. Ühtki neist külgedest ei või välja tõsta kui proletariaadi diktatuuri ainsat iseloomulikku tunnust ja vastupidi, piisab üheainsagi puudumisest neist tunnustest, et proletariaadi diktatuur lakkaks olemast diktatuur kapitalistliku ümbruse olemas olles. Seepärast, tekitamata proletariaadi diktatuuri mõiste moonutamise ohtu, ei või ühtki neist kolmest küljest välja jätta. Ainult kõik need kolm külge koos annavad meile täieliku ja lõpliku proletariaadi diktatuuri mõiste" (Stalin, Leninismi küsimusi, Tallinn 1945, lk.102 j).

Proletariaadi diktatuur ei ole midagi kord alaliseks antut, liikumatut, oma arengus ta muudab oma vorme. Säilitades oma olemuse ta toob oma arengu erinevatel perioodidel eriti reljeefselt esile kord ühe, kord teise külje. Sellele vastavalt muutuvad ka sotsialistliku riigi organisatsioonivormid.

§ 3. Sotsialistlik riik - uus, kõrgemat tüüpi demokraatia.

Lenin määras demokraatiat üldse kui riigi üht eri liiki. Olles riigi vormiks, ta kujutab endast organiseeritud süstemaatilise vägivalla tarvitamist inimeste suhtes. Kuid see on ainult üks, kuigi peamine, külg demokraatiast. Tema teiseks küljeks on see, et ta tähendab kodanike poliitilise vabaduse ja võrdsuse formaalset tunnustamist, s.o. ta tunnustab kõigi võrdset õigust riigi konstitutsiooni määramiseks ja riigi valitsemiseks.

Demokraatia ei ole midagi kord jäädavaks antut. Ta areneb nagu iga ühiskondlik nähtus dialektiliselt. Demokraatia algelised vormе ja tema madalaimat astet leiame juba orjavalduslikes riikides. Oma arengu kapitalistlikul astmel uut tüüpi demokraatia, s.o. ekspluataatorlikeklasside demokraatia, saavutab oma kõrgeima arenguastme, niivõrd kui üldse võib rääkida demokraatia sellisest arengust ekspluataatorliku riigi raamides. Kuid sellele vaatamata on ka siin demokraatia ebatäiuslik, demokraatia erandina, demokraatia mis surutud kapitalistliku ekspluatatsiooni kitsustesse raamidesse.

Kapitalistlikus riigis on poliitiline võim ekspluataatorliku vähemiku kätes, selle vähemiku huvid lähevad aga järsult lahku ekspluateeritava enamiku huvidest. Kodanlik demokraatia maskeerib kodanliku diktatuuri ekspluataatorlikku olemust. Kodanlusele on tähtis see, et kodanlik demokraatia kui riigi vorm näiks riigi sisuna, et see demokraatia võimaldaks kodanlusele esitada oma ülevõimu sisu üldrahvaliku sisuna.

Kodanlik demokraatia ei saa muunduda proletaarseks demokraatiaks. Üleminek kapitalismilt kommunismile ei toimu mitte kodanliku demokraatia järkjärgulise ja üha suureneva arengu läbi, nii nagu kujutavad kapitalistliku demokraatia arengut proletaarseks väikekodanlikud oportunistid, vaid kodanliku demokraatia revolutsioonilise hävitamise ja proletaarse demokraatia kättevõitmise teel. "Ainult proletariaadi diktatuur on võimeline vabastama inimkonda kapitali kurnamisest, valest, võltsingust, kodanliku demokraatia silmakirjalikkusest, sellest demokraatiast rikaste jaoks, on võimeline looma demokraatiat vaeste jaoks, s.o. tegema demokraatia hüved faktiliselt kättesaadavaiks töölistele ja kehvik-talupoegadele ..." (Lenin, vene k., XXIII k., lk. 442).

Teisal kirjutab Lenin:

"Kapitalismi ja imperialismi ei saa kukutada mingisuguste ka kõige "ideaalsemate" demokraatlikkude reformidega, vaid ainult majanduslikku revolutsiooniga, kuid proletariaat, kes pole kasvatatud võitluses demokraatia eest, ei ole suuteline teostama majanduslikku revolutsiooni. Ei saa võita kapitalismi, jättes võtmata pangad, mitte ära muutes eraomandit tootmisvahenditele, kuid ei saa läbi viia neid revolutsioonilisi abinõusid, kui ei organiseerita kodanluselt haaratud tootmisvahendite demokraatlikku haldamist kogu rahva poolt, kui ei tõmmata kaasa kogu töötavaid masse, nii proletaarlasi, poolproletaarlasi kui ka väiketalupidajaid, oma ridade, oma jõudude, oma riigist osavõtt demokraatlikule organiseerimisele" (Lenin, vene k., XXX k., lk.259).

Proletaarne demokraatia lülitub proletariaadi diktatuuri olemusse ja omakorda tuleneb sellest. Ülles rahvastiku tühise vähemiku, s.o. ekspluataatorite - mõisnike ja kapitalistide -

vastupanu vägivaldseks mahasurumiseks, " .... peab proletariaadi diktatuur paratamatult tooma endaga kaasa mitte üksnes demokraatia vormide ja institutsioonide muutmise, köneldes üldiselt, vaid just nende niisuguse muutmise, mis võimaldab maailmas seninägematut laialdast demokratismi faktilist ärakasutamist kapitalismi poolt rõhutute, töötavate klasside poolt" (Lenin vene k., XXIV k., lk.13).

Lenin ja Stalin on korduvalt alla kriipsutanud seda, et nõukogude võimu olemus seisneb selles, et töötajate suurimad massiorganisatsioonid on nõukogude võimu alaliseks toeks ja moodustavad oma kogumikus nõukogude riikliku aparaadi. Proletariaadi diktatuur vabastab töötavad massid kapitalistliku ekspluatatsiooni ja kodanliku demokraatia ahelaist ja lülitab nad igapäevasesse ja igakülgsesse tegevusse sotsialistliku riigi valitsemise alal.

Lenin rõhutas innukalt proletariaadi diktatuuri ja proletaarse demokraatia ühtsust ja osutas proletaarsele demokraatiale kui kõrgemat tüüpi demokraatiale klassiühiskonnas. Ta näitas, et sotsialistlik riik on demokratismi maksimum töölistele ja talupoegadele ja samaaegselt "tähendab ta lahkulöömist kodanlikust demokratismist ja uue maailmaajaloolise demokraatia tüübi, nimelt proletaarse demokratismi ehk proletariaadi diktatuuri tekkimist" (Lenin, Oktoobrirevolutsiooni neljandaks aastapäevaks, i. Valitud teosed, II, Tallinn 1946, lk. 614).

Üheks põhiliseks ülesandeks võitluses kommunismi eest on, nagu näitas Lenin "Demokraatia arendamine lõpuni, selle arenemise vormide otsimine, nende katsetamine tegelikus elus jne. - ..." (Lenin, Riik ja revolutsioon, i. Valitud teosed, II k., Tallinn 1946, lk. 151). Sotsialistliku riigi areng perioodil oktoobrist 1917.a. kuni meie päevini on sotsialistliku demokraatia areng. Sotsialistliku demokraatia arengu dialektika seisneb selles, et ta, olles seotud nõukogude majandusega, sotsialistliku omandiga, avaldab tõsist mõju sellele majandusele, soodustab tema arengut ja allub omakorda ise selle mõjule.

Sotsialistliku süsteemi võidu tulemusena kõigis rahvamajanduse harudes, kõige sügavamate muudatuste tulemusena nõukogude ühiskonna klassikooseisus, kultuurirevolutsiooni ja rahvamasside poliitilise aktiivsuse tõusu tulemusena - kõige selle tulemusena toimus nõukogude korra edasine kindlustumine. Sotsialistliku ühiskonna sisemise seisundi püsivus rajaneb sotsialismi põhimõtteil, töölisklassi, talupoegade ja intelligentsi huvide ühtsusel. Sellel alusel tekkis NSVL Konstitutsioon 1936.a., mis kindlustab sotsialismi alussambad ja töölis-talupoegade demokraatia hiiglasliku õitsengu.

Sotsialistlik demokratism pole kunagi tundnud ega tunne kitsendusi rahvuslike ega rassiliste tunnuste järgi, soo või usutunnistuse järgi (südametunnistuse vabadus). Sotsialistliku demokratismi

juures kodanike õi usvõime maht ei olene kodanike rahvuslikust või rassilisest kuuluvusest, soost jms.

Nõukogude võimu eksistentsi esimestel etappidel leidus teatud üheõigusluse põhimõtte piiramisi.

Nõukogude võim võttis ekspluataatoreilt poliitilised õigused, kuid käsitas seda ajutise abinõuna, mis tingitud paratamatust vajadusest maha suruda Oktoobrirevolutsiooniga kukutatud klasside kiskjalikku vastupanu. Renegaat Kautzky jt. süüdistasid nõukogude võimu selles, et ta on rikkunud "puhast demokraatiat", mitte laiendades võrdsust ja vabadust ekspluataatorlikule vähemikule. Juba Engels arvustas teravalt "vaba" riigi oportunistlikku teooriat, rõhutades, et proletariaadile on riik vajalik mitte vabaduse jaoks, vaid ekspluataatorite mahasurumiseks. Lenin näitas samuti, et proletariaat vajab riiki mitte "vabaduse" jaoks, vaid oma vaenlase, ekspluataatorikapitalisti mahasurumiseks. Ta kõneles, paljastades Kautsky't, kes nõudis nõukogude võimult vabadust ja võrdseid õigusi kodanlusele - et ainult reeturid ja idiootid võivad nõuda kodanluse formaalset õiguste võrdsustamist ajastul, kus ülesanne seisab selles, et kodanlust kukutada ja maha suruda. Ühtlasi rõhutas Lenin kodanluselt poliitiliste õiguste äravõtmise ajutist iseloomu. Lenin nägi ette sotsialistliku riigi arengu seesugust astet, millal nõukogude võim annab <u>kõigile</u> kodanikele võrdsed õigused. See aeg on saabunud. Nüüd, kus kõik ekspluataatorid on likvideeritud, kus on kadunud objektiivne võimalus inimese ekspluateerimiseks inimese poolt, kus on kindlustatud NSVL rahvusvaheline seisukord, on langenud ära vajadus ekspluataatorite kitsendamiseks. Ei ole <u>ekspluataatoreid,</u> järelikult ei ole ka vajadust ekspluataatorite <u>mahasurumiseks,</u> neilt eriti valimisõiguste äravõtmiseks.

Nõukogude võim määras varemalt mitte päris võrdse valimisõiguse töölistele ja talupoegadele. Vastavalt VSFNV konstitutsioonile 1918.a. ja NSVL 1924.a. konstitutsioonile, oli töölistel (võrreldes talupoegadega) suurem esindus nõukogudes. Selle ebavõrdsuse ajutine iseloom oli täiesti silmanähtav. Nüüd, kus töölisklass ja talurahvas on saanud täiesti uuteks klassideks, kes on vabastatud kapitalistlikust rõhumisest ning orjastamisest ja kes on juba põhiliselt üles ehitanud sotsialistliku ühiskonna, seadis nõukogude võim sisse võrdse valimisõiguse.

Niisiis ei tunne üheõigusluse põhimõte nüüd mingeid kitsendusi.

Sotsialistlik demokratism kannab raskuse keskpunkti kodanike vabaduste ja üheõigusluse formaalselt tunnustamiselt üle demokraatlike vabaduste ja demokraatlike õiguste faktilisele teostatavusele kodanike poolt.

II. Proletariaadi diktatuuri riiklik vorm ja aparaat.

Proletariaadi diktatuur kui sotsialistliku riigi sisu vajab vastavat riiklikku vormi. Diktatuuri vormi määrab diktatuuri olemus ise. Proletariaadi diktatuur eeldab vana riigimasina purustamist ja uue riigiaparaadi loomist. Marksistliku-leninliku teooria suur jõud seisab selles, et ta seob proletariaadi diktatuuri vormi ja olemuse tervikuks, et ta ei leiuta, ei sepitse proletariaadi diktatuuri riiklikku vormi, vaid avastab selle proletaarse revolutsiooni kogemustes.

§ 1. Õpetus kodanliku riigimasina lammutamisest.

Proletaarse revolutsiooni poolt loodud diktatuuri klassiliseloom ühelt poolt ning nende ülesannete titaaniline maht ja sotsialistlik iseloom, mis seisavad sotsialistliku riigi kui proletaarse revolutsiooni tööriista ees, teiselt poolt - kõik see nõuab vana riigimasina lammutamist. "... seadus vägivalsest proletariaadi revolutsioonist, seadus kodanliku riigimasina lammutamisest kui sellise revolutsiooni eeltingimusest on revolutsioonilise liikumise parakamatu seadus maailma imperialistlikes maades" (Stalin, Leninismi küsimusi, Tallinn 1945, lk. 28).

Lenin näitas, et "... valem "proletariaadi diktatuur" on ainult selle proletariaadi ülesande - "purustada" kodanlik riigimasin - ajalooliselt konkreetsem ja teaduslikult täpsem sõnastus, millest (ülesandest) nii Marx kui ka Engels 1848. ja veel rohkem 1871. aasta revolutsiooni kogemusi arvestades rääkivad 1852. aastast kuni 1891. aastani, neljakümne aasta jooksul" (Lenin, Proletaarne revolutsioon ja renegaat Kautzky, Valitud teosed II, Tallinn 1946, lk. 290).

Mispärast proletariaat ei saa ära kasutada vana riigiaparaati kommunismi ülesehitustöö huvides, vaid peab selle aparaadi lammutama? Sellepärast, et see aparaat on proletariaadile vaenulik. Selle aparaadi peaelemendid on järgmised: alaline sõjavägi, politsei, bürokraatlik ametnikkond. Nende asutiste teravik on suunatud proletariaadi vastu. Need osutuvad kapitalistide klassi organiseeritud jõuks proletariaadi süstemaatiliseks mahasurumiseks igas kodanlikus ühiskonnas eneses ja kapitalistliku riigi välisfunktsiooni teostamiseks ekspluataatorliku vähemiku huvides.

Marx andis vana riigimasina tekkimise ja arenemise faaside suurepärase analüüsi. Ta näitas, et see masin tekkis absoluutse monarhia ajastul, mis tsentraliseeris riigiaparaadi. Kui kodanlus võitles võimu pärast, tungis ta ägedalt kallale sõjalis-bürokraatsele masinale, luges selle liiga kulukaks, raskepäraseks jne.. Siis võis näida, et kodanlus, tulles võimule, teeb riigiaparaadi odavamaks ja liikuvamaks. Tõelu/naeris need lootused välja. Ko-

danlus ei lammutanud seda masinat, vaid vastupidi - ta vaatas sellele kui oma peamisele saagile, ta kohandas selle oma huvidele, täiustas ja arendas seda. Kodanlikud riigi- ja õiguse teoreetikud, nähes, kuidas kasvab kodanlik riigiaparaat, seletavad seda kasvu ühiskondliku elu "keerustumisega".

Marksistid seletavad kodanliku riigimasina kasvu kodanluse materiaalsete huvidega ühelpoolt ja klassivõitluse teravnemisega teiselpoolt. Marx, silmas pidades Prantsusmaa riigiaparaati, kirjutas "Louis Bonaparte'i kaheksateistkümnendas brumaireis", et hiigelsuure, igasse poole hargneva riigimasinaga on seotud kodanluse materiaalsed huvid, sest ta sobitab riigiaparaati oma liigseid inimesi ja täiendab siin ametnike palkade näol seda, mis ta tasku pistab kulude, intresside, rentide ja honoraride näol, samuti aga ka kodanluse poliitilised huvid, mis sunnivad teda üha suurendama riigivõimu vahenditega ja personaaliga teostavat survet (v. Marx, Valitud teosed, 1933, vene k., II k., lk. 279). Kodanlus laiendab ja laiendab oma riigimasinat kohutava suuruseni sellepärast, et vastuolud töölisklassi ja kapitalistide vahel kasvavad ja teravnevad, sellepärast, et vastuolud üksikute kapitalistlikkude riikide vahel teravnevad, et teravnevad ka vastuolud metropolide ja asumaade vahel, lõppeks sellepärast, et alates 1917.a. on tekkinud lepitamatud vastuolud kapitalistliku maailma ja sotsialismimaa vahel.

Kodanlik riigimasin on suurimaks takistuseks proletaarse revolutsiooni teel. Proletaarne revolutsioon ei saa täiel määral avalduda, kui ta ei hävita seda takistust, kui ta ei purusta vana riigiaparaati.

Marx asus vana riigiaparaadi purustamise küsimuse lahendamisele juba "Kommunistliku parteid manifestis" (1847.a.). Kuid alles 1848.a. revolutsiooni ja Pariisi Kommuuni (1871.a.) kogemused, Marxi poolt üldistatud, andsid temale võimaluse teoreetiliselt põhjendada seda küsimust. Lenin kirjutab selle kohta, kuidas Marx oma 1852.a. kirjutatud brošüüris "Louis Bonaparte'i 18. brumaire" käsitab küsimust kodanliku riigimasina purustamisest, järgmist:

"Siin asetatakse küsimus konkreetselt ja tehakse äärmiselt täpne, selge ja praktiliselt tajutav lõppjäreldus: kõik eelnenud revolutsioonid täiustasid riigimasinat, kuid see tuleb purustada, lammutada... Marxi õpetus on siingi, nagu alati, sügavast filosoofilisest maailmavaatest ja rikkalikust ajalootundmisest valgustatud kogemuste kokkuvõte" (Lenin, Riik ja revolutsioon, i. Valitud teosed, II k., Tallinn 1946, lk. 124). Lenin iseloomustab Marxi järeldust kodanliku riigiaparaadi purustamise vajaduse suhtes järgmiselt: "See on marksismi riigiõpetuse peamine ja põhiline järeldus" (Lenin, Riik ja revolutsioon, Valitud teosed II, Tallinn 1946, lk. 124).

Kodanliku riigiaparaadi purustamine on eelduseks igale tõeliselt rahvalikule revolutsioonile. Oma kirjas Kugelmannile 12. aprillist 1871.a. Marx kirjutas:

"Kui Sa vaatad minu "18.brumaire" viimast peatükki, siis Sa näed, et minu arvates prantsuse revolutsiooni lähim tõus püüab mitte edasi anda bürokraatlikku-sõjalist masinat ühtede kätest teistesse, nii nagu see on toimunud senini, vaid seda masinat hävitada. Nimelt selline on kontinendil iga tõeliselt rahvaliku revolutsiooni eeltingimus" (Marx ja Engels, Teosed venek. väljaandes XXVI k.,lk. 105).

Marx kõneles kodanliku masina purustamisest üksnes kontinendil. Miks Marx ei laiendanud oma järeldust vana riigimasina purustamise kohta niisugustele maadele nagu Ameerika Ühendriigid ja Inglismaa? Seepärast, et ei USA ega Inglismaa polnud tol ajal veel asunud imperialismi teele ega omanud veel arenenud sõjaväelist klikki ega bürokraatiat.

Lenin tähistas Marxi kitsenduse USA ja Inglismaa suhtes (vt. Lenin, Proletaarne revolutsioon ja renegaat Kautsky. i. Valitud teosed, II k., Tallinn 1946, lk.243).

Imperialismi ajastu tõi esile riigimasina ebatavalise tugevdamise ja tema ametkondliku ja sõjalise aparaadi ennekuulmatu kasvu seoses repressioonide tugevdamisega proletariaadi vastu. See oli üldine nähtus. USA ja Inglismaa, asudes XIX sajandi lõpul ja XX sajandi algul imperialismi teele, kujundasid nii bürokraatliku ametnikkonna kui ka sõjaväelaste kliki, s.o. just need institutsioonid, mida proletariaadil tuleb purustada.

Seltsimees Stalin ütleb:

"Marxi poolt Inglismaa ja Ameerika suhtes tehtud kitsendusel oli oma alus, niikaua kui neis maades ei olnud arenenud imperialismi ega arenenud bürokraatiat. See kitsendus langes Lenini arvates ära uutes monopolistliku kapitalismi tingimustes, kui militarism ja bürokraatia arenesid Inglismaal ja Ameerikas mitte vähem, kui mitte rohkem, kui Euroopa kontinendi maades.

Seepärast on proletariaadi vägivaldne revolutsioon, proletariaadi diktatuur vältimatuks ja vajalikuks tingimuseks sotsialismi poole liikumisel ilma erandita kõigis imperialistlikes riikides. Seepärast kõigi maade oportunistid, klammerdudes Marxi poolt tingimusi tehtud erandi külge ja võideldes proletariaadi diktatuuri vastu, ei kaitse mitte marksismi, vaid oma enda oportunistlikku asja" (Stalin, Opostisioonist, i. Artiklite ja kõnede kogu 1928, vene k. lk. 383 - 384).

Suur sotsialistlik Oktoobrirevolutsioon, mis purustas mõisnike-kodanluse võimuaparaadi Venemaal, kinnitas täielikult marksistlik-leninliku õpetuse õigsuse proletariaadi vägivaldse revolutsiooni ja vana riigimasina purustamise küsimuses.

Suur sotsialistlik Oktoobrirevolutsioon pörkas oma teel kokku ametnike, teenistujate jt. riigivõimu deorganiseerida püüdva organiseeritud sabotaažiga, ja purustas kodanliku riigi aparaadi. Purustati vana armee ja selle generaliteet kui ka kodanlik ametnike aparaat.

Proletaarne revolutsioon kiskus kodanluse kätest pangad kui kodanluse majanduselu põhinärvid. Pangad on arvestusaparaadiks, mis on arenenud majanduselus tingimata vajalik. Kapitalismi tingimustes on pangad küll kodanluse alluvuses, ei ole aga mitte täiel määral riiklikud asutised. Kiskudes pangad kapitalistidelt, NSVL töölisklass muutis nad täielikult riiklikeks sotsialistlikeks asutisteks. Revolutsioon purustas samuti vanad majanduselu aparaadid, muuseas ka toitlustusaparaadi. Lõpuks likvideeris ta Asutava Kogu, mis oli kodanlikule kontrrevolutsiooni lipuks.

Ajaloolises aruandes ÜK(b)P XVIII kongressil ütles seltsimees Stalin:

"Kapitalismi kukutamiseks oli vaja mitte ainult kodanlus võimult kõrvaldada, mitte ainult kapitalistid ekspropriieerida, vaid üldse purustada kodanlik riigimasin, tema vana armee, tema bürokraatlik ametnikkond, tema politsei ja seada tema asemele uus, proletaarne riiklus, uus, sotsialistlik riik. Teatavasti bolševikud just nii tegidki" (Stalin, Leninismi küsimusi, Tallinn 1945, lk. 530 j.).

Oportunistid olid arvamisel, et õpetus vana riigimasina lammutamisest on ebaõige. Nende arvates kodanlik riigiaparaat tuleb ainult lõpuni ehitada. Selle vaate esiisaks oli P. Lassalle. Ta kirjutas, et proletariaat ei purusta ega peagi purustama kodanlikku riiki ega selle mehhanismi, et proletariaat peab üldise, võrdse ja otsese valmisõiguse andmise teel seda aparaati täiustama, selle lõpuni ehitama. Kautsky kõneles, et proletariaat, tulles võimule, ei hakka vana riigimasinat täielikult lammutama, vaid piirdub üksnes monarhistlike jäänuste ja sõjalis-bürokraatlike privileegide kõrvaldamisega. Olles kokku kasvanud kodanliku riigi sõjalisbürokraatliku mehhanismiga, oportunistid tugevdasid seda kodanluse huvides ja sel teel nõrgendasid proletariaadi positsioone.

Anarhistid väitsid, et proletariaat, hävitades vana kodanlise riigiaparaadi, ei loo oma riiki. Nad eitasid põhimõtteliselt üleminekuperioodi, proletariaadi diktatuuri, nõukogude sotsialistliku riikluse vajadust. Poolanarhistlikkudel positsioonidel riigi küsimuses seisis ka rahvavaenlane Buhharin. Seltsimees

Stalini aruandes ÜK(b) P KK aprilli pleenumil 1929.a. on antud hävitav kriitika buhharinlikele vaadetele riigi küsimuses.

"Buhharini seisukoht ... on riigi eitamise seisukoht kapitalismilt sotsialismile ülemineku-ajajärgul" (Stalin, Parempoolsest kallakust ÜK(b) Parteis, i. Leninismi Küsimusi, Tallinn 1945. lk.219).

§ 2. Nõukogude vabariik - proletariaadi diktatuuri riiklik vorm.

Enne Pariisi Kommuuni arvasid Marx ja Engels, et ülemineku-ühiskonna poliitilise organisatsiooni vormiks saab vabariik üldse (v. Stalin, Opositsioonist, Artiklite ja kõnede kogu, 1928, lk. 520). Proletariaadi diktatuur, kui enamuse ülevõim vähemuse üle nõuab juba oma loomult demokraatlikku valitsemisvormi. Proletariaadi diktatuuri sisu on vaenulik monarhiale kui väga levinenud ekspluataatorlike riikide valitsemisvormile. Proletariaadi diktatuurile on vastuvõetamatu ka kodanlik demokraatlik vabariik, kui kodanlik riik ja kui võltsitud demokraatne valitsemisvorm. Marx ja Engels, üldistades klassivõitluse ja eriti XVIII sajandi lõpu Prantsuse revolutsiooni kogemusi, jõudsid tulemuseni, et proletariaadi diktatuuri riiklikuks vormiks saab vabariik üldse.

Võib oletada, et Marx ja Engels, esile tuues "vabariigi üldse" arvasid selle all uut, kõrgemat tüüpi demokraatlikku vabariiki. Ei pea unustama seda, et Marx ja Engels, kõneldes "Kommunistliku partei manifestis" demokraatia vallutamisest proletariaadi poolt, asetasid võrdusmärgi vormeli "demokraatia vallutamine" ja vormeli "töölisklassi muutmine valitsevaks klassiks"(proletariaadi diktatuur) vahele. Tähendab, Marx ja Engels kõnelevad proletariaadi diktatuurist kui proletaarsest demokraatlikust riigist.

On samuti teada, et Marx formuleeris vastu pärast "Kommujistliku partei manifesti" avaldamist õpetuse vana kodanliku riigimasina purustamisest koos selle monarhistlike rõhumisvahenditega (alaline armee, politsei, bürokraatne ametnikkond), õpetuse sellest, et proletariaadil on võimatu ära kasutada oma klassi huvides nii kodanlis-monarhistlikke kui ka kodanlis-vabariiklikke riigiaparaate valmiskujul. Järelikult kõneldes "vabariigist üldse" kui proletariaadi diktatuuri riiklikust vormist, Marx ja Engels pidasid silmas proletaarset riiki uue riigiaparaadiga.

Pariisi Kommuun on proletariaadi esimene praktiline katse purustada vana riigimasin ja asendada see uuega. Pariisi Kommuun, mis avas uue ajaloolise epohhi, oli, nagu näitas Marx, lõpuks ometi leitud poliitiliseks vormiks, mille juures võis toimuda töö

majanduslik vabastamine. Pariisi Kommuun oli proletariaadi diktatuur.

Marx nägi "tormijooksu taevale" teostanud Pariisi kommunaaride heroismi selles, et nad püüdsid purustada söjalis-bürokraatlikku masinat. Pariisi töölised likvideerisid vana armee ja politsei, organiseerisid rahva enese relvastamist; nad hävitasid ametnike privileegid (suured töötasumäärad, söltumatuse rahvast jne.), käsitades riigiteenistujaid kui töölisi eri liiki tööl; nad likvideerisid kodanliku parlamentarismi, mille tuum seisab selles, et ta võimaldab töötajatele üks kord mitme aasta tagant (esinduslike asutiste valimispäevadel) otsustada, missugune kodanluse kui valitseva klassi liige peab esindama ja rõhuma rahvast parlamendis; nad löid proletaarsed esindusasutised, mis olid kõige tihedamalt seotud rahvaga ja mis tegelesid nii seadusandliku kui ka täidesaatva tegevusega.

Marx jälgis äärmise tähelepanuga Pariisi Kommuuni igat sammu, olles selle vaimseks isaks. Võitleja-revolutsionääri kirglike sõnadega iseloomustab ta selle esimese proletaarse vabariigi ajaloolist osa. Pariisi Kommuun oli impeeriumi otseseks vastandiks. Ta oli seda liiki vabariigiks, "...mis pidi kõrvaldama mitte üksnes klassiülevõimu monarhistliku vormi, vaid ka klassiülevõimu enda." (Marx, Valitud teosed, venek. väljaandes 1940.a., II k., lk. 400). Ta võimaldas Marxile desifreerida vormelit " vabariik üldse" ja öelda, et see vabariik peab olema Pariisi Kommuuni tüüpi vabariik (v. Stalin, Opositsioonist, i. Artiklite ja kõnede kogu, 1928, lk.520).

Kuid Marx ei arendanud seda järeldust edasi ja see jäi unustusse. Pärast Pariisi Kommuuni marksistid oletasid endiselt, et proletariaadi diktatuuri riiklikuks vormiks kujuneb demokraatlik vabariik.

Engels avastab Saksa sotsiaaldemokraatide opportunismi tuuma riigivormi küsimuses. Saksa sotsiaaldemokraadid arvasid, et tolleaegse (XIX sajandi 40-dad aastad) Saksamaa konstitutsioonilise monarhia raamides võivad teostada kõik töölisklassi põhilised nõudmised. Sellepärast ei nõudnud nad oma Erfurti programmi kavas vabariiki. Osutades sellele faktile Engels kirjutas 1891.a.:

"Kui milleski ei ole mingit kahtlust, siis küll selles, et meie partei ja töölisklass võivad võimule tulla üksnes niisuguse poliitilise vormi juures nagu on seda demokraatlik vabariik. See viimane on isegi spetsiifiliseks vormiks proletariaadi diktatuurile, nagu näitas juba Suur Prantsuse Revolutsioon" (Marx ja Engels, Teosed, venek. XVI k., II j.lk.109).

Selles tsitaadis äratavad tähelpanu kaks mõtet:

1) Engelsi arvates on demokraatlik vabariik kõige lühemaks juurdepääsuteeks poliitilise ülevõimu kättevõitmisele;

2) Engelsi järgi on demokraatlik vabariik proletariaadi diktatuuri spetsiifiliseks vormiks.

Kõneldes demokraatlikust vabariigist Engels rõhutas, et jutt on ainult riigi vormist, mitte aga millestki muust. Engels nõudis selget vahetegemist demokraatse vabariigi vormi ja olemuse vahel. "Proletariaadi vaatekohast erineb vabariik kuningriigist ainult selle poolest, et ta on poliitiliseks vormiks, mis on eriti kohandatud saabuva proletariaadi ülevõimu jaoks...", sest "vabariigi nii kui igasuguse teise riigivormi määrab tema sisu; kuivõrd ta on kodanliku demokraatia vormiks, on ta meile samuti vaenulik kui ükskõik milline kuningriik..." (Engels, Kiri Lafargue'ile 6.III 1894, i. "Bolševik" 1935, nr. 14, lk.118-119).

Engelsi poolt formuleeritud tees demokraatse vabariigi kohta oli kõigile marksistidele juhtivaks aluseks, kuni 1917.a. ka Lenin jagas seda vaatekohta. 1915.a. ta kirjutas: "Selle ühiskonna poliitiliseks vormiks, kus võidab proletariaat, kukutades kodanluse, saab demokraatlik vabariik..." (Lenin, Euroopa Ühendriikide loosungist, i. Valitud teosed, I k., Tallinn 1945, lk.608).

Marx ja Engels töötasid sotsialistliku riigi teooria välja konkreetses ajaloolises olustikus, kus Euroopa ja Ameerika eesrindlikus maades tekkis ja tugevnes kapitalistlik kord, kus töölisklass (Pariisi Kommuun) andis kapitalismile esimese löögi. Uutes ajaloolistes tingimustes, imperialismi ja proletaarsete revolutsioonide ajastul vanad vormelid, mis vastasid vanadele ajaloolistele tingimustele, võeti revolutsioonilisele revideerimisele ja asendati uutega, mis vastasid proletariaadi võitluse uutele tingimustele. See kehtib täielikult ka Engelsi vormeli suhtes demokraatliku vabariigi kohta.

Ajalugu on tõestanud, et üleminek kodanlikult parlamentaarselt vabariigilt kuningriigile ei ole eriti raske. See on seletatav peamiselt sellega, et kodanlik parlamentaarne vabariik hoiab puutumatult alal ja jäädvustab kogu monarhistliku kurnamismasina (alalise sõjaväe, politsei, bürokraatliku ametnikkonna), kodanlik parlamentarism, eriti imperialismi perioodil, kitsendab ja lämmatab masside otsest osavõttu riigi valitsemisest mitte sugugi vähem kui monarhia. Imperialismi perioodil kodanlus läheb demokraatialt üle poliitilisele reaktsioonile. Parlamentarism ja demokratism asendatakse avaliku territoristliku diktatuuri meetoditega. Võitluses kodanlusega töölisklass toob esile uued klassiorganisatsiooni vormid - nõukogud.

Vene revolutsioon 1905.a. ja eriti Veebruarirevolutsioon 1917.a. tõstis esile tööliste ja talupoegade saadikute nõukogud. See uus organisatsioon vastab proletariaadi klassivõitluse uutele tingimustele.

Uurides Pariisi Kommuuni ja kahe vene revolutsiooni kogemusi, Lenin loova marksismi positsioonilt avastas tööliste ja talupoegade saadikute nõukogude vabariigi kui proletariaadi diktatuuri kõige parema poliitilise vormi.

Nõukogude vabariigi avastamiseni jõudis Lenin 1917.a. algul. Artikli kavandis 1917.a. veebruarikuus ta formuleerib kavatsetava artikli järgmised osad:

15. Vana "valmis" riigi-õim või uus?

16. "Tööliste saadikute nõuk." (õigud) ons see parlamentaarism?

17. bis. "Uus demokraatia ("neue Schöpfung"), töötav, sotsialistlik, proletaarne, kommunistlik" (tsiteeritud ajakirja "Proletaarne revolutsioon" 1939, nr. 1, lk. 33 järgi).

Tööliste saadikute nõukogud, mis Lenini plaanis asetatud kõrvuti proletaarse demokraatiaga, esinevad uue riigitüübina, uue kommunistliku võimuna. Ajalooslistes "Aprilliteesides" räägib Lenin tööliste ja talupoegade saadikute nõukogudest kui proletariaadi diktatuuri riiklikust vormist täie kindlusega ja kategoorilisusega. Ta kirjutas: "Mitte parlamentlik vabariik - Tööliste Saadikute Nõukogudelt sellele tagasipöördumine oleks samm tagasi - , vaid Tööliste, Maatööliste ja Talupoegade Saadikute Nõukogude vabariik üle kogu maa, alt kuni üles" (Lenin, Proletariaadi ülesandeist praeguses revolutsioonis, i. Valitud teosed, II k., Tallinn 1946, lk. 8), ja et nõukogude vabariik on mitte üksnes kõige parem vaid ainus võimalik vorm revolutsioonilise valitsuse jaoks (v. sealsamas).

Üleminek demokraatliku vabariigi tunnustamiselt nõukogude vabariigi kui proletariaadi diktatuuri parima poliitilise organisatsiooni vormi tunnustamisele oli tõsiseks edusammuks marksismi teoorias ja praktikas.

"ÜK(b)P ajaloo lühikursus" hindab nõukogude vabariigi avastamist järgmiselt: "Mis oleks saanud parteist, meie revolutsioonist ja marksismist, kui Lenin oleks marksismi kirjatähe ees tagasi kohkunud, kui ta poleks sulgenud marksismi ühte vana teesi, mille oli formuleerinud Engels, asendada uue teesiga Nõukogude vabariigi kohta, mis vastab uuele ajaloolisele olukorrale? Partei oleks ekselnud pimeduses, Nõukogud oleksid olnud desorganiseeritud, meil poleks olnud Nõukogude võimu ja marksistlik teooria oleks saanud tõsist kahju. Proletariaat oleks kaotanud, kuna võit-

nud oleksid proletariaadi vaenlased" (ÜK(b)P ajaloo lühikursus, Tallinn 1946, lk. 350).

Nõukogude vabariigi ajalooline osa ja poliitiline olemus seisnevad selles, et ta on Pariisi Kommuuni tüüpi riik, et ta on proletariaadi diktatuuri riiklik vorm ehk ühiskonna riikliku juhtimise vahend ilma kodanluseta ja kodanluse vastu. See on proletariaadi diktatuuri otsene väljendus.

Nõukogude vabariik on väga laialdane võrk kohalikest nõukogudest, ühendatud ja vormistatud ühte ühtsesse riiklikku organisatsiooni. Lähimalt tähendab see seda, et sotsialistliku riigi poliitilise aluse moodustavad nõukogud, et nad on nii kohalikeks kui ka keskseteks riigivõimu organiteks. Olles uut, kõrgemat tüüpi demokratismi vormiks, kindlustab nõukogude vabariik töötajate üldise osavõtu keerulises kapitalismi likvideerimise töös ja veel keerulisemas sotsialismi ülesehitustöös. Kuid see teeb ülemineku kapitalismilt sotsialismile kõige valutumaks. Lenin kirjutab: "... kõige valutum üleminek sotsialismi on võimalik ainult viimase kui ühe kehviku (Nõukogud) organiseerimisel ja (proletariaadi) riigivõimu keskuse kaasaaitamisel sellele organiseerimisele (Lenin, Proletaarne revolutsioon ja renegaat Kautsky, i. Valitud teosed, II k., Tallinn 1946, lk. 309, joonealune märge).

Nõukogude riigi-vorm on suurim revolutsiooniline võit.

"Nõukogude vabariik on niisiis see otsitud ja lõppeks leitud poliitiline vorm, mille raamides tuleb teostada proletariaadi majanduslik vabastamine, sotsialismi täielik võit.

Pariisi Kommuun oli selle vormi idu. Nõukogude võim osutub tema arenguks ja lõpuleviimiseks" (Stalin, Leninismi küsimusi, Tallinn 1945, lk. 30).

Marksistlik-leninlik õpetus proletariaadi diktatuuri riiklikust vormist kujunes võitluses oportunistidega, kes kaitsesid "vaba rahvariiki" (Lassalle jt.), "parlamentaarset vabariiki monarhistliku ülemkihiga Inglismaa mudeli järgi või ka ilma selleta" kui proletariaadi diktatuuri vormi (Kautsky jt.).

Renegaat Kautsky astus suu vahul välja nõukogude vabariigi vastu. Ta "tõestas", et nõukogud ei tohi, ei pea, ei oma õigust muutuda riiklikuks organisatsiooniks, ja et bolševikud, muutes nõukogud sotsialistliku riigi poliitiliseks aluseks, rikkusid ja hävitasid "puhta demokraatia", võtsid ekspluataatoreilt poliitilised õigused ja likvideerisid Asutava Kogu.

Oportunistid tirisid töölisklassi vananenud parlamentaarse vabariigi loosungi juurde ja tahtsid sel teel töölisklassi desorganiseerida ja Nõukogude Vabariiki hävitada. Kui aga nõukogud

võtsid kõigi maade töötajate poolehoiu, püüdsid oportunistid nõukogusid ühendada Rahvuskoguga ja nii nõukogusid lämmatada. Paljastades selle oportunistide manöövri, kirjutas Lenin:

"Naeruväärt katse ühendada Nõukogude süsteemi, s.o. proletariaadi diktatuuri Rahvuskoguga, s.o. kodanluse diktatuuriga, paljastab lõpuni kollaste sotsialistide ja sotsiaaldemokraatide mõtte armetuse ja nende väikekodanliku poliitilise reaktsionäärilisuse, nende arglikud järeleandmised uue, proletaarse demokraatia peatamatult kasvavale jõule" (Lenin, vene k., XXIV k., lk. 15).

§ 3. Nõukogude riigiaparaat.

Riigiaparaat on riigi peamiseks tunnuseks. Ta on iga riigi võimu tööriistaks. Ilma riigiaparaadita ei saa olla riiki, ei saa olla diktatuuri, sest valitsev klass teostab ühiskonna juhtimist organiseeritud riigimasina ehk riigiaparaadi kaudu.

Oktoobrirevolutsioon purustas 1917.a. kodanliku riigimasina ja lõi uue nõukogude riigiaparaadi. Nõuk.riigiaparaadi tähtsus on ülisuur. "Ilma "aparaadita" oleksime meie ammugi hukkunud" osutas Lenin, "Ilma süstemaatilise ja visa võitluseta aparaadi parandamise eest meie hukkume enne sotsialismi baasi loomist" (Lenin, vene k., XXVI k., lk. 312).

Nõukogude riigiaparaat - see on eeskätt nõukogud.

"Proletariaadi diktatuuri võit tähendab kodanluse mahasurumist, kodanliku riigimasina lammutamist, kodanliku demokraatia asendamist proletaarse demokraatiaga. See on selge. Aga millised on need organisatsioonid, mille abil võidakse ära teha see kolossaalne töö? Et proletariaadi vanad organisatsioonivormid, mis on välja kasvanud kodanliku parlamentarismi alusel, pole piisavad selleks tööks - selles võib vist vaevalt kahtlust olla. Millised on siis need uued proletariaadi organisatsioonivormid, mis on võimelised etendama kodanliku riigimasina hauakaevaja osa, mis on võimelised mitte ainult seda masinat purustama ja mitte ainult kodanlikku demokraatiat proletaarse demokraatiaga asendama, vaid mis võivad ka seda proletaarse riigivõimu aluseks?

Selleks proletariaadi uueks organisatsioonivormiks on Nõukogud" (Stalin, Leninismi küsimusi, Tallinn 1945, lk. 28).

Just nõukogudes nägi Lenin põhilüli, mis võib kindlustada sotsialistliku revolutsiooni organiseerimist ja läbiviimist ja proletaarse riikluse uue aparaadi loomist. Mispärast? Seepärast et nõukogud annavad revolutsioonile tööliste ja talupoegade relvastatud jõu, mis on kõige tihedamalt seotud rahvaga. Seepärast et nad annavad pideva, kergesti kontrollitava ja uuendatava -

sideme aparaadi ja töötavate masside, s.o. rahva enamuse vahel. Seepärast et nõukogud, ühendades ja organiseerides töölisi ja talupoegi, on valitavad ja valijate tahtest oma koosseisus asendatavad (ärakutsutavad), osutuvad järjekindlalt demokraatseks aparaadiks. Seepärast et nõukogud kindlustavad tiheda ja otsese sideme ametiühingutega, mitmesuguste kutsetega, mis annab võimaluse teostada sügavaid sotsialistlikke reforme ilma burokraatiata. Seepärast et nõukogude kaudu tööliste ja talupoegade eelvägi ärataib ja kasvatab hiigelsuurt töötajate massi iseseisvaks osavõtuks riigivalitsemisest. Seepärast et nõukogud annavad võimaluse valitud rahvaesindajate isikus ühendada seadusandlik funktsioon seaduste täitmisega. Seepärast et nõukogud ei piirdu demokraatlikkude vabaduste määramisega töötajatele, vaid kannavad demokratismi küsimustes raskuspunkti üle asja formaalselt küljelt vabaduste ja õiguste kasutamise faktilisele teostatavusele "Kodanlise parlamentarismiga võrreldes on see demokraatia arengus selline edusamm, millel on maailma-ajalooline tähtsus" (Lenin, vene k., XXI k., lk. 258).

Nõukogude riigi organisatsioonilisteks põhimõtteks on demokraatlik tsentralism. Kohaldades seda põhimõtet riigiaparaadile, tähendab see seda, et:

1) riigiaparaat on tsentraliseeritud aparaat, mis kindlustab kõigi oma osade tegevuse kooskõlastamist, seaduste täpset täitmist kogu riigi territooriumil ja kogu riigi tegevuse suunamist ühtse lõppeesmärgi teostamiseks - kommunismi ülesehitamiseks;

2) riigiaparaat on demokraatlik aparaat; see tähendab, et võimu keskorganite käsud on rahva poolt valitud riigi esindusorganite käsud; et keskuse käske viivad ellu mitte sellele või teisele maakohale ja kohalikule elanikkonnale võõrad ametnikud, vaid kohalikud nõukogud, kes on valitud kohaliku elanikkonna poolt ja on vastutavad kohaliku elanikkonna ees; et töötajad arutavad aktiivselt keskuse otsuseid ja teostavad need otsused teadlikult; et üldriiklike abinõude teostamise vormide ja meetodite valikul arvestatakse kohalikke iseärasusi, et lubatakse ja kasutatakse laialdaselt nii kohaliku võimu kui ka elanikkonna initsiatiivi ja isetegevust.

Demokraatliku tsentralismi põhimõte väljendub ka nn. "kahekordse alluvuse" vormis, s.o. alluvuses vertikaalses ja horisontaalses liinis.

Alluvus vertikaalses liinis (alt üles) kindlustab kõigi üheliigiliste kohalike organite tegevuse ühtsuse, kelle tegevuse allutamise üldriiklikule plaanile ja keskuse käskudele, alluvus

horisontaalses liinis on tagatiseks selle vastu, et kohalikud võimuorganid ei muutuks bürokraatlikuks massidest eraldatud riigiaparaadiks.

Nõukogude riigiaparaat, olles kindel aparaat, omab vajaliku elastsuse ning manööverdamisvõime ja on täielikult nõukogude võimu poliitika teenistuses. Lenin rääkis sel puhul:

"Kindel aparaat peab olema kõlblik igasugusteks manöövriteks. Kui aga aparaadi kindlus muutub tardumuseks, takistuseks pööretele, on võitlus paratamatu. Sellepärast tuleb kõik jõud ära kasutada selleks, et taotleda oma eesmärki, et saavutada aparaadi täielikku alistamist poliitikale. Poliitika on suhted klasside vahel - see otsustab vabariigi saatuse. Mida kindlam on aparaat kui abivahend, seda parem ja kõlblikum on ta manöövriteks. Aga kui ta ei ole võimeline seda täitma - ei kõlba ta kuhugi" (Lenin XXVI k. lk. 248).

Eesmärgiga lähendada riigiaparaati massidele, viimistleb kommunistlik partei seda aparaati süstemaatiliselt, hävitab selles bürokraatlikud moonutused, rutiinilised töövõtted ja -meetodid. Selle viimistluse suund on antud ÜK(b)P XVI konverentsi otsustes, mille järgi "aparaadi süstemaatiline viimistlemine peab toimuma operatiivsete funktsioonide detsentraliseerimise joonel, samaaegselt tsentraliseerides planeerimist ja juhtimist põhiküsimustes, nii et luuakse tingimused, mis kindlustavad niihästi kindlate ja õigeaegsete plaanide väljatöötamist kui ka nende täielikku täitmist" ("ÜK(b)P resolutsioonides", 1936, vene k., II k., lk.351).

Nõukogude riigiaparaat - see pole mitte üksnes nõukogud.

"Nõukogude riigiaparaat selle sõna sügavamas mõttes" - ütles sm. Stalin - "koosneb nõukogudest pluss kõigi ja igasuguste parteitute ja parteiliste ühenduste miljonilised organisatsioonid, mis ühendavad nõukogusid kõige sügavamate "alakihtidega", mis sulatavad riigiaparaadi kokku miljoniliste massidega ja mis sammsammult hävitavad kõik, mis veel sarnaneb barjäärile riigiaparaadi ja elanikkonna vahel" (Stalin, Leninismi küsimusi vene k., 9. väljaanne, lk. 149).

Ainult nõukogude riigi käsutuses on selline "imevahend" kui ".... töötajaskonna ja kehvikute kaasatõmbamine riigi haldamise igapäevasesse töösse". See vahend võimaldab "...ühel hoobil kümnekordistada meie riigiaparaati..." (Lenin, XXI k., lk.265, 264).

Nõukogude riigiaparaat selle sõna sügavaimas mõttes on kõige tihedamalt seotud proletariaadi diktatuuri süsteemi ja sisemise

ehituse ehk mehhanismiga.

III. Proletariaadi diktatuuri süsteem.

§ 1. Proletariaadi diktatuuri süsteemi mõiste.

Sotsialistlik ühiskond koosneb eranditult linna ja maa töötajatest. Töölised, talupojad ja intelligents on moraalselt ja poliitiliselt ühtsed. Selle ühtsuse juures "igal kihistusel võivad olla oma erihuvid, mis peegelduvad arvukalt esinevais ühiskondlikes organisatsioonides" (Stalin, Jutuajamine Roy Howard'iga, 1936, vene k., lk.21).

Kogu võimutäius kuulub linna ja maa töötavale rahvale. Seda võimu teostavad töötavarahva saadikute nõukogud.

Töötavarahva ühiskondlikud ja riiklikud organisatsioonid ei saa funktsioneerida ja areneda proletariaadi diktatuuri organisatsioonidena, olles ilma juhtiva ja suunava jõuta, milleks on bolševike partei.

Sotsialistlikus ühiskonnas ei ole toitvat pinda üksteise vastu võitlevate parteide loomiseks. Siin pole ekspluataatorlikke klasse, mis puutub töölisklassi ja talupoegade klassi, siis need klassid on sõbralikus liidus. Vastuolud, mis on nende klasside vahel veel jäänud, on tähtsusetud ja nad kustuvad iga uue sammuga sotsialistliku ülesehitustöö teel. Nende klasside põhilised huvid ühtuvad ja neid huve kaitseb ühtne ja ainus partei NSVL-is - Lenini-Stalini partei. See partei juhib töötajate ühiskondlikke ja riiklikke organisatsioone.

Sel viisil moodustub proletariaadi diktatuuri süsteem.

Proletariaadi diktatuuri süsteemi moodustab töötajate massiorganisatsioonide kogumik, mis on "hoorihmadeks või "hoovadeks" parteilt massidele ja "suunavale jõule".

"Need hoovad või hoorihmad on need proletraiaadi massiorganisatsioonid, kelle abita pole võimalik diktatuuri teostamine" (Stalin Leninismi küsimusi, Tallinn 1945, lk. 103).

Mis on "suunavaks jõuks" proletraiaadi diktatuuri süsteemis?

"Suunav jõud on proletariaadi eesrindlik väesalk, tema avangard, mis on proletariaadi diktatuuri põhiline juhtiv jõud" (Stalin, sealsamas lk. 104). Suunav jõud - see on bolševike partei.

§ 2. ÜK(b)P - juhtiv tuum proletariaadi diktatuuri süsteemis.

Marx ja Engels õpetasid, et Kommunistlik partei on töölisklassi eelvägi, ilma milleta proletariaat ei saavuta oma vabastamist,

TRU Raamatukogu

ei saa võtta oma kätte võimu ja ümber kujundada kapitalistlikku ühiskonda kommunistlikuks ühiskonnaks.

Lenin arendas seda õpetust parteist. Ta näitas, et "...partei on proletariaadi klassiorganisatsiooni kõrgeim vorm võrreldes proletariaadi teiste organisatsioonivormidega (ametiühingud, kooperatsioon, riiklik organisatsioon), milliste tööd ta on kutsutud üldistama ja suunama..." (Stalin, Leninismi küsimusi, vene k., 10. väljaanne, lk. 173).

Kommunistlik partei on NSVL-i aktiivsete ja teadlike kodanike koondis. "Ei ole midagi kõrgemat," ütles seltsimees Stalin oma kõnes Lenini surma puhul, "kui parteiliikme nimetus parteis, mille rajajaks ning juhtijaks on seltsimees Lenin. Ei ole igaühele ei ole võimaldatud niisuguse partei liikmeks olla" (Stalin, Lenini surma puhul, i. Lenin, Valitud Teosed, I k.,Tallinn 1945, lk. 5). Niisuguse partei liikmeks võivad olla, nagu on kirjutatud Stalinlikus Konstitutsioonis, kõige eesrindlikumad töölisklassi, samuti aga ka talurahva ja intelligentsi esindajad.

Partei jõud seisneb esiteks selles, et ta kogub endasse parimaid inimesi kõigist töörahva massiorganisatsioonidest, teiseks aga selles, et ta on tihedaimalt seotud rahvaga. "...Bolševikud," ütleb seltsimees Stalin, "mmenutavad meile kreeka müütoloogia kangelast Antaiost. Nad, samuti nagu Antaios, on tugevad sellega, et säilitavad sideme oma emaga - rahvahulkadega, kes on nad sünnitanud, toitnud ja kasvatanud. Ja senikaua, kui nad säilitavad sideme oma emaga, rahvaga, on neil kõik võimalused jääda võitmatuks.

Selles on bolševistliku juhtimise võitmatuse võti" (Stalin, Parteitöö puudusist ja abinõudest trotskistlike ja teiste kahepaiksete likvideerimiseks, 1937, lk. 43).

Lenin näitas samuti, et "...proletariaadi diktatuuri võib teostada ainult partei kui seda suunava jõu läbi...", ja et "... proletariaadi diktatuur võib olla täielik vaid sel juhul, kui teda juhib üks partei, kommunistide partei, kes ei jaga ega pea jagama juhtimist teiste parteidega ..." (Stalin, Leninismi küsimusi, vene k., 10, väljaanne, lk. 173).

Kommunistliku partei ülesanne seisab nimelt selles, et ühendada eranditult kõigi proletariaadi massiorganisatsioonide tööd ja suunata nende tegevust ühe eesmärgi - kommunismi ülesehitamise poole. Seltsimees Stalin rõhutab töötajate massiorganisatsioonide tegevuse ühendamise ja suunamise erilist tähtsust. Ta rõõgib, et "... on absoluutselt vajalik ühendada ja suunata neid ühe eesmärgi joonel, sest ilma selleta on võimatu proleta-

riaadi võitluse ühtsus, sest ilma selleta on võimatu proletariaadi-sete masside juhtimine nende võitluses võimu pärast, nende võitluses sotsialismi ülesehitamise eest" (Stalin, sealsamas, lk.115).

Stalinlik Konstitutsioon kinnistas bolševike partei juhtiva seisundi proletariaadi diktatuuri süsteemis, kirja pannes, et bolševike partei on töötavarahva eelvägi tema võitluses sotsialistliku korra kindlustamise ja arendamise eest ta on töötava rahva kõigi ühiskondlike kui ka riiklike organisatsioonide juhtiv tuum (§ 126).

Meie partei põhikirjas, mis vastu võetud partei XVIII kongressi poolt, on partei osa määratud järgmiste sõnadega: ÜK(b)P "... on NSV Liidu töölisklassi eesmine, organiseeritud väesalk, tema klassiorganisatsiooni kõrgeim vorm. Partei juhindub oma töös on marksismi-leninismi teooriast.

Partei teostab töölisklassi, talupoegade, intelligentsi, - kogu nõukogude rahva juhtimist võitluses töölisklassi diktatuuri tugevdamise, sotsialistliku korra tugevdamise ja arendamise, kommunismi võidu eest.

Partei on kõigi töötajate organisatsioonide, nii ühiskondlike kui ka riiklike, juhtivaks tuumaks ja tagab kommunistliku ühiskonna eduka ülesehitamise" ("ÜK(b)P XVIII kongressi resolutsioon", 1939, vene k., lk. 52).

Lenin näitas, et "... ilma raudse distsipliinita parteis ei saa teostada proletariaadi diktatuuri ülesandeid ekspluataatorite mahasurumises ja klassiühiskonna sotsialistlikuks ühiskonnaks ümberehitamises" (Stalin, Leninismi küsimusi, vene k., 10. väljaanne, lk. 173).

Selleks, et partei täidaks oma osa proletariaadi diktatuuri süsteemis, peab ta olema esitaks ühtne partei, mis ei luba fraktsioonilisust, parteidistsipliini rikkumist jne., ja teiseks ainukene partei oma maal, sest tema ja ainult tema on suuteline õiesti väljendama ja järjekindlalt kaitsma töölisklassi, töötava talurahva ja intelligentsi huve. Just niisuguseks parteiks on Lenini-Stalini partei.

Üleliiduline Kommunistlik (bolševike) Partei on valitsev partei ja sellepärast tema loosungid "...omavad praktilise otsuse jõudu, seaduse jõudu, need tuleb otsekohe teostada" (Stalin, Parempoolsest kallakust ÜK(b)Parteis, i. Leninismi küsimusi, Tallinn 1945, lk. 215).

Kuid partei juhtimine ja proletariaadi diktatuur ei ole identsed.

Paljastades Zinovjevi antileninlikku proletariaadi diktatuuri samastamist partei juhtiva osaga, näitas seltsimees Stalin, et

ei saa asetada võrdusmärki klassi ja klassi partei vahele, niisamuti kui ei saa samastada tervikut ühe osaga sellest tervikust. Partei ja klassi vahel on terve rida proletariaadi parteituid organisatsioone, nende organisatsioonide taga seisab aga töötajate mass, keda partei ei saa ignoreerida ega olemauks teha. Olles oma klassi õpetajaks ja juhiks, partei klassi osana ei saa olla oma klassi kui terviku suhtes vägivallale toetuvaks võimuks. Proletariaadi diktatuuri samastamine partei juhtimisega viib loogiliselt parteis eraldumiseni massidest, partei töömeetodite, selgitamise ja veenmise meetodite asendamiseni palja käsutamise ja ähvardamise meetoditega, mis on vastuolus leninliku õpetusega parteist. Juhtides sotsialistlikku riiki, partei ei võta endale riiklike organite funktsioone.

Asetades ebaõigelt küsimuse proletariaadi diktatuuri süsteemis juhtivat osa etendava partei ja ühiskonna riiklikku juhtimist (diktatuuri) teostava töölisklassi vahelistest vahekordadest, võib jõuda mitte üksnes partei juhtimise samastamiseni proletariaadi diktatuuriga, millele osutatud eespool, vaid ka teise mitte vähem põhilise kõrvalekaldumiseni marksismist-leninismist - anarhistlik-sündikalistliku kallakuni, partei allutamiseni parteitule stiihiale. Sellise kõrvalekaldumiseni marksismist-leninismist jõudis, nagu teada, antiparteilik "Töölisopositsioon". Nõndanimetatud "ametiühingulise diskussiooni" perioodil püüdis see opositsioon anda lööki proletariaadi diktatuurile, hävitada tema süsteemi. Vastandades parteid töölisklassile, mitte vahet tehes töölisklassi ja talupoegade klassi vahel (ühendades nad "toojate" mõistesse), ta avaldas parktiliselt väikekodanlikke ja anarhistlikke kõikumisi, nõrgendas praktiliselt bolševike partei kindlat juhtivat joont ja abistas tegelikult sotsialistliku revolutsiooni klassivaenlasi.

Bolševike partei seisund proletariaadi diktatuuri süsteemis ei ole midagi kunstlikku ja sihilikult väljamõeldut. See on elust võrsunud. Seda näitas suurepäraselt seltsimees Stalin juttuajamisel esimese Ameerika töölisdelegatsiooniga 1927.a. ja oma ettekandes "NSV Liidu Konstitutsiooni projektist" 1936.a.

Vastates delegatsiooni küsimusele ütles seltsimess Stalin:

"Meie partei kui maa ainsa legaalse partei seisund (Kompartei monopol) ei ole midagi kunstlikku ja sihilikult väljamõeldut. Sellist seisundit ei saa luua kunstlikult, administratiivsete mahhinatsioonide teel jne. Meie partei monopol on elust väljakasvanud, ajalooliselt kujunenud selle tulemusena, et eseride ja menševike parteid pankroteerusid lõplikult ja

kadusid areenilt meie tõsielu tingimustes. Milleks olid es-eridé ja mensevike parteid minevikus? Proletariaadile avaldatava kodanliku mõjutuse elluviijaiks. Millega kultiveeriti ja toetati nende parteide olemasolu kuni 1917.a. oktoobrini? Kodanliku klassi olemasoluga ja kodanliku võimu olemasoluga. Kas pole selge, et kodanluse kukutamisega pidid kaduma ka eeldused nende parteide olemasoluks! Ja milleks kujunesid need parteid pärast 1917.a. oktoobrit? Neist said kapitalismi restaureerimise ja proletariaadi võimu kukutamise parteid. Kas tõesti pole selge, et need parteid pidid kaotama igasuguse pinna ja igasuguse mõju töölliste ja talurahva töötavate kihtide seas?" (Stalin, Leninismi küsimusi, 10. vene k. väljaanne, lk. 182).

Vastates NSVL Konstitutsiooni projekti kodanlikele kriitikuile, kes lugesid parteide vabaduse puudumist Nõukogude Liidus demokraatia aluste rikkumiseks, ütles seltsimees Stalin: "Ma pean tunnistama, et uus Konstitutsiooni projekt jätab töölisklassi diktatuuri režiimi tõesti kehtima, niisamuti kui ta muutmatult säilitab ka NSVL kommunistliku partei praeguse juhtiva seisundi. Kui austatud arvustajad loevad seda Konstitutsiooni projekti puuduseks, siis võib seda ainult kahetseda. Meie, bolševikud, aga loeme seda Konstitutsiooni projekti vooruseks". (Stalin, NSVL Konstitutsiooni projektist, i. Leninismi küsimusi, Tallinn 1945, lk. 462).

Kõneldes mitmesuguste poliitiliste parteide vabadusest, näitas seltsimees Stalin, et poliitiliste parteide vabadus võib eksisteerida ainult antagonistlikesse klassidesse lõhestatud ühiskonnas. NSVL-is ei ole pinda mitme partei olemasoluks, sest siin ei ole vaenulikke klasse. NSVL-is on olemas pinda ainult ühe, s.o. kommunistliku partei jaoks, kes julgelt ja lõpuni kaitseb töölliste ja talupoegade, s.o. kahe sõbraliku klassi huve.

§ 3. Ametiühingud proletariaadi diktatuuri süsteemis.

Bolševike partei toetub oma töös ametiühingutele. Ilma ametiühinguteta ei saa teostada proletariaadi diktatuuri. Ametiühingud on meie mag valitseva klassi üldine majanduslik organisatsioon. Nad on kommunismi kooliks.

"Nad eraldavad endi hulgast parimaid inimesi juhtivaks tööks, kõigil valitsemisaladel. Nad loovad sideme töölisklassi eesrindliku osa ja mahajäänute vahel. Nad ühendavad töölismasside töölisklassi eelväega" (Stalin, Leninismi küsimusi, Tallinn 1945, lk. 104).

Vormiliselt mitte olles parteiliseks organisatsiooniks, teostavad ametiühingud tegelikult partei direktiive. Kõik ametiühingute juhtivad organid (ÜAÜKN, ametiühingute KK-d jt.) koosnevad peamiselt kommunistidest, kes teostavad kogu ametiühingute töös parteiliini. "Saame üldiselt ja kogusummas vormiliselt mittekommunistliku, painduva ja vördlemisi laialdase, väga võimsa proletaarse aparaadi, mille kaudu partei on tihedasti seotud klassi ja massiga ning mille kaudu partei juhtimisel teostub klassi diktatuur!" (Lenin, "Paheemoolsuse" lastehaigus kommunismis, i. Valitud teosed, II, Tallinn 1946, lk.484).

Meie partei IX kongress möistis otsustavalt hukka ametiühingute ja nõukogude vastandamise ja rõhutas äärmise selgusega ametiühingute ja nõukogude tegevuse "raudse ühtsuse" vajadust. Kongress määras:

"Olles proletariaadi diktatuur, on Nõukogude riik majandusliku pöörde hoovaks. Sellepärast ei saa olla juttugi ametiühingute organite ja nõukogude võimu organite vastandamisest." Ja edasi: "Poliitika on majanduse kõige kontsentreeritum väljendus, selle üldistamine ja lõpuleviimine. Seepärast on ametiühingute kui töölisklassi majandusliku organisatsiooni vastandamine nõukogudele kui tema poliitilisele organisatsioonile üldse absurdne ja osutub kallakuks marksismilt kodanlike, eriti kodanlik-trade-unionistlike eelarvamuste poole. Eriti absurdne ja kahjulik on niisugune vastandamine proletariaadi diktatuuri ajastul, kui kogu tema võitlus ja kogu tema tegevus, nii majanduslik kui poliitiline, peab olema rohkem kui kunagi varem ühendatud, keskendatud, suunatud ühtsest tahtest, seotud raudse ühtsusega" (ÜK(b)P resolutsioonides" 1936.a. venek. väljaanne, I osa, lk.346.)

Partei on pidanud järjekindlat võitlust igasuguste katsete vastu muuta ametiühingute asendit proletariaadi diktatuuri süsteemis.

Ta purustas antiparteilise "Demokraatliku tsentralismi" grupi, kes püüdis laostada ametiühingute parteilist juhtimist.

Ta hävitas "Töölisopositsiooni", kes püüdis vastandada ametiühinguid sotsialistlikule riigile ning bolševike parteile ja kujutas mitte parteid, vaid ametiühinguid proletariaadi klassiorganisatsiooni kõrgeima vormina.

Ta ajas nurja trotskistliku "ametiühingute riigistamise" plaani, mis tähendanuks demokraatia kokkutõmbamist ja palja käsutamise meetodite juurutamist ametiühingutesse. Trotskistlikule platvormile vastukaaluks esitas Lenin oma platvormi, milles näidati, et ametiühingud, olles kommunismi kooliks, haldamise

ja majandamise kooliks, peavad kogu oma töö rajama veenmismeetodile. Lenin vaatas ametiühinguid kui siirdemehhanismi bolševike parteilt massidele.

Juhindudes leninlikust õpetusest on meie maa ametiühingud bolševike partei juhtimisel kasvanud võimsaks jõuks ja etendanud suurt osa sotsialismi ülesehitustöös. Leninlik õpetus on leidnud oma väljenduse ametiühingute tüüpphikirjas, mis võeti vastu ÜAÜKN-i VII pleenumi poolt 1938.a.

Väga oluliseks daatumiks ametiühingute arengus on Töö RK liitmine ÜAÜKN-iga (23.juunil 1937.a.). Selle akti tagajärjel ametiühingute funktsioonid laienesid, mis andis neile suured võimalused tegelikuks tööliste ja teenistujate materiaalse ja kultuurilise taseme edasiseks tõstmiseks ja töökaitse ning sotsiaalkindlustuse tõsiseks parandamiseks.

Partei juhtimisel on ametiühingud purustanud kahjurid, kes olid pugenud juhtivatele kohtadele ametiühinguis. Vaenlased püüdsid ametiühinguid desorganiseerida, laostada ja hävitada, vastandades neid parteile ja riigile. Vaenlased paljastati, ametiühingud aga tugevnesid. Ametiühingud on võimsaks jõuks sotsialismilt kommunismile ülemineku teostamisel. Nad võitlevad tööliste ja teenistujate materiaalse ja kultuurilise taseme edasise tõstmise eest, töövidjakuse tõstmise eest, stahhanovliku liikumise arendamise eest, töödistsipliini kindlustamise eest jne.

§ 4. Partei ja nõukogud.

Kogu parteitöö toimub läbi nõukogude, mis ühendavad töötavaid masse kutsates vahet tegemata. Nõukogude kaudu seob partei ennast töötava rahvaga riikliku ülesehitustöö joonel. See on selge, sest nõukogude kaudu teostub töölisklassi juhtiv osa talurahva suhtes, Oktoobrirevolutsiooni poolt kukutatud klasside mahasurumine ja ühiskonna kui terviku riiklik juhtimine töölisklassi poolt.

Nõukogudest kui riigiaparaadist me kõnelesime juba ülalpool. Siin on vaja uurida küsimust partei ja nõukogude vastastikustest suhetest, küsimust nõukogude vormist ja sisust.

Nõukogud on töölisklassi, samuti aga ka töötava talurahva ja intelligentsi revolutsiooniline organisatsioonivorm. Olles masside vahenditu revolutsioonilise võitluse võimsamateks organiteks, on nad suutelised kukutama kapitalismi, asendama kodanlikku riigiaparaati ja moodustama sotsialistliku riigi poliitilist alust. Ajalugu õpetab, et nõukogud kui proletariaadi diktatuuri organid ei saa võita ilma "...proletariaadi revolutsioonilise parteita, kes on vaba opurtunismist, kes on leppimatu kokkuleplaste ja

kapitulantide suhtes, kes on revolutsiooniline kodanluse ja tema riigivõimu suhtes" (UK(b)P ajaloo lühikursus Tallinn 1946, lk. 346). Ilma sellise parteita ei saa nõukogud võitu kindlustada ja tegutseda kui sotsialistliku riigivõimu organid.

Nõukogud on kindla sisu - proletariaadi diktatuuri - riiklik vorm. Nõukogud võivad kujuneda tõeliselt riigivormiks üksnes proletariaadi diktatuuri kättevõitmisega. Vastasel korral nõukogud ei saa riigivormiks, vaid muutuvad tühipaljaks jututoaks ja lahkuvad areenilt.

Nõukogud on poliitilise organisatsiooni sotsialistlikuks vormiks. Nõukogud on töölisklassi suurimaks saavutuseks. Kuid nõukogud kujutavad endast ainult organisatsiooni vormi, tõsi küll, sotsialistlikku, kuid ikkagi ainult organisatsiooni vormi (v. Stalin, Leninismi küsimusi, Tallinn 1945, lk.357).

Kõik oleneb selle vormi sisust, s.o. nõukogude töö iseloomust, sellest, kes juhivad nõukogusid - revolutsionäärid või kontrrevolutsionäärid.

Toome mõned ajaloolised näited.

1905.a. Petrogradi nõukogu kui pealinna ja Venemaa tööstuskeskuse nõukogu ei täitnud oma osa, sest selle nõukogu eesotsas olid menševikud. 1917.a., enne Oktoobrirevolutsiooni, kui nõukogude eesotsas olid menševikud ja es-erid, nõukogud redutseeriti ei millekski; nad muutusid revolutsiooni arendama kutsutud organeist kontrrevolutsiooni varjavaiks organeiks. 1916.a. muudeti nõukogud Saksamaal kodanliku parlamendi lisandiks, sest nõukogusid juhtisid sotsiaaldemokraadid, vene menševike laadi kokkuleplased. Saksamaa nõukogud peitsid endas kontrrevolutsiooni. 1921.a. Kronlinna mässu ajal tõid kontrrevolutsionäärid esile loosungi "nõukogud ilma kommunistideta", saades aru, et nõukogud ilma kommunistideta on nõukogud ilma revolutsioonilise, sotsialistliku sisuta.

Me tõime näiteid nõukogude vormi mittevastavusest sisule. Need näited kõnelevad sellest, et kontrrevolutsionäärid ja oportunistid võivad ära kasutada nõukogusid kui <u>vormi</u> nõukogude <u>sisu vastu</u>, s.o. proletariaadi diktatuuri, proletaarse revolutsiooni, sotsialismi vastu.

Toome näiteid nõukogude vormi täieliku vastavuse kohta nõukogude sisule.

Moskva nõukogu 1905.a. juhitud bolševike poolt, täitis 1905.a. kodanlis-demokraatlikus revolutsioonis oma ülesande relvastatud ülestõusu organina ja eosoleva võimuorganina. Ta organiseeris Moskvas kuulsa relvastatud ülestõusu, mis kutsus reas maa tööstuslikes keskustes esile relvastatud ülestõusud. Laine tõusmisel - mõisnike

võimu vastu. Pärast 1917.a. veebruarirevolutsiooni tõstsid bolševikud praktilise ülesandena esile proletariaadi diktatuuri kehtestamise nõukogude võimu vormis. Paljastades menševike ja es-eride äraandlikkust ja eemale tõrjudes neid nõukogude juhtimisest, saavutasid bolševikud 1917.a. sügisel nõukogude sisu vastavuse nõukogude korrale. See vastavus seati jalule revolutsioonilis-praktilise tegevusega, mis viis proletariaadi diktatuuri kättevõitmiseni, nõukogude muutumiseni proletaarse riigi poliitiliseks aluseks.

Pärast proletariaadi diktatuuri kehtestamist meie maal kommunistlik partei saavutas otsustava mõju ja juhtiva koha kõigis töötavarahva organisatsioonides, nii ühiskondlikes kui ka riiklikes. Ta saavutas, eriti jagamatu poliitilise ülevõimu nõukogudes ja faktilise kontrolli kogu nende töö üle. Kindlakskujunenud vastastikused suhted partei ja nõukogude vahel sulevad välja parteiorganisatsioonide ja nõukogude funktsioonide segiajamise. Partei VIII kongress seletas, et "ei pea mingil juhul ära segama parteiliste kollektiivide funktsioone riigiorganite, kelleks on nõukogud, funktsioonidega. Seesugune segiajamine annaks hukutavaid tulemusi, eriti sõjaasjanduses. Partei peab oma otsused teostama nõukogude organite läbi, nõukogude konstitutsiooni raames. Partei püüab juhtida nõukogude tegevust, mitte aga neid asendada" (ÜK(b)P resolutsioonides", 1936, I osa, lk. 315).

Öeldust võib teha järgmised järeldused.

1. Marksistidele-leninistidele on võõras proletariaadi diktatuuri riikliku vormi formalistlik käsitlemine, selle vormi fetiseerimine, vormi ja sisu vahelise seose unustamine.

2. Nõukogud kui proletariaadi diktatuuri riiklik vorm ei ole mitte omaette otstarve, vaid ainult vahend eesmärgi - proletariaadi diktatuuri teostamiseks, kusjuures nad täidavad seda oma osa ainult tingimusel, et neid juhib kommunistlik partei.

Nõukogud kui proletariaadi diktatuuri vorm on allutatud sisule, s.o. proletariaadi diktatuurile, mis on peamine marksismis-leninismis.

Seltsimees Stalin ütles oma kõnes "Tööst maal" (1939.a.): "Leninismi seisukohast kolhoosid kui organisatsioonivorm, nagu ka Nõukogud, on relv ja ainult relv. Selle relva võib teatavatel tingimustel suunata revolutsiooni vastu. Selle võib suunata kontrrevolutsiooni vastu. See võib teenida töölisklassi ja talurahvast. Teatavatel tingimustel võib see teenida töölisklassi ja talurahva vaenlasi. Kõik oleneb sellest, kelle käes on see relv ja kelle vastu see suunatakse" (Stalin, Leninismi küsimusi, Tallinn 1945, lk. 358 j.).

§ 5. Partei ja kooperatsioon.

Kooperatsioon kui massiorganisatsioon ühendab peamiselt maa töörahvast.

Igat liiki kooperatsioon, alates tarbijate ja lõpetades tööndusliku kooperatsiooniga, olles parteitu organisatsioon, seob töötavaid masse parteiga tootmise ja tarbimise joonel. Kooperatsioon on konkreetne vorm töötajate laialdaste masside värbamiseks sotsialismi ülesehitustöösse, tee väikeste eramajapidamiste ümbermuutmiseks suureks sotsialistlikuks majapidamiseks.

Kooperatsioon "...omandab erilise tähtsuse pärast proletariaadi diktatuuri kindlustamist, laiaulatusliku ülesehitustöö ajajärgul. See hõlbustab proletariaadi eelväe sidet talurahva hulkadega ja loob võimaluse viimaseid sotsialistliku ülesehitustöö voolu kaasa tõmmata" (Stalin, Leninismi küsimusi, Tallinn 1945, lk.104).

§ 6. Partei ja kommunistlike noorte organisatsioon.

Kommunistlik noorsoоühing (ÜLKNÜ), loodud Oktoobrirevolutsiooni poolt ei ole vormiliselt parteiline organisatsioon, kuid ta kuulub kommunistliku partei juurde. Ta on proletariaadi diktatuuri süsteemis üks massiorganisatsioone, mis ühendab mitu miljonit noort töölist, talupoega ja intelligentsi esindajat.

Kommunistlik noorsoоühing on kutsutud abistama parteid noorsoo kasvatamisel kommunismi vaimus, andma noori reserve kõigi teiste töötavarahva massiorganisatsioonide jaoks, kõigi haldusalade jaoks. Kommunistliku partei põhikirjas, mis vastu võetud ÜK(b)P XVIII kongressil, on öeldud, et Kommunistlik Noorsoоühing on partei abistaja riiklikus ja majanduslikus ülesehitustöös.

Rahvavaenlased püüdsid taguda talva partei ja kommunistlike noorte organisatsiooni vahele. Sel otstarbel nad võtsid abiks demagoogilised loosungid: "noorsugu - partei baromeeter" jne., demoraliseerisid noori kaadreid, kasvatasid karjeriste. Kuid nõukogude noorsugu ja esijoones leninlik-stalinlik kommunistlik noorsoоühing jäi truuks parteile, töölisklassile, sotsialismi asjale, astus välja trotskistlik-zinovjevlike reeturite vastu, kiitus tihedalt kokku Lenini-Stalini partei ümber.

IV Õpetus meie sotsialistliku riigi funktsioonidest ja arengufaasidest.

§ 1. Sotsialistliku riigi funktsioonid.

Kõneldes sotsialistliku riigi funktsioonidest seltsimees Stalin märkis, et:

1) sotsialistlik riik omab mõningaid funktsioone, mis väliselt meenutavad eelnenud riikide funktsioone, mis aga kohandatud töölisklassi vajadustele;

2) sotsialistlikul riigil on uusi funktsioone, mis tundmatud ekspluataatorlikele riikidele;

3) sotsialistliku riigi funktsioonid kui ka vormid muutuvad sõltuvalt maa sisemise ja välise olukorra muutumisega.

Selles seltsimees Stalini osutuses on üldistatud maailma esimese nõukogude sotsialistliku riigi määratu suured kogemused.

Sotsialistliku riigi funktsioonid ehk selle riigi organite praktiline tegevus on määratakse nende põhiülesannetega, mis seisavad proletariaadi diktatuuri ees kommunismi ülesehitustöö kõigil etappidel, ja nendest ülesannetega, mis seisavad sotsialistliku riigi ees igal antud momendil.

Sotsialistlik riik teostab kolme põhifunktsiooni:

1) ekspluataatorite mahasurumise funktsiooni,

2) maa kaitse funktsiooni kallaletungi vastu väljastpoolt

ja

3) majanduslik - organisatoorset ning kultuurilis-kasvatuslikku funktsiooni.

a) Ekspluataatorite mahasurumise funktsioon.

Sotsialistlik riik on masinaks töölisklassi käes tema klassivaenlaste, s.o. mõisnike ja kapitalistide vastupanu mahasurumiseks. Maha surudes ekspluataatorlikke klasse ta meenutab väliselt eelnenud riike, kes teostasid oma klassivaenlaste mahasurumise funktsiooni. Kuid sotsialistlik riik, nagu juba öeldud, on kõrgem, uutmoodi diktaatorlik riik, Tõepoolest, kui kõik seni olelnud riigid olid masinaks ekspluateeritava enamiku mahasurumiseks esimeste huvides, siis sotsialistlik riik on, vastupidi, töötava enamiku ülevõimu vahendiks kukutatud ekspluataatorliku vähemiku üle töölisklassi ja kõigi töötajate huvides.

Peab silmas pidama ka seda, et ekspluataatorlike riikide poolt teostatav sõjalise mahasurumise funktsioon on peamiseks funktsiooniks nende riikide kõigil arenguetappidel, Maha surudes ekspluateeritavat enamikku, ekspluataatorlik riik ei saa omale ülesandeks klasside likvideerimist, vaid vastupidi, ta püüab igaveseks säilitada ühiskonna klassikoosseisu, hoida vägivaldselt ekspluateeritavat klassi sel alistuvuse, ekspluatatsiooni tasemel, mis vastab ekspluateeriva vähemiku huvidele.

Orjade revolutsioon ja sunnismaiste talupoegade revolutsioon, hävitades ühed ekspluataatorid, ühe ekspluatatsiooni vormi, ühe ekspluataatorite ülevõimu vormi, ei asetanud ega saanudki asetada omale eesmärgiks hävitada ekspluataatorlike klasside ülevõimu üldse. Orjade revolutsioon ja pärisorjade-talupoegade revolutsioon, muutes ära vanad töötava rahva ekspluateerimise viisid, asetas vanade ekspluataatorite ja rõhujate asemele uued ekspluataatorid ja rõhujad. Need revolutsioonid tähendasid vaid ühe ekspluatatsiooni tüübi ja ekspluataatorliku riigi asendamist teise ekspluatatsiooni tüübi ja ekspluataatorliku riigiga.

Suur sotsialistlik Oktoobrirevolutsioon, erinevalt orjade revolutsioonist ja talupoegade-pärisorjade revolutsioonist, asetas küsimuse igasuguse ekspluatatsiooni, kõigi ja igasuguste ekspluataatorite ja rõhujate täielikust ja lõplikust väljajuurimisest ja löi riigi, mis on võimeline teostama sotsialistliku revolutsiooni ülesandeid.

Surudes maha kukutatud ekspluataatorlikud klassid, seab nõukogude sotsialistlik riik omale ülesandeks likvideerida klassid üldse ja üles ehitada klassideta kommunistlik ühiskond. Sellepärast on sõjalise mahasurumise funktsioon siin ajutine funktsioon, mis kehtib üksnes sedavõrd, kuivõrd ekspluataatorid pole veel hävitatud.

b) NSVL-i relvastatud kaitse.

Riikide süsteemist ümbritsetud sotsialistliku riigi tegevus ei piirdu vaid sisefunktsiooniga, vaid lülitab enesesse ka välisfunktsiooni. Kõneldes sotsialistliku riigi välisfunktsioonist peab tähendama, et selle iseloom sõltub sisefunktsioonist kui riigi peafunktsioonist. Sise- ja välisfunktsioon on samuti lahutamatult teineteisega seotud kui sotsialistliku riigi sise- ja välispoliitika.

Nõukogude sotsialistlik riik, kuivõrd ta teostab NSVL-i relvastatud kaitset kapitalistliku ümbruse vastu, meenutab väliselt eelnenud riike, kes tegelesid oma maade relvastatud kaitsega, kuid erinevalt eelkäivatest riikidest kaitses ja kaitseb meie riik maad töötava enamiku huvide nimel, samal ajal kui kõik eelnenud riigid kaitsesid hiisugustel juhtudel ekspluateeriva vähemiku rikkust ja privileege.

Orjavalduslikul, feodaalse ja kodanlikul riigi välisfunktsioon seisis selles, et kindlustada oma valitseva klassi territooriumi laiendamist teise riigi territooriumi arvel ja et kindlustada oma riigi territooriumi kaitset kallaletungide ja agressioonide vastu teiste riikide poolt.

Kapitalistlike riikide välisfunktsioon on koletuslik oma mahult, jultunud ja salakaval vormilt. Kapitalistlike riikide välisfunktsiooni mahu määravad esiteks kapitalistlike maade vahelised vastuolud, teiseks vastuolud metropolide ja koloniaate vahel ja lõpuks kolmandaks kapitalistlike riikide vaenulik suhtumine nõukogude sotsialistlikku riiki.

Kapitalistlike riikide vaenulik suhtumine NSV Liidusse on seletatav sellega, et NSVL on uut tüüpi riik, mis seisab vastu kapitalistlikele riikidele kui vana, s.o. ekspluataatorlikku tüüpi riikidele. Kapitalistlike riikide vaenuliku suhtumise vormid ja teravus on väga erinevad kahe ühiskondlik-majandusliku süsteemi - sotsialismi süsteemi ja kapitalismi süsteemi - kooksistentsi mitmesuguste etappidel. Kuid "igakord", näitab

seltsimees Stalin, "kui kapitalistlikud vastuolud hakkavad teravnema, pöörab kodanlus oma pilgud NSVL-i poole: kas ei saaks lahendada selle või teise kapitalismi vastuolu või kõiki vastuolusid kokku NSVL-i arvel, selle nõukogude maa, revolutsiooni tsitadelli arvel, kes üksnes juba oma olemasoluga revolutsioneerib töölisklassi ja kolooniaid, kes segab uue sõja korraldamist, maailma uutmoodi ümberjaotamist, kes on tüliks peremehetsemisele oma ulatuslikul siseturul, mis on hädatarvilik kapitalistidele, eriti nüüd, seoses majandusliku kriisiga" (Stalin, Leninismi küsimusi, vene k., 10. väljaanne, lk. 357).

Nõukogude Liidu julgeoleku kindlustamise huvides moodustas kommunistlik partei Lenini-Stalini juhtimisel hästiorganiseeritud kaitsusorganid, mis on võimelised kahjutuks tegema spioone, diversante ja teisi nõukogude võimu vaenlasi, hästiorganiseeritud ja tehniliselt varustatud Punaarmee, mis on suuteline kaitsma nõukogude piire välis-kallaletungide vastu. Nõukogude Liit teostab järjekindlalt hästi läbimõeldud rahupoliitikat, mis on suuteline paljastama kapitalistlike maade sõjakate ringide anastamispoliitikat.

c) Sotsialistliku riigi majanduslik-organisatoorne ja kultuurilis-kasvatuslik funktsioon.

Riigiorganite majanduslik-organisatoorne ja kultuurilis-kasvatuslik töö on uueks funktsiooniks, mis on omane vaid sotsialistlikule riigile.

"Kommunistliku partei manifestis" Marx ja Engels näitasid, et proletariaat kasutab oma poliitilist ülevõimu kodanluselt kogu kapitali äravõtmiseks, et tsentraliseerida kõiki tõõvahendeid sotsialistliku riigi kätte. Sotsialistlik riik ei saa piirduda eksproprieerimisega, ta peab võimalikult kiiresti suurendama sotsialismi tootmisjõudude massi. Sotsialistlik riik peab kodanliku ühiskonna asemele ehitama kommunistliku ühiskonna, milles igaühe vaba areng on eelduseks kõigi vabale arengule. "Kommunistliku partei manifest" rõhutab seega proletaarse riigi määratu suurt revolutsioonilis-loovat osa, proletaarse riigi kui ekspluataatorite mahasurumise ja klasside hävitamise vahendi osa, ta hindab proletaarset riiki kui võimsat jõudu kapitalistliku majanduse likvideerimise ja kommunistliku ühiskonna loomise protsessis, Marx ja Engels arendavad siin seda mõtet, et sotsialistlik riik, olles tekkinud ühiskonna majandusliku arengu lahendamiseks küpseks saanud ülesannete baasil, avaldab omakorda ise mõju majandusele, loob uue majanduse, loob hädavajalikud tingimused sotsialistliku revolutsiooni valminud ülesannete lahendamiseks.

Seda Marxi õpetust kinniatavad faktid. Pariisi Kommuun näitas, et ilma kodanliku ühiskonna majanduslike aluste purustamiseta

ja ilma sotsialistliku majandussüsteemi loomiseta ei ole proletariaadi võit lõplik ega kindel ka poliitilisel alal.

Meie maa töölisklass, juhituna Lenini-Stalini parteist, kasutas sotsialistliku riiki selleks, et tõeliselt ja täielikult hävitada feodalismi jäänused Venemaal, et likvideerida kodanluse majanduslik jõud ja organiseerida uus sotsialistlik rahvamajandus. Nende juba proletariaadi diktatuuri esimestel päevadel teostatud vahendite tulemusena, anti surmav hoop kapitalistlikule majandussüsteemile ja kapitalistlikule omandile, mis oli loonud inimese ekspluateerimise inimese poolt; nende vahendite tulemusena loodi sotsialistlik majanduslik kord, mis sai maal valitsevaks korraks.

Kõigi nende ja tacliste aktidega, mis kasvavad loomulikult välja Oktoobrirevolutsiooni olemusest, marksismi-leninismi rajajate õpetusest ekspropriaatorite ekspropriieerimise paratamatust vajadusest rajas nõukogude sotsialistlik riik vankumatu aluse nõukogude majandusele ja eelkõige nõukogude tööstusele. Kuid sellel nõukogude riik ei võinud peatuda. Ta kirjutas oma lipule kommunistliku ühiskonna ülesehitamise ülesande ja on juba saavutanud selles suhtes määratu suurt edu.

NSVL-is on sotsialistlik ühiskond põhiliselt juba üles ehitatud. Nõukogude Liidu majandusliku aluse moodustavad sotsialistlik majandussüsteem ja sotsialistlik omand tootmisriistadele ja -vahenditele. Riiklik rahvamajanduse plaan määrab ja suunab sotsialistliku majanduse arengu. Majanduselu juhtimiseks on loodud kümned majanduslikud ministeeriumid, samuti ka komiteed, valitsused, majandusnõukogud NSVL MN-i juures, on moodustatud kohalikke nõukogude osakonnad ja valitsused jne.

Nüüd, kus on loodud kolossaalsed võimalused meie ühiskonna edasiseks tõusuks ja täielikuks õitsenguks, seisab peamine kodanlike kommunistlikus suhtumises oma töösse ja eriti bolševistliku töö eduküses nõukogude intelligentsi suurekskasvanud kaadrite ideelise kasvatuse alal. Sotsialistlikule riigile on hädavajalik selline kasvatustöö, mis tõstab veel kõrgemale rahva mobilisatsioonilise valmisoleku, arendab kõiki tema võimeid ennastsalgavaks võitluseks kommunismi täieliku võidu eest.

Otseses seoses sotsialistliku riigi majanduslik-organisaatorse ja kultuurilis-kasvatusliku funktsiooniga on küsimus nõukogude intelligentsi osast. Seltsimees Stalin õpetab, et ükski riik ei ole saanud ega saa läbi ilma oma intelligentsita, ja et seda vähem saab läbi ilma oma intelligentsita nõukogude sotsialistlik riik. Nõukogude intelligentsi erilise tähtsuse määrab asjaolu, et sotsialistlik riik suunab majanduse ja kultuuri kõiki alasid, seal hulgas ka põllumajandust. Nõukogude riigis peab iga riigitöötaja tegema oma tööd teadlikult ja suurima efektiivsusega, aru saama riigi poliitikast, selle ülesannetest sisemaal ja väljaspool. Sellepärast on partei ja sotsialistliku riigi üheks kõige

esmajärgulisemaks ja tähtsamaks ülesandeks nõukogude intelligentsi marksistlik-leninlik kasvatamine, selle intelligentsi kasvatamine, kes moodustab sotsialistliku riigi ja kommunistliku partei kaadrid.

Niisugused on sotsialistliku riigi funktsioonid.

Nõukogude sotsialistliku riigi funktsioonid ei ole midagi tardunud, kord igaveseks antut, vaid vastupidi, nad on küllalt liikuvad ja muutuvad seoses sotsialistliku riigi arengufaasidega.

§ 2. Sotsialistliku riigi arengu peafaasid.

a) Esimene ja teine periood sotsialistliku riigi arengus.

Seltsimees Stalin, lähtudes marksistlikust teooriast ja üldistades meie riigi rohkem kui kahekümne aastase tegevuse ajaloolisi kogemusi, näitas, et sotsialistlik riik on oma arengus läbinud kaks peafaasi: 1) faas Oktoobrirevolutsiooni võidust kuni ekspluataatorlike klasside likvideerimiseni ja 2) faas linna ja maa ekspluataatorlike elementide likvideerimisest kuni sotsialistliku majandussüsteemi täieliku võiduni ja NSVL'i 1936.a. Konstitutsiooni kehtestamiseni.

Seltsimees Stalin iseloomustas nõukogude sotsialistliku riigi ülesannete, funktsioonide ja vormide arengut nendel kahel arengufaasil äärmise lühidusega ja ainulaadse sügavusega.

Meie riigi arengu esimesel perioodil seisis ülesanne mõisnike ja kapitalistide mahasurumises, maakaitse organiseerimises interventide kallaletungi vastu, tööstuse ja põllumajanduse taastamises, kapitalistlike elementide likvideerimise tingimuste ettevalmistamises. Selle ülesande teostamine pidi garanteerima, tugevdama ja tegema võitmatuks proletariaadi diktatuuri.

Vastavalt sellele ülesandele teostas meie riik sel perioodil: 1) kukutatud klasside mahasurumise funktsiooni ja 2) maa kaitse funktsiooni välis-kallaletungide vastu. Mis puutub meie riigi organite majanduslik-organisatsioonisse ja kultuurilis-kasvatuslikku töösse, siis see funktsioon sel perioodil ei saanud küllalt tõsise arengu osaliseks.

Sotsialistliku riigi põhiülesanne tema teisel arenguperioodil seisnes, nagu näitas seltsimees Stalin, sotsialistlikku majanduse organiseerimises kogu maal, kapitalistlike elementide jäänuste viimses likvideerimises, kultuurirevolutsiooni organiseerimises, täiesti ajakohase armee organiseerimises maa kaitseks.

Vastavalt sellele põhiülesandele muutusid ka sotsialistliku riigi funktsioonid.

Langes ära, häälbus sisemaine sõjavõeline mahasurumise funktsioon. Ekspluatatsioon on NSVL-is hävitatud, ekspluataatorid likvideeritud, tähendab pole enam kedagi maha suruda.

Mahasurumise funktsiooni asemele tekkis sotsialistlikul riigil sotsialistliku omandi kaitsmise funktsioon ühiskonnavastaste

elementide, rahvavaenlaste vastu. See funktsioon leidis [illegible] lise väljenduse seaduses 7.augustist 1932.a. Seadus kõlab järgmiselt:

"Ühiskondlik (riigi-, kolhoosi-, kooperatiivne) omand on nõukogude korra aluseks, ta on püha ja puutumatu, ja inimesi, kes sirutavad käe ühiskondliku omandi järele, tuleb käsitada kui rahvavaenlasi, mistõttu nõukogude võimuorganite esmajärguliseks kohustuseks on otsustav võitlus ühiskondliku vara riisujate vastu". Stalinlik Konstitutsioon kohustab NSVL-i kodanikke hoidma ja kaitsma sotsialistlikku omandit ja kvalifitseerib ühiskondliku omandi riisujaid kui rahvavaenlasi."

Sisemise sõjaväelise mahasurumise funktsiooni väljasuremine ei tähenda muidugi seda, et nõukogude riigiorganite kaitsustöö vajadus oleks üldse ära langenud. Klassivõitlus ei piirdu Nõukogude Liidu piiridega.

Seltsimees Stalin õpetab, et klassivõitluse üks ots on NSVL-is, teine - väljaspool Nõukogude Liidu piire. Sotsialistliku riigi karituslik töö säilib üksikute isikute ja gruppide suhtes, kes on kapitalistliku ümbritsuse agentuuriks (spioonid, diversandid jne.). Nõukogude luureorganid on meile vajalikud nüüd mitte vähemal määral kui need olid vajalikud sotsialistliku riigi arengu esimesel perioodil. Samuti laheneb küsimus meie riigi selliste organite suhtes nagu kohus ja prokuratuur.

Sotsialistliku riigi teisel arenguperioodil on täielikult säilinud maa sõjalise kaitse funktsioon väliskallaletungide vastu, on säilinud, järelikult, seda tegevust teostavad organid. See funktsioon säilis täiel määral sellepärast, et on säilinud kapitalistlik ümbrus.

Nii oma arengu esimesel kui ka teisel perioodil kaitseb sotsialistlik riik rahu ja pooldab asjalike sidemete kindlustamist piiritaguste riikidega. Meie riigi välispoliitikat iseloomustab järjekindel rahuarmastus, ja on suund agressioonide vastu. Nõukogude sotsialistlik riik toetab rahvaid, kes saanud agressiooni ohvriks ja võitlevad oma iseseisvuse eest.

Kogu oma murdmatu võimsusega hävitab Nõukogude Liit need, kes ei respekteeri sotsialistliku kodumaa, rahvusvahelise proletariaadi isamaa pühade piiride puutumatust. Meie Punaarmee ja Mere-Sõjalaevastik, meie Sõjalised Õhujõud on kasvanud määratuks jõuks, mis on suuteline vastama sõjaõhutajate löögile kahekordse löögiga. Nõukogude rahvas on Lenini ja Stalini juhtimisel organiseerinud sotsialismimaa kaitseks välise kapitalistliku ümbritsuse vastu võitlusvõimelise armee, mis on sotsialistliku ühiskonna targa stalinliku juhtimise vaieldamatuks võiduks.

Nõukogude sotsialistlik riik arendab ja kultiveerib NSVL-i kodanike patriotismi kui määratu suurt ühiskondlikku jõudu. Ta kasvatab kõiki NSVL-i kodanikke tõelise armastuse vaimus oma

kodumaa vastu; lugedes sotsialistliku isamaa kaitsetrga NSVL-i kodaniku pühaks kohuseks. Ühtlasi karistab sotsialistlik riik halastamatult kodumaa reetjaid.

Nõukogude sotsialistlik riik, olles mga ühiskondliku elu igakülgse ja vahenditu juhtimise aparaadiks, suunab majanduse ja kultuuri kõiki alasid, sealhulgas ka põllumajandust.

Sotsialistlik riik on kutsutud kindlustama saaduste küllust, mis lubab praktiliselt teostada nende saaduste jaotamist vastavalt iga inimese vajadustele. Selle eesmärgi saavutamiseks peab sotsialistlik riik õpetama igat inimest töötama ühiskonna hüvanguks oma võimete kohaselt, täiustades tema füüsilist ja vaimlist jõudu, ratsionaliseerides ja mehhaniseerides tööprotsessi, muutes sel teel töö terve inimorganismi loomulikuks vajaduseks.

Sotsialistlik riik on kutsutud kasvatama igat kodanikku kinni pidama sotsialistliku ühiselu reeglitest, eelkõige aga töödistsipliinist. Lenin vaatles kommunistliku töödistsipliini loomisele kui tervele ajaloolisele periodile, lugedes võitlust kommunistliku töödistsipliini loomise eest üheks klassivõitluse uueks vormiks tööliskassi diktatuuri ajastul. Meie maa on jõudnud nii kaugele, et töö on juba saanud töötavatele massidele au, vahvuse, kuulsuse ja kangelaslikkuse asjaks. Seda tõestab kujukalt stahhanovlik liikumine. Kuid NSVL-is on veel elemente, kes pole vabanenud väikekodanlikest traditsioonidest ja mõjutusest. Meie partei ja nõukogude valitsus teritavad riigiorganite ja NSVL-i kodanike tähelepanu otsustava võitluse vajadusele nende tootmise desorganisaatoritega, niisuguse kindla töödistsipliini loomise vajadusele, mis vastaks sotsialistliku riigi ja sotsialistliku ühiskonna huvidele. Nõukogude riigi, nõukogude kohtu, nõukogude õigusemõistmise osa sellise töödistsipliini loomisel ja tugevdamisel on kõrgemal määral vastutusrikas ja tähtis.

Niisugused on sotsialistliku riigi kaks arengufaasi.

Käidud tee tulemusena "on meil nüüd täiesti uus, ajaloos enne nägemata ja oma vormilt ja funktsioonidelt esimese faasi sotsialistlikust riigist, tunduvalt erinev sotsialistlik riik" (Stalin, Aruandekõne ÜK(b)P XVIII Kongressil, i. Leninismi küsimusi, Tallinn 1945, lk.533).

b) Riik kommunismi perioodil.

Üleminek kapitalismilt sotsialismile oli hüppeks proletaarse revolutsiooni vormis.

Üleminek sotsialismilt kommunismile on järkjärguline areng, sotsialismi ülekasvamine kommunismiks. See sotsialismilt kommunismi ülemineku omapärasus on seletatav sellega, et materiaalne alus, ühiskondlik omand tootmisriistadele ja -vahenditele, on sotsialismil ja kommunismil ühine.

NSVL on juba astunud sotsialismilt järk-järgult kommunismile ülemineku perioodi. Seoses sellega on küsimusel meie riigi saa-

tuse kohta kommunismi perioodil mitte üksnes teoreetiline, vaid ka praktiline tähtsus.

Marx ja Engels uurisid sotsialistliku riigi arengut lähtudes teoreetilisest eeldusest, et sotsialism võidab üheaegselt kõigis või peaaegu kõigis tsiviliseeritud kapitalistlikes maades. Kogu selgusega on see vaade formuleeritud Engelsi poolt "Kommunismi põhimõtetes". Engels kinnitas, et kommunistlik revolutsioon ei kujune ainult rahvuslikuks, vaid teostub üheaegselt kõigis tsiviliseeritud maades, s.o. vähemalt Inglismaal, Ameerikas, Prantsusmaal ja Saksamaal, et proletaarne revolutsioon on "... ülemaailmlik revolutsioon ja omab seepärast ülemaailmliku areeni" (Marx ja Engels, Teosed, venek., V k., lk.476). Kapitalismi tõusva arengu tingimustes oli sotsialismi võit ühel, üksikult võetud maal võimatu. Kuid just niisugustes tingimustes töötasid Marx ja Engels välja sotsialismi ja sotsialistliku riigiteooria.

Sidudes täiesti loogiliselt küsimuse riigist kommunismi võidu küsimusega, lahendasid Marx ja Engels probleemi riigi arengu kohta pärast kommunismi võitu kõigis või peaaegu kõigis kapitalistlikes mais.

"Marx ja mina", kirjutas Engels, "oleme juba 1845.a. saadik alati olnud sel arvamusel, et tulevase proletaarse revolutsiooni lõpliks lõpptulemuseks on riigiks nimetatud poliitilise organisatsiooni järk-järguline lahustumine (dissolutsion) ja lõppastmes kadumine, organisatsiooni kadumine, mille peasihiks on alati olnud relvastatud jõu abil kindlustada töötava enamiku majanduslikku võimu varaka vähemiku poolt. Varaka vähemiku kadumisega kaob ka vajadus mahasurumise eesmärke teeniva relvastatud riikliku jõu järgi" (Marx ja Engels, Arhiiv, vene k., I (VI) k., lk. 224).

Pole raske märgata, et Engels lahendas sotsialistliku riigi vajaduse küsimuse selle peafunktsiooni, s.o. ekspluataatorliku vähemuse relvastatud mahasurumise funktsiooni vaatekohalt. Ta ei kõnele sugugi sotsialistliku riigi välisfunktsioonist, s.o. sotsialistliku korra relvastatud kaitse funktsioonist välisvaenlase vastu. Engels lähtus eeldusest, et sotsialism võidab üheaegselt kõigis või enamikus maadest, ja et järelikult sotsialismil ei saa olla väliskallaletungi ohtu.

Sotsialistliku riigi arengu idee klassikalise formuleeringu andis Engels 1878.a. "Anti - Dühringis". Ta kirjutas:

"Kui ei ole enam ühiskondlikke klasse, keda peab hoidma alistuvuses, kui ei ole enam ühe klassi ülevõimu teiste üle ja võitlust olemasolu eest, mis juurdub kaasaegse tootmisanarhias, kui on kõrvaldatud siit tekkivad kokkupõrked ja vägivald, siis ei ole enam kedagi maha suruda ja pidurdada, siis kaob vajadus riigivõimu järgi, mis praegu teostab seda funktsiooni. Esimene akt, milles riik esineb kogu ühiskonna tõelise esindajana, - tootmisvahendite muutmine ühiskondlikuks omandiks, - on tema kui riigi viimaseks

iseseisvaks toiminguks. Riigivõimu vahelesegamine ühiskondlikesse suhetesse muutub vähehaaval üleliigseks ja lõpeb iseenesest. Isikute üle valitsemise asemele astub asjade üle valitsemine ja tootmisprotsesside juhtimine. Riiki ei "muudeta" ära, ta "hääbub" (Marx ja Engels, Teosed, venek. XIV k., lk. 284).

Seltsimees Stalin küsis: "Kas see Engelsi tees on õige?" - ja vastas:

"Jah, see on õige, kuid ühel tingimusel kahest: a) kui teostada sotsialistliku riigi tundmaõppimist ainult maa sisearengu seisukohast, abstraheerides juba ette rahvusvahelise teguri, isoleerides maa ja riigi uurimise hõlbustamiseks rahvusvahelisest olukorrast, või b) kui oletada, et sotsialism on juba võitnud kõigis või enamikus maades, et kapitalistliku ümbruse asemel on sotsialitlik ümbrus, ei ole enam väliskallaletungi ohtu, ei ole enam vajadust armee ja riigi tugevdamiseks," (Stalin, Aruandekõne ÜK(b)P XVIII kongressil. Leninismi küsimusi, Tallinn 1945, lk.529).

Engelsi tees peab silmas mitte mingisugust selle või teise maa konkreetset sotsialistlikku riiki, vaid sotsialistlikku riiki üldse. Seepärast ta ei anna ega saagi anda purgivat vastust küsimusele konkreetse sotsialistliku riigi, meie maa sotsialistliku riigi saatuse kohta. See tees tuleb asendada teise, klassivõitluse uutele tingimustele vastava teesiga, mis järgneb teooriast kommunismi võidu võimaluse kohta ühel üksikult võetud maal.

Uutes ajaloolistes tingimustes, imperialismi ja proletaarsete revolutsioonide tingimustes, püstitas Lenin imperialistliku kapitalismi andmete alusel kapitalismi ebaühtlase arengu seaduse, tegi geniaalse järelduse, mille kohaselt tunnistatakse võimalikuks sotsialismi võit algul vähestes maades või isegi ühel eraldi võetud kapitalistlikul maal, sotsialismi võit üheaegselt kõigis maades loetakse aga võimatuks. "Selle maa võitnud proletariaat, ekspropriieerinud kapitalistid ja organiseerinud omal maal sotsialistliku tootmise, astuks ülejäänud, kapitalistliku maailma vastu, võites enda poole teiste maade rõhutud klasse ..." (Lenin, Euroopa Ühendriikide loosungist, Valitud teosed, I k., Tallinn 1945, lk.60

Juhindudes leninlikust sotsialistliku revolutsiooni teooriast, kindlustas meie maa kommunistlik partei 1917.a. oktoobris proletariaadi diktatuuri kättevõitmise. Töölisklassi diktatuuri baasil on loodud sotsialistlik ühiskond.

Meie aja marksistid-leninlased ei või enam, lahendades kommunismi perioodi sotsialistliku riigi küsimust, kõrvale kalduda kapitalistlikust ümbrusest. Nad peavad siduma meie maa sotsialistliku riigi saatuse kapitalistliku ümbruse likvideerimisega.

Nii Marxi, Engelsi ja Lenini kui ka seltsimees Stalini teostes näeme täpset vahetegemist abstraktse ning konkreetse, üldise ja erilise vahel.

Seltsimees Stalin õpetab, et "... ei tohi laiendada Engelsi

üldist vormelit sotsialistliku riigi saatusest üldse üksikule ja konkreetsele sotsialismi võidu juhtumile ühel eraldi võetud maal, kes omab kapitalistlikku ümbrust, keda ähvardab väljastpoolt sõjaline kallaletung, kes ei saa seetõttu mööda minna rahvusvahelisest olukorrast ja kelle käsutuses peab olema niihästi väljaõpetatud armee kui ka hästi organiseeritud karistusorganid ja tugev salaluure, kellel peab olema, järelikult, küllalt tugev riik selleks, et omada võimalust kaitsta sotsialismi saavutusi kallaletungi eest väljastpoolt" (Stalin, Aruandekõne ÜK(b)P XVIII kongressil. Leninismi küsimusi, Tallinn 1945, lk. 529 j).

Seltsimees Stalin tegi kapitalistliku ümbruse faktist kõik järeldused sotsialistliku riigi kohta. Eriti lahendas ta uutmoodi küsimuse riigi ja kommunismi vastastikusest suhtest. Küsimusele, kas meie riik säilib kommunismi perioodil, vastas seltsimees Stalin:

"Jah, säilib, kui ei ole likvideeritud kapitalistlik ümbrus, kui ei ole kaotatud sõjaliste kallaletungifr hädaoht väljastpoolt, kusjuures on arusaadav, et meie riigi vormid uuesti muutuvad vastavalt sise- ja välisolukorra muutumisele.

Ei säili ja surch välja, kui kapitalistlik ümbrus likvideeritakse, kui see asendatakse sotsialistliku ümbrusega" (Stalin, samalsamas, lk.532).

III peatükk.

S o t s i a l i s t l i k ö i g u s.

I. Sotsialistliku õiguse mõiste ja olemus.

§ 1. Nõukogude õiguse määrus.

Kapitalismilt kommunismile ülemineku perioodi õiguseks saab olla üksnes sotsialistlik ehk proletaarne õigus.

Ajalugu ja eriti Pariisi Kommuuni ning 1917.a. Oktoobrirevolutsiooni kogemused õpetavad, et ilma proletariaadi diktatuurita ja sotsialistliku õiguseta ei saa teostada üleminekut kapitalismilt kommunismile, et proletariaadi diktatuur ja sotsialistlik õigus on põhilisteks relvadeks võitluses kommunismi eest, eriti kapitalistliku ümbruse olukorras.

Suur Oktoobrirevolutsioon, purustades vana riigimasina ja ära muutes vana õiguse, lõi uue riigi ja uue õiguse. Seda tuleb eriti alla kriipsutada, silmas pidades, et meie kirjanduses olid käibel antimarksistlikud vaated kodanliku õiguse retseptsiooni kohta nõukogude riigi poolt.

Revolutsiooni tules loodud sotsialistlik õigus on uut, kõrgemat tüüpi õigus. See ei ole ekspluataatorlik õigus, nagu seda olid orjavalduslik, feodaalne ja kodanlik õigus, vaid antiekspluataatorlik õigus; see on tööliste ja talupoegade sotsialistliku riigi õigus.

Nõukogude sotsialistliku õiguse sotsiaal-majanduslikuks aluseks, nagu ütleb juba selle õiguse nimetus ise, on nõukogude võim kui proletariaadi diktatuuri väljendus, sotsialistlik majandussüsteem ja sotsialistlik omand tootmisriistadele ja -vahenditele kui NSVL-i majanduslik alus.

Nõukogude sotsialistlik õigus on ühiskondlike suhete määraja ehk regulaator; ta on teatavaks vahendiks sotsialistliku riigi poolt teostataval töö- ja tarbimismäära kontrollimisel. Lenin kirjutab oma teoses "Riik ja revolutsioon":

"... langemata utoopiasse, ei saa mõtelda, et inimesed kohe pärast kapitalismi kukutamist õpivad töötama ühiskonna heaks ilma igasuguste õigusnormideta, ja majanduslikkegi eeldusi sääraseks muutuseks ei anna kapitalismi kaotamine mitte korraga" (Lenin, Valitud teosed, II k., Tallinn 1946, lk. 159).

Nõukogude sotsialistlik õigus on ühiskonna riiklikku juhtimist teostava töölisklassi seaduseks tõstetud tahe, mille sisu on tingitud töölisklassi materiaalsetest elutingimustest. Teiste sõnadega: ta on töölisklassi riiklik tahe. Töölisklass kui valitsev klass vajab seadusi kui võitlusrelvi võitluses kommunismi eest proletariaadi diktatuuri baasil.

Lenin kirjutab artiklis: "Vastuoluline positsioon", et ".... tahe, kui ta on riiklik, peab olema väljendatud võimu poolt sätestatud seadusena; vastasel korral on sõna "tahe" vaid õõnsa hääle ga ühu väristamine" (Lenin, vene k., XX k., lk. 532).

Sotsialistlik õigus ei ole midagi kord jäädavaks antut, midagi tardunut; ta areneb, täiustab seda mööda, kuidas areneb sotsialism ja muutub seoses muudatustega NSVL-i sise- ja välispolukorras. Kuid kõigil oma arenemisastmetel oli nõukogude õigus vormilt ja sisult sotsialistlik õigus.

§ 2. Nõukogude õiguse põhiiseärasused.

Vastandina ekspluataatorlikule õigusele on nõukogude õigusele iseloomustavad järgmised iseärasused:

1) kui ekspluataatorlik õigus rajaneb tootmis-riistade ja -vahendite eraomandil, siis nõukogude sotsialistlik õigus rajaneb tootmisvahendite ja -riistade sotsialistlikul omandil;

2) kui ekspluataatorlik õigus lähtus sellest, et ühiskond on lõhestatud vaenulikesse klassidesse ja et õigus on ekspluataatorliku vähemiku õigus, siis nõukogude õigus lähtub sellest, et sotsialistlik ühiskond koosneb kahest üksteisele sõbralikust klassist, ja et õigus on kogu moraalselt ja poliitiliselt ühtse nõukogude rahva õigus;

3) kui ekspluataatorlik õigus oli nende ühiskondlike suhete reguleerimisvahendiks, mis vastasid ekspluataatorliku vähemiku huvidele, siis nõukogude õigus on sotsialistliku riigi töörriist, ühiskondlike suhete reguleerimisvahend sotsialismi huvides, kogu töörahva huvides;

4) kui kodanlik õigus lähtus eeldusest, et inimeste õigusvõime maht sõltub nende rahvuslikust ja raasilisest kuuluvusest või, teiste sõnadega, kui ekspluataatorlik õigus võttis koloniaalrahvastelt õigusvõime ja piiras vähemusrahvuste õigusvõimet, siis nõukogude sotsialistlik õigus lähtub vaatekohalt, et kodanike õigusvõime maht üldse ei sõltu kodanike rahvuslikust ja raassilisest kuuluvusest.

5) kui kodanlik õigus on ainult demokratismi miinimum, siis nõukogude õigus on demokratismi maksimum, demokratism töötajate jaoks. Nõukogude õigus on demokratismi väljaarendatud süsteem.

Siit järgneb esiteks, et nõukogude õigus viib järjekindlalt läbi ühteõigusluse põhimõtte, sõltumatult rahvuslik-raassilisest kuuluvusest, soost, usutunnistusest, haridusest jms. Nõukogude riigis ei ole kodanikke, kes omaksid ainult õigusi ega omaks kohustusi ja, vastupidi, ei ole kodanikke, kel oleksid ainult kohustused, mitte omades õigusi. Võrdsetele õigustele vastavad siin võrdsed kohustused.

Siit järgneb teiseks, et nõukogude õigus on laialdane poliitiliste vabaduste süsteem. Sotsialistlik õigus, oäles sotsia-

listliku demokraatia väljaarendatud süsteem, kujutab endast kodanike demokraatlike vabaduste ja õiguste formaalsete ja materiaalsete tagatiste määratut kompleksi.

Sellised on sotsialistliku õiguse põhiiseärasused.

§ 3. Majanduse, poliitika ja õiguse vastastikune suhe NSVL-is.

Oktoobrirevolutsioon lõi täiesti uue ühiskondliku arengu seaduspärasuse ja järelikult erilise vastastikuse suhte baasi ja pealisehitise vahel. Mitte kuskil nii kui NSVL-is etendab töötavate masside poliitiline organisatsioon määratu suurt osa. Meie ühiskonnas on riigi plaanipärasel organisatoorsel tegevusel ääretu suur tähtsus ja viljakas mõju ühiskonna arenemisele.

Vaadeldes vastatikuseid suhteid üheltpoolt majanduse ja teiseltpoolt poliitika ning õiguse vahel, meie lähtume täielikult seltsimees Stalini juhatustest proletaarse revolutsiooni iseärasuste kohta.

Kui kodanlik revolutsioon toimub tingimustes, kus kapitalismi majanduslik kord on põhiliselt juba väljakujunenud ja tema ülesandeks on viia riiklik-õiguslik pealisehitis vastavasse olemasoleva majandusliku baasiga, siis proletaarne revolutsioon võidab esmalt täielikult poliitilisel alal (võimu haaramine proletariaadi poolt) ja, välja arenedes, viib siis uue riiklik-õigusliku pealisehitise alla vastava, s.o. sotsialistliku majandusliku baasi. Teiste sõnadega, proletaarne revolutsioon loob algul proletariaadi diktatuuri ning rajab sotsialistliku õiguse põhimõtted ja viib siis selle riiklik-õigusliku pealisehitise alla adekvaatse majandusliku aluse.

Riiklik-õigusliku pealisehitise osa sotsialistliku majandussüsteemi loomisel on otsustav. Ega me asjata ei räägi, et meie riik ja õigus on peamisteks relvadeks võitluses kommunismi eest, võitluses kapitalistliku ühiskonna revolutsioonilise ümberkujundamise eest kommunistlikuks ühiskonnaks.

Poliitika tähendab eelkõige klassijõudude reaalse vahekorra õiget objektiivset arvestust. Mitte arvestada klassijõudude reaalset vahekorda tähendab hukutada revolutsiooni. Arvestades 1918.a. klassijõudude reaalset vahekorda, meie partei ja nõukogude võim sõlmisid Bresti rahu ja päästsid seega proletariaadi diktatuuri kui sotsialismi ülesehitustöö poliitilise baasi. Arvestades klassijõudude uut vahekorda, mis kujunes pärast kodusõja edukat lõpetamist ja interventsiooni likvideerimist, määrasid meie partei ja nõukogude võim uue majanduspoliitika, luues seega vajalikud tingimused sotsialismi ülesehitamiseks koos talurahvaga töölisklassi juhtimisel. Arvestades klassijõudude uut vahekorda, andsid meie partei ja valitsus 1929.a. töötavaile massidele uue loosungi - loosungi kulakluse kui klassi likvideerimise kohta üldise kollektiviseerimise baasil.

Meie partei ja valitsuse õige poliitika tulemusena oleme üles ehitanud sotsialistliku ühiskonna.

Poliitika nõukogude korra tingimustes tähendab Lenini-Stalini partei poolt õigete vastastikuste suhete kindlaksmääramis töölisklassi ja talurahva vahel. Lenin ütles, et õiged vastastikused suhted töölisklassi ja talurahva vahel otsustavad kommunismi võidu küsimuse. Õigeis vastastikudeis suhetes töölisklassi ja talurahva vahel ja täpses vahetegemises talupoja-töötaja ja talupoja-omaniku vahel nägi Lenin sotsialismi tuuma, s.o. otsustavaid eeltingimusi sotsialismi võiduks.

Partei ja valitsuse poliitika on majanduse kontsentreeritud väljendus, on üldistatud kogemused võitlusest kommunismi eest kapitalistliku ümbruse olustikus.

NSVL-i majanduslik alus on aluseks ka nõukogude õigusele. Nõukogude õigus kinnitab selle aluse, aitab kaasa selle arenemisele.

Kõik kodanike poliitilised vabadused ja õigused, mis moodustavad väljaarendatud sotsialistliku demokraatia, on antud nõukogude kodanikele sotsialistliku korra, sotsialistliku majanduse ja töölisklassi diktatuuri kindlustamise ja arendamise huvides.

Sotsialistlik õigus on vahendiks, mille abil meie riik teostab sotsialistlikku ülesehitustööd. Õigus esineb siin kui töölisklassi poliitika teostamise üks võimsatest hoobadest.

Õigust ei või vastandada poliitikale, niisamuti nagu õigust ei või samastada poliitikaga. Õiguse samastamine poliitikaga viib nihilistliku suhtumiseni õigusesse, Õiguse sulamisehi poliitikasse, õiguse osa ja tähtsuse ignoreerimiseni.

§ 4. Sotsialistlik õigus sotsialismi perioodil.

"Gotha programmi kriitikas" (1875.a.) kirjutas Marx, et sotsialism on ühiskond, mis on just alles välja jõudnud kapitalistlikust ühiskonnast, ja omab seepärast kodanliku ühiskonna jälgi, sünnimärke sellest ühiskonnast, mille põuest ta on võrsunud.

Sotsialistlikus ühiskonnas kannab individuaalne töö vahenditult ühiskondlikku iseloomu, ta on siin ühise ühiskondliku töö koostisosa. Sotsialistlikus ühiskonnas töötab iga üksik tootja ühiskonna heaks oma võimete kohaselt. See, mis ta annab ühiskonnale, moodustab tema individuaalse tööpanuse. See tööhulk, mille ta andis ühiskonnale ühel kujul, antakse temale tagasi teisel kujul (elatisvahendite näol), s.o. ta saab ühiskonnalt pärast kõiki mahaarvamisi ühiskondlike fondide heaks just nii palju, kui palju ta ise andis ühiskonnale.

"Siin (s.o. sotsialismi juures A. B) kehtib ilmselt sama põhimõte, mis reguleerib kaubavahetust, kuna viimane on võrdsete väärtuste vahetus. Sisu ja vorm on siin muutunud selle tõttu, et muutunud olukorras keegi ei saa anda midagi peale oma töö, ja sellepärast, et teiselt poolt ei saa üksikute isikute omandiks

minna midagi peale individuaalsete tarbeesemete. Kuid, mis puutub viimaste jaotamisesse endasse üksikute tootjate vahel, siis siin valitseb sama põhimõte, mis kaubaekvivalentide vahetamise juures: teatav töökogus ühes vormis vahetatakse võrdse töökoguse vastu teises vormis. Seepärast võrdne õigus on siin põhimõttelt siiski veel kodanlik õigus, kuigi põhimõte ja praktika ei ole siin enam üksteisega vastuolus, sellel kui kaubavahetuse juures oleleb ekvivalentide vahetus vaid keskmisel, mitte aga igal üksikul juhul" (Marx ja Engels, Teosed, venek., XV k., lk.274).

Teoses "Riik ja revolutsioon" näitas Lenin, et sotsialismi juures on "võrdne õigus", milline, nagu iga õigus, eeldab ebavõrdsust.

"Igasugune õigus on ühesuguse mõõdupuu rakendamine erinevate inimeste suhtes, kes tegelikult pole ühetaolised ega võrdsed üksteisega; ja seepärast on "võrdne õigus" võrdsuse rikkumine ja ebaõiglus". Ja edasi: "Tegelikult saab igaüks, kes on sooritanud teisega võrdse ühiskondliku töö kvantumi, võrdse osa ühiskondlikust toodangust (pärast mainitud mahaarvamisi). Kuid see juures üksikud inimesed pole võrdsed: üks on tugevam, teine nõrgem; üks on abielus, teine ei ole, ühel on lapsi rohkem, teisel vähem jne."(Lenin, Valitus Teosed, II k., Tallinn 1946, lk. 158).

Sotsialism - see on ühiskond, mis on arenenud mitte oma ensse alusel, mis pole majanduslikult päris valminud aga päris vaba kapitalismi jälgedest ja traditsioonidest. Sellest siis "kodanliku õiguse" kitsa silmaringi säilitamine ilma kodanluseta ja viimane vastu, sellest ülesanne üle saada, vabaneda kapitalismi jälgedest sotsialistliku ülesehitustöö protsessis.

Sellised on juhtivad teesid õiguse kohta sotsialismi juures.

NSVL-is on teostatud sotsialistlik jaotusprintsiip töö järgi. Siin on kehtimas põhimõte "igaühele tema töö järgi".

Kapitalismi juures kehtib ekvivalentsuse printsiip vaid keskmiselt, mitte aga igal üksikjuhul. NSVL-is ta kehtib igal üksikjuhul, sest siin ei ole ekspluataatoreid ega ekspluatatsiooni, ei ole tootmisanarhiat.

Ekvivalentsuse printsiibi sisu ja vorm on sotsialismi juures põhiliselt muutunud. Sotsialistliku majandussüsteemi juures ei saa keegi anda kollektiivile midagi peale oma töö. Isiklikud võimed ja isiklik töö määravad sotsialistliku ühiskonna kodaniku ühiskondliku seisundi. Teiseltpoolt ei saa üksikisikute omanikks üle minna midagi peale individuaalsete tarbeesemete.

Niisiis on praktika NSVL-is täielikult kinnitanud seda, mida marksismi-leninismi rajajad on ette näinud õigusest sotsialismi juures.

§ 5. Õigus kommunismiperioodil.

Kommunism - see on ühiskond, mis areneb oma enda baasil ja mis seetõttu ei oma vana kapitalistliku ühiskonna traditsioone ega jälgi. Kommunistlikus ühiskonnas püstitatakse põhimõte "igaühelt tema võimete järgi, igaühele tema tarviduste järgi". See tähendab täielikku õiglust, täielikku võrdsust.

Marx ja Engels õpetasid, et täieliku kommunismi juures, kui on likvideeritud vastuolu linna ja maa vahel, vahe vaimse töö ja füüsilise töö vahel, kui tootmisjõud on erakordselt kasvanud, kui igaüks oma võimete kohaselt teeb vabatahtlikult, ilma sunduseta tööd ühiskonna hüvanguks ja saab takistamatult kõik, mis vajalik tema kasvanud tarviduste rahuldamiseks, - ei ole õigus enam paratamatus ja ta hääbub.

Kõneldes õigusest kommunismi juures meie peame muidugi silmas pidama kõike seda, mida seltsimees Stalin on öelnud riigi kohta kommunismiperioodil. Õigus säilib ka täieliku kommunismi juures, kui säilib kapitalistlik ümbrus, kusjuures selle õiguse üksikud instituudid ja normid muutuvad seoses muudatustega, mis tekivad kommunistliku ühiskonna sise- ja välisolukorras; õigus ei ole kommunismi juures paratamatus ja hääbub, kui on likvideeritud kapitalistlik ümbrus.

Õiguse küsimus kommunismiperioodil ei ole mitte üksnes teooria, vaid ka praktilise tegevuse küsimus. Meie partei XVIII kongress määrkis ära konkreetsed abinõud, mis kindlustavad ülemineku sotsialismilt kommunismile. Tähtsaimaks vahendiks selle ülemineku teostamiseks on maa materiaalse jõukuse tõstmine. Meie peame majanduslikult ette jõudma eesrindlikest kapitalistlikest maadest, sest ainult saaduste üliküllus võimaldab rahuldada elanikkonna üha kasvavaid vajadusi ja teostada jaotamist mitte töö, vaid tarviduste järgi. Olulist osa sotsialismilt kommunismile ülemineku etendab riigi kultuuriliskasvatuslik tegevus.

Meie peame täielikult vabanema kapitalistlikest iganditest inimeste teadvuses, muutes kõik ja igaühe kommunistliku ühiskonna teadlikeks ja väsimatuteks töötajateks, kes töötavad oma võimete kohaselt ühiskonna heaks, riigi heaks, iseenda heaks.

Selle majanduslik-organisatoorse ja kultuuriliis-kasvatusliku tegevuse teostamiseks sotsialismi huvides peab edasiselt tugevdama ja täiustama meie riiki, arendama ja täiustama meie nõukogude sotsialistlikku õigust, kindlustama sotsialistlikku õiguskorda ja sotsialistlikku seaduslikkust.

§ 6. Nõukogude õiguse kodanlik-kahjurlike "teooriate" purustamine.

Rahvavaenlased - Pašukanis, Krõlenko jt. väitsid, et nõukogude õigus on retsipeeritud kodanlike õigus. Need kujutasid nõukogude riiki ja õigust kui kodanliku ühiskonna vorme. Konkreetseid ajaloolisi nähtusi (kapitalistliku ühiskonna riik ja õigus) esildasid kahjurid riigina ja õigusena üldse, universaalse riigina ja õiguseha, mis olevat sobiv kõikide aegade ja rahvaste jaoks. Nende arvates täidetakse õiguse kodanlik vorm nõukogude tingimustes sotsialistliku sisuga ja nii-öelda kasvab sisse sotsialismi. Sisse tuues marksismile-leninismile võõraid vaadet, et nõukogude riik ja õigus hakkavad hääbuma oma sünni esimestest päevadest ja hääbuvad kuni kommunismi võiduni, püüdsid vaenlased kasvatada töötajaskonnas nihilistlikku, sisult anarhistlikku suhtumist oma sotsialistlikku riiki ja õigusesse. Nad levitasid nihilistlikku suhtumist nii nõukogude riigisse ja õigusesse tervikus kui ka riigivõim üksikutesse lülidesse (propaganda külanõukogude likvideerimiseks) ja üksikutesse õigusharudesse (tsiviilõigus, riigiõigus, haldusõigus jne.).

Nõukogude õiguse teooria moonutamine toimus ka õiguslike suhete samastamise joonel kas majanduslike (Stutška) või poliitiliste (Pašukanis) suhetega. Õigussuhete samastamine majandussuhetega viib väiteni, et õigus on igavene, et ta ei mõjusta majandust, et ta ei ole pealisehitis. Õiguse ja poliitika samastamine viib õiguse kui ühiskondlike suhete spetsiifilise reguleerimisvahendi likvideerimiseni, nihilistliku suhtumiseni õigusesse.

Kodanlikud juristid kõnelesid pikalt-laialt nõukogude õiguse ja seaduse mittevajalikkusest, õiguse ja seaduse sobimatusest proletaarse revolutsiooni ja sotsialismiga.

Varjates end marksistliku fraseoloogiaga, kujutas prof. Reisner nõukogude õigust proletaarse, talupoja- ja kodanliku õiguse konglomeraadina (seguna), kodanlikku õigust aga kodanliku, talupoja- ja proletaarse õiguse ühendisena (v. Reusner, Õigus, Meie õigus, võõras õigus, üldine õigus, 1923, lk. 198). Nõnda siis Reusneri järgi erineb nõukogude õigus kodanlikust õigusest vaid tähendatud kolme õiguse elemendi koha ja erikaalu poolest. Reusner kujutab õigust kui mingisugust kompromissi , lugedes, eriti, nõukogude õigust kompromissiks kodanluse ja proletariaadi vahel. Et Reusneri avaldised on teaduslikult aluseta ja poliitiliselt kahjulikud - see on iseenesest selge.

Teised kodanlikud juristid käsitasid nõukogude õigust kas normide süsteemina, kätte näidates selle sisu ja otstarvete (Magerovski), või "oopiumina rahva jaoks", mille vastu tuleb võidelda nagu usugi vastu. Professor Goihbarg kirjutas 1924.a., et "õigus on veel mürgitavam ja uimastavam oopium.... rahva jaoks" kui religioon (Goihbarg, Varandusliku eraõiguse alused, lk. 7). Ta nägi

nõukogude korra erinevast kodanlikust korrast selles, et "kodanliku ülevõimu tempel on seadusandlus ja tema fetiš - seadus; proletaarse ja sotsialistliku maailmakorra tempel on haldus, tema jumalateenistus aga -töö" (Goihberg, Proletariaat ja Õigus, 1919, lk.12).

Bolševike partei ja seltsimees Stalini juhtimisel likvideeriti nõukogude riigi ja õiguse kahjurlikud ja kodanlikud "teooriad".

II. Sotsialistliku õiguse allikad.

§ 1. Õigusallikate mõiste.

Õigusteaduslikus kirjanduses tarvitatakse väljendit "õigusallikas" mitmesuguses mõttes.

Õigusallika all mõeldakse kas õigust kujundavat jõudu, õiguse välisoid väljendusvorme (seadus, tava jne.) või selle või teise õiguse tunnetuse allikat.

Nõukogude õiguse allikaks esimeses mõttes on tööliste ja [illegible] sotsialistlik riik, töölisklassi diktatuur. Töölisklass, saavutades poliitilise võimu, loob oma sotsialistliku õiguse. Nõukogude õiguse allikaks teises mõttes on peamiselt seadused, aga ka võimuorganite ja riigihalduseorganite seadusele alluvad aktid. Nõukogude õiguse allikaks tunnetuslikus mõttes on needsamad deklaratsioonid, dekreedid, seadused, konstitutsioonid jms. milles on väljendatud õigusnormid.

§ 2. Seadus - nõukogude õiguse põhiallikas.

a) Seaduse mõiste.

Kodanlikud õigusteadlased on andnud väga mitmsuguseid seaduse definitsioone ja fikseerinud selle kõige mitmekesisemaid eritunnuseid.

Rousseau' õpetuse järgi on seadus "väljakuulutatud üldine tahe". Seadusel on tegemist selliste esemetega, mis on sanuti ühised nagu tahegi. Seadusteks võivad olla vaid suveräänni, s.o. Rousseau järgi rahva aktid. Mis puutub magistratuuri aktidesse, siis neid ei saa nimetada seadusteks, kuna valitsus on rahva agent, kes on "volitatud täitma seadusi ja kaitsma nii poliitilist kui ka kodanlikku vabadust" (Rousseau, Ühiskondlikust lepingust, vene k., 1938, lk.49).

"Seaduse eritunnuseks on asjaolu, et see antakse välja otseste riigiorganite poolt erilises korras" (Taranovski, Õiguse entsüklopeedia õpperaamat, vene k., 1923, lk. 361).

Trubetskoi mõistis seaduse all "normi, mis sätestatud iga antud õigusliku organisatsiooni piires kõrgeima õigusliku autoriteedi poolt" (Trubetskoi, Õiguse entsüklopeedia, lk. 111).

Kõik need ja neile sarnased seaduse definitsioonid on väga kaugel tõest. Veel rohkem, need määrangud varjavad seaduse tõelist klassiolemust.

Ainult marksistlik-leninlik riigi- ja õiguse teooria avastas seaduse klassiiseloomu selle ajaloolises arengus ja osutas seaduse tähtsusele klassivõitluses.

Seaduse klassikalise definitsiooni andis Lenin, Seadus on, kirjutas ta, "nende klasside tahteavaldus, kes on saavutanud võimu ja hoiavad oma käes riigivõimu" (Lenin, vene k., XI k., lk. 418).

Igale ühiskondlik-majanduslikule klassiformatsioonile vastab teatav seadus.

"Orjuse ajal lubas "seadus" orjapidajail orje tappa" - ütles sm. Stalin 1938.a. - (Stalin, Leninismi küsimusi, Tallinn 1945, lk. 364).

Orjavaldajaid asendasid feodaalid. Sellele vastavalt muutus seaduse otstarve."Feodaalkorra ajal lubas "seadus" feodaalhärradel pärisorje "ainult müüa" (Stalin, sealsamas).

Feodaale asendasid kapitalistid. Vastavalt sellele muutus seaduse otstarve. Kui "seadus" feodaalkorra ajal lubas pärisorje müüa, siis "kapitalistliku korra ajal lubas "seadus" jätta töörahvast "ainult" tööpuudust ja pauperiseerumist kannatama, määrata nad laostumisele ja näljasurma" (Stalin, sealsamas).

Selline on ekspluataatorlike riikide "seaduste" olemus.

Põhimõtteliselt teissuguse iseloomuga on sotsialistliku riigi seadus. Tema iseloom tuleneb proletaarse revolutsiooni loomusest ja iseärasustest. Proletaarne revolutsioon seab omale ülesandeks"... kaotada igasugune ekspluateerimine, kaotada kõik igasugused ekspluateerijad, kõik igasugused rikkad ja rõhujad, nii vanad kui ka uued". (Stalin, sealsamas). Siit ka sotsialistliku seaduse otstarve - olla ekspluatatsiooni ja rõhumise revolutsioonilise kõrvaldamise vahendiks. Sotsialistlik seadus on töötajate huvide, klassideta kommunistliku ühiskonna ülesehitamise teenistuses.

Sotsialistlik seadus on ühiskonna riiklikku juhtimist teostava tööliskassi tahteavaldus. Ta väljendab kogu nõukogude rahva mõtteid ja soove.

Sotsialistliku riigi seadused on kas konstitutsioonilised (põhiseadus) või tavalised (seadused, mis antakse jooksva seadusandluse korras).

b) Konstitutsiooni mõiste.

Marksistlik-leninlik riigi- ja õiguse teooria avastas konstitutsiooni olemuse ja osutas selle tähtsusele klassivõitluses. Ta määras, et konstitutsioon kui riigi põhiseadus on klassivõitluse tulemuseks ja määratakse klassi poolt pärast seda kui ta on saavutanud võidu, et konstitutsioon väljendab tõelist jõudude vahekorda klassivõitluses, ja et just selles seisab konstitutsiooni olemus (Lenin, vene k., XIV k. lk. 18).

On täiesti silmanähtav, et klassivõitluse tõelise jõudude

vahekorra fikseerimine konstitutsioonilise ehk riigiõiguse normides on ühiskonna riiklikku juhtimist ehk oma diktatuuri teostava töölisklassi eluliseks ülesandeks ja vajaduseks. Mitte vähem silmanähtav pole ka see, et seesugune riigivõimu akt avaldub suurt mõju diktatuuri vormidele ja elastsusele, kogu õigussüsteemile.

Lenin ja Stalin, arendades Marxi ja Engelsi õpetust konstitutsioonist, näitasid kahe konstitutsioonitüübi - kodanlikkude konstitutsioonide ja nõukogude konstitutsioonide diametraalset vastandlikkust.

Üldreegli järgi kodanlikud konstitutsioonid" ... koostati ja võeti vastu siis, kui ühiskondliku murrangu protsess oli jõudnud tasakaaluni, kui olid lõplikult kujunenud uued klassivahekorrad ja valitseva klassi võitlevad fraktsioonid võtsid tarvitusele kompromissi, mis võimaldas neil jatkata omavahel võitlust ja ühtlasi sellest võitlusest eemale tõrjuda väsinud rahvamassi" (Marx ja Engels, Teosed, vene k., VIII k., lk.33). Iseloomustades Vene 1906.a. konstitutsiooni kirjutas Lenin 1913.a.:

"Mis on konstitutsioon? - see on praegu Venemaal põletav päevaküsimus.

Konstitutsioon on vana (aadli-, pärisorjusel põhjeneva, feodaalse, ainuvalitsust pooldava) ühiskonna ajalooliste jõudude ja liberaalse kodanluse vaheline tehing. Selle tehingu reaalsed tingimused, vana ühiskonna järeleandmiste ja liberaalse kodanluse võitude ulatus on määratud demokraatia, laiade rahvamasside (eeskätt tööliste) võitude edukusest vana ühiskonna jõudude üle" (Lenin, vene k., XVI k., lk.264).

Kodanlikud konstitutsioonid fikseerivad teatava ühiskondliku ja riikliku struktuuri, korra, mis on kasulik ja meelepärane valitsevale ekspluataatorlikule klassile. Nad kinnistavad kodanluse diktatuuri, määravad valitsemisvormi ja riikliku struktuuri. Nad lähtuvad lõpptulemusena kapitalistide klassi materiaalseist huvidest ja eesmärkidest. Nende demokratism on väga tingimuslik, piiratud ja silmakirjalik.

Põhjalikult tundes kodanlikku riigiõigust, ühtleb seltsimees Stalin täie õigusega: "Demokratismi seisukohalt võib kodanlikud konstitutsioonid jagada kahte rühma: üks rühm konstiutsioone eitab otseselt kodanike ühetõiguslust ja demokraatlikke vabadusi või viib need tegelikult nullini. Teine rühm konstitutsioone võtab demokraatlikud põhimõtted meelsasti vastu ja isegi reklameerib neid, kuid teeb seejuures niisuguseid reservatsioone ja kitsendusi, et demokraatlikud õigused ja vabadused osutuvad täiesti moonutatuks. Need räägivad ühetaolistest valimisõigustest kõigile kodanikele, kuid siinsamas piiravad neid paiksusega ja hariduslikku ning isegi varanduslikku tsensusega. Need räägivad kodanike võrdsetest õigustest, kuid teevad siinsamas reservatsiooni, et see ei käi maiste kohta, või käib ainult osaliselt. Jne. jms." (Stalin, NSVL Konstitutsiooni projektist, Leninismi küsimusi, Tallinn 1945, lk. 456 j.).

Nõukogude Konstitutsiooni väljatöötamise ja kinnitamise tingimused ning menetlus, rääkimata tema olemusest ja ajaloolisest osast, eraldab nõukogude Konstitutsiooni teravalt kodanlikest konstitutsioonidest.

Nõukogude Konstitutsioon on selle võitluse tulemus, mida töölisklass on pidanud sisemaiste ja välismaiste kapitalistide vastu. Teiste sõnadega nõukogude Konstitutsioon on Suure sotsialistliku Oktoobrirevolutsiooni võitude tulemus. Nõukogude Konstitutsioon väljendab tõelist jõudude vahekorda klassivõitluses sotsialistliku ülesehitustöö mitmsugustel etappidel, ta kinnistab seadusandlikult nõukogude riigi ajaloolisel teel selle, mis on juba saavutatud, mis meie maa töölisklassi poolt on juba kätte võidetud kommunistliku partei juhtimisel.

Lähtudes sellest, et nõukogude Konstitutsioonil on ääretu suur õigustkujundav jõud ja et ta, rääkides üldiselt, on vajalik selleks, et kinnistada sotsialistlikku ühiskondlikku ja riiklikku korda, s.o. korda, mis on kasulik ja meelepärane töötavale rahvale, - on bolševike partei alati osutanud nõukogude Konstitutsioonile suurimat tähelepanu.

Nõukogude Konstitutsiooni arengu põhifaasid kui ka sisu - see kõik on orgaaniliselt seotud kommunistliku partei juhtiva osaga nõukogude riigi süsteemis. Lenin rõhutas, et ".... Nõukogude vabariigi kogu juriidiline ja faktiline konstitutsioon rajaneb sellel, et partei parandab, määrab ja ehitab kõik ühe kõhirõtte järgi..." (Lenin, vene k., XXV k., lk. 451).

Peasekretär Stalin näitas oma ettekandes "NSV Liidu Konstitutsiooni projektist", et muudatused NSVL-i majanduslikus, poliitilises ja rahvuslikus elus peegelduvad uues Konstitutsioonis, selle põhiiseärasustes. NSVL-i 1936.a. Konstitutsioon kujutab endast saavutatud võitude lõppkokkuvõtet. Ta kinnitas need võidud seadusandlikult. NSVL 1936.a. Konstitutsiooni ajaloolisteks raamideks on meie ühiskonna ajaloolised raamid, kes on põhiliselt teostanud sotsialismi, loonud sotsialistliku korra. Selline on Stalinliku Konstitutsiooni tuum. Siit kõik tema imepärased omadused ja iseärasused.

Lähtudes kapitalistliku korra likvideerimise jasvsotsialistliku korra võidu faktist NSVL-is, formuleerib Stalinlik Konstitutsioon oma suurepärastes artiklites sotsialismi põhimõtted, mis on NSVL-is juba kätte võidetud ja teostatud, s.o. sotsialistliku omandi tootmisriistadele ja -vahenditele, ekspluatatsiooni ja ekspluateerivate klasside likvideerimise, enamiku vaesuse ja vähemiku luksuslikkuse likvideerimise, tööpuuduse likvideerimise, töö kui iga töövõimelise kodaniku kohustuse ja aukohustuse teesi järgi "kes ei tee tööd, see ei pea ka sööma" jne.

Sotsialismi põhimõtete täielik võit majanduslikul alal põhjustas sügavad muudatused NSVL-i klassistruktuuris, nimelt kõigi

ekspluateatorlike klasside likvideerimise ja töölisklassi ja talupoegade klassi muutumise täiesti uuteks inimkonna ajaloos tundmatuteks ühiskondlikeks klassideks. Selle tulemusena NSVL-i ühiskondlik korraldus põhjeneb sotsialistlikul majanduslikul alusel ja sel ajaloolisel faktil, et meie ühiskond koosneb kahest teineteisele sõbralikust klassist - töölistest ja talupoegadest.

Kooskõlas nõukogude korra majandusliku ja poliitilise alusega kinnistab Stalinlik Konstitutsioon kõige selle, mis on toimunud meie riiklikus korras sotsialismi võidu baasil. Ta lähtub sellest, et NSVL-is kuulub ühiskonna riiklik juhtimine (diktatuur) töölisklassile kui ühiskonna eesrindlikule klassile, et NSVL-i riikliku korra vorme tuleb veelgi täiustada, et proletariaadi diktatuur on muutunud painduvaks ja võimsaks sotsialistliku ühiskonna riikliku juhtimise süsteemiks.

Konkreetsemalt öeldes: Stalinlik Konstitutsioon täiustab nõukogude NSVL-i riikliku korralduse vorme, tugevdab internatsionalismi ja demokratismi sotsialistliku riigi organite süsteemis, kodanike põhiõiguste ja kohustuste süsteemis.

NSVL-i Konstitutsiooni sügav internatsionalism seisab eelkõige selles, et Konstitutsioon lähtub rahvaste ja raasside õhetõigusluse põhimõttest ühiskonna majanduslikus, ühiskondlikus, riikliku ja kultuurilise elu kõigil aladel. See internatsionalism on sotsialistliku ühiskonna kõigutamatuks seaduseks. Selles ühiskonnas karistab seadus ühtsõik missugust - kas otsest või kaudset - õiguste kitsendamist või, vastupidi, kodanikele otseste või kaudsete eeliste määramist seoses raassilise või rahvusliku kuuluvusega, samuti aga ka igasugust agitatsiooni raassilise või rahvusliku erandlikkuse esiletõstmiseks või vihavaenu ja halvakspanu külvamist sellel pinnal.

NSVL-i Konstitutsioonile on iseloomustav järjekindel ja lõpuni järjekindel demokratism. Ta ei tunne kodanike jaotamist "aktiivseteks" ja "passiivseteks", ta ei tunnusta vahet meeste ja naiste, "paiksete" ja "mittepaiksete", jõukate ja vaeste, haritute ja harimatute jne. õigustes. Konstitutsioon ei piirdu kodanike formaalsete õiguste fikseerimisega, ta asetab raskuskeskpunkti nende õiguste tagamise küsimusele, nende õiguste teostamisvahendite küsimusele. NSVL-i Konstitutsiooni demokratism on seega eri tüüpi demokratism, sotsialistlik demokratism.

Nõukogude Konstiutsioon on akt, mis kinnistab valitsevale klassile kasuliku ja meelepärase ühiskondliku ja riikliku korra, akt, mis fikseerib riigiorganite süsteemi ja määrab kodanike põhiõigused ja -kohustused. Ta määrab, õieti öeldes, kogu õiguskorra, maa kõik õigussuhted. Ta on juriidiliseks baasiks jooksvale seadusandlusele. Niisugune on selle Konstitutsiooni osa.

NSVL-is on kolme liiki konstitutsioone: 1) NSVL-i Konstitutsioon, 2) liiduvabariikide konstitutsioonid ja 3) autonoomsete vabariikide konstitutsioonid.

NSVL-i Konstitutsioon on nõukogude sotsialistliku õiguse [illegible] allikaks. Kõik teised konstitutsioonid on üles ehitatud täielikus vastavuses NSVL-i Konstitutsioonile. See tähendab, et kõik NSVL-i Konstitutsiooni põhiprintsiibid peavad sisalduma liidu- ja autonoomsete vabariikide konstitutsioonides.

Kui näiteks NSVL-i Konstitutsioon määrab, et NSVL on töölis- te ja talupoegade sotsialistlik riik, siis kõnelevad ka liidu- ja autonoomsete vabariikide põhiseadused vabariikidest kui töölist ja talupoegade sotsialistlikest riikidest. Sellega rõhutatakse, et kogu Nõukogude Liidus ja igas selle liidu koosseisu kuuluvas vabariigis on üks ja seesama klassistruktuur. Kui edasi, NSVL-i Konstitutsioon kõneleb nõukogudest kui NSVL-i poliitilisest alu- sest, siis sedasama kõnelevad nõukogudest ka vabariiklikud kons- titutsioonid.

Samuti lahendatakse NSVL-i Konstitutsioonis ja rahvuslike vabariikide konstitutsioonides küsimus majanduslikust baasist ja üldse kõik sotsialismi põhimõtete küsimused.

Liidu- ja autonoomsete vabariikide konstitutsioonid, mis üles ehitatakse täielikus vastavuses NSVL-i Konstitutsioonile, võtavad arvesse iga vabariigi iseärasusi, iseärasusi, mis ei saa täiel määral peegelduda NSVL-i Konstitutsioonis.

Liidu- ja autonoomsete vabariikide konstitutsioonides kajas- tuvad eeskätt vabariikide poliitilise ja majandusliku aluse tekkimise ja arengu ajaloolised iseärasused.

Nõukogud kui NSVL-i poliitiline alus kasvasid ja tugevnesid igas rahvuslikus vabariigis mõisnike ja kapitalistide võimu lik- videerimise ja proletariaadi diktatuuri kättevõitmise tulemusena. Selline on nõukogude tekkimise ja arengu põhilinetee. Ta modi- fitseerus üksikutes vabariikides vastavalt proletarse revolut- siooni arengutingimuste omapärale nendes vabariikides. Nii näi- teks kasvasid ja tugevnesid Kazahhi vabariigi nõukogud mitte üks- nes mõisnike ja kapitalistide võimu likvideerimise ja proletariaa- di diktatuuri kättevõitmise tagajärjel, vaid ka koloniaalse rõhu- mise ja natsionalistliku kontrarevolutsiooni hävitamise tulemusena

Üksikute vabariikide poliitilise aluse kujunemise iseärasused kajastuvad nende vabariikide konstitutsioonides.

Kui meie maale, tervikus võetuna, on iseloomustav see, et sotsialistlik majanduslik alus kujunes, et likvideeriti kapita- listliku majandussüsteemi likvideerimises tootmisriistadele ja -vahenditele eraomandiõiguse äramuutmise ja inimese inimese poolt ekspluateerimise kaotamise tulemusena, - siis üksikuile liiduvaba- riikidele on iseloomustav see, et nende vabariikide sotsialistlik majanduslik alus kujunes ülaltähendatud abinõude tulemusena, aga samuti ka feodaalse majandussüsteemi likvideerimise ja nende vaba- riikide rahvaste vene imperialismi poolt orjastamise hävitamise tulemusena.

Iseärasused üksikute vabariikide majandusliku aluse loomises kajastuvad nende vabariikide konstiutsioonides.

Seoses majanduse iseärasustega tekib vajadus eriliste riigi halduseorganite loomise järele. Üksikuis vabariikides on määratu suur tähtsus veemajandusel ja sellest on tingitud vajadus moodustada veemajanduse rahvakomissariaadid (praegu - ministeeriumid. Tõlkija). Teistes vabariikides oli eriti arenenud metsamajandus ja seoses sellega tekkis vajadus nende vabariikide metsamajanduse rahvakomissariaatide (praegu - ministeeriumide.Tõlkija) järgi. Ja nõnda edasi.

Üksikute vabariikide majanduse omapärasustega arvestatakse neid kajastatakse nende vabariikide konstitutsioonides.

Liidu- ja autonoomsete vabariikide konstitutsioonid ei saa jätta arvestamata vabariigi rahvaarvu selliste küsimuste lahendamisel, nagu administratiiv-territoriaalne korraldus, esinduse normid nõukogudes jne.

Üks asi on VNFSV, kus on rahvastikku rohkem kui 100 miljonit, ja teine lugu on, näiteks Armeenia vabariigiga, kus on rahvastikku 1,5 miljoni ümber. Kui liidu ja autonoomsete vabariikide konstitutsioonid ei arvestaks vabariikide rahvaarvu, ei saaks nad õigesti lahendada terve rida tähtsaid küsimusi.

Näiteks on VNFSV konstitutsioon kindlaks määranud, et VNFSV Ülemnõukogu valimised toimuvad normi järgi üks saadik iga 150 tuhande elaniku kohta. Sellist esindusnormi ei saa määrata kõigile ülejäänud 15 liiduvabariikidele. Ukraina on fikseerinud, et valimised UNSV Ülemnõukogusse toimuvad normi järgi 1 saadik iga 100 tuhande elaniku kohta. Mõned vabariigid on sätestanud normi 1 saadik iga 20 tuhande ja isegi iga 5 tuhande elaniku kohta.

Kuid vabariikide rahvaarv ei kajastu mitte üksnes esindusnormides, ta peegeldub samuti nende administratiiv-territoriaalses korralduses.

Liidu- ja autonoomsete vabariikide konstitutsioonid võtavad arvesse vabariikide rahvastiku koostist ja elu-olustiku iseärasusi. See väljendub seadusandluse keeles: liidu- ja autonoomsete vabariikide konstitutsioonid määravad, et vabariikide ülemnõukogude poolt vastu võetud seadused avaldatakse nende vabariikide keeles. See väljendub auotnoomsete oblastite ja rahvasringkondade loomises.

b) Tavalised seadused.

Konstitutsioon ei sure sugugi välja, vaid eeldab jooksvat seadusandlust, ja järelikult tavalisi seadusi.

Sotsialistlik seadus on riigi kõrgeima võimu akt, millel on põhimõtteline poliitiline tähtsus ja mida peavad tingimusteta täitma kõik asutised, ametiisikud ja kodanikud, kellele ta on adresseeritud.

NSVL-is on neli kolme liiki tavalisi seadusi: 1) NSVL-i seadused, 2) liiduvabariikide seadused ja 3) autonoomsete vabariikide seadused.

NSVL-i seaduste ja liiduvabariikide seaduste vahel ei ole vastuolusid. NSVL-i ja liiduvabariikide seadused on ühe ja sellesama klassisisuga aktid. Küsimuste ring, mida reguleeritakse NSVL-i seadust ga, on täpselt määratud NSVL-i Konstitutsioonis (§ 14 ja 31). Samuti täpselt on määratud küsimuste ring, mida reguleeritakse liiduvabariikide seadustega (NSVL-i 1936.a. Konstitutsioon, art. 14, 15 jt.). Kuid on siiski võimalik, et see või teine liiduvabariigi seadus läheb lahku NSVL-i seadusest. Sel juhul kehtib NSVL-i seadus.

Täpselt samuti on lugu liiduvabariigi ja autonoomse vabariigi seaduste vastastikuse suhetega.

§ 3. Teised nõukogude õiguse allikad.

Nagu nähtub öeldust, on seadus sotsialistliku õiguse põhimiseks allikaks. Kuid seadus ei ole mitte ainsaks õigusallikaks.

Nõukogude õiguse allikaiks on peale seaduse veel NSVL Ülemnõukogu Presiidiumi ja liidu- ja autonoomsete vabariikide ülemnõukogude presiidiumide seadlused, NSVL MN-i ja Liidu- ning autonoomsete vabariikide valitsuste määrused ja korraldused, kohalike töötavarahva saadikute nõukogude ja nende täitevkomiteede otsused ning korraldused jne.

Stalinlik Konstitutsioon on kindlaks määranud NSVL-i pädevuse tema kõrgemate võimuorganite ja riigi haldusorganite isikus. NSVL-i 1936.a. konstitutsioon ei määra ette ära, missugused konkreetsed küsimused tulevad lahendada seaduse vormis, missugused seaduse vormis ja missugused määruse või korralduse vormis. Ta püstitab vaid üldise põhimõtte, mille järgi NSVL Ülemnõukogu kui NSVLiidu kõrgeim võimuorgan võib anda seadusi iga küsimuse kohta, mis kuulub NSVL-i kompetentsi, kui see küsimus ei kuulu Ülemnõukogule alluvate ja tema ees vastutavate võimuorganite ja NSVL-i riiklike haldusorganite kompetentsi. Kooskõlas Stalinliku Konstitutsiooni tekstiga ja vaimuga määrab NSVL Ülemnõukogu, missugused riigielu konkreetsed küsimused vajavad seadusandlikku lahendamist ja missugused küsimused tulevad lahendada NSVL Ülemnõukogu Presiidiumi seadlustega ja NSVL valitsuse määrustega ning korraldustega.

Stalinlik Konstitutsioon on tõmmanud selge piiri ühelt poolt seaduste ja seadusele alluvate aktide (seadlused, määrused, otsused jne.) vahel, teiselt poolt aga samuti ka üksikute seadusele alluvate aktide, näiteks, seadluste ja määrustega ja korralduste vahel.

Vaatleme üksikuid seadusele alluvaid akte kui õigusallikaid.

a) Seadlused.

Seadlused on NSVL Ülemnõukogu Presiidiumi, samuit ka liidu- ja autonoomsete vabariikide ülemnõukogude presiidiumide aktid. Formaal-juriidilisest vaatekohast ei ole need aktid seadused. Nad on kõrgeima riigihalduse seadusele alluvad aktid. Teatav osa nendest seadlustest (seadlused ministrite määramise ja ametist vabastamise kohta, seadlused, mis puutuvad selliseisse administratiiv-territoriaalseisse üksikuisse nagu kraid, oblastid, autonoomsed oblastid, seadlused, mis valmistavad ette seaduse osalist muutmist või täiendamist) kuuluvad vastavate ülemnõukogude poolt kinnitamisele.

b) Määrused ja korraldused.

Määrused ja korraldused on NSVL MN-i ja liidu- ning autonoomsete vabariikide ministrite nõukogude aktid. Need aktid antakse välja kehtivate seaduste alusel ja nende täitmiseks; nad on nagu seadusedki täitmiseks kohustuslikud. Need aktid on kõrgemate täitev - korraldavate võimuorganite tegevuse õiguslikuks vormiks.

Eriti tuleb mainida NSVL MN-i ja ÜK(b)P KK, mõnikord aga ka ÜKP(b)K-i ühiseid määrusi. Nende aktide iseloomulikuks jooneks on see, et nad, olles NSVL MN-i poolt välja antud normatiivsed aktid, mis kohuatavad kõiki NSVL asutisi, ametiisikuid ja kodanikke, on samal ajal ÜK(b)P KK direktiivideks, mis kohustavad kõiki meie maa parteiorganisatsioone ja kommuniste.

c) Otsused ja korraldused.

Otsused ja korraldused on kohalike riigivõimu organite aktid, mis antakse välja NSVL-i, liidu- ja autonoomsete vabariikide seaduste, samuti aga ka kõrgemalseisvate mitteseadusandlikkude võimuorganite aktide alusel.

d) Käskkirjad ja juhendid.

Õigusallikateks tuleb lugeda käskkirju ja juhendeid, mis antakse NSVL-i, liidu- ja autonoomsete vabariikide ministrite poolt.

e) Sotsialistliku ühiselu reeglid.

Sotsialistliku ühiselu reeglite all sügavas mõttes mõeldakse kõigi õigus- ja moraalinormide kogumit, mis reguleerivad sotsialistlikus riigis ühiskondlikke vahekordi.

Sotsialistliku ühiselu reeglite all sõna otseses tähenduses mõeldakse sotsialistliku ühiselu kirjutamata reegleid.

Sotsialismi põhimõte - "ugaühelt tema võimete järgi, igaühele tema töö järgi" - on põhimiseks sotsialistliku ühiselu reegliks, millel on õiguslik ja ühtlasi moraalne iseloom. Kodanike ühiskondliku seisundi NSVL-i määravad, tema võimed ja isiklik töö. Selle-

pärast on need reeglid, mis kindlustavad iga kodaniku isikliku töövõime maksimaalset kasutamist, sotsialistliku ühiselu tähtsaimad reeglid. Sotsialistliku ühiselu põhireeglid on määratud NSVL-i Konstitutsiooni X peatükis ("Kodanike põhiõigused ja -kohustused"). Nad reguleerivad inimeste vahelisi suhteid ja inimese suhteid riigiga ja ühiskonnaga. NSVL-i Konstitutsioon ütleb, et Nõukogude Liidu kodanik peab austama sotsialistliku ühiselu reegleid, s.o. mitte üksnes neist kinni pidama, vaid neid täites suhtuma neisse austusega.

Kas sotsialistliku ühiselu reeglid on õigusallikaks? Jah on, kuid ainult niivõrd, kuivõrd neis sisaldub objektiivse õiguse norme (sotsialistliku ühiselu reeglid sõna sügavamas mõttes).

III Sotsialistlikud õigussuhted.

§ 1. Mis on õigussuhe.

Ühiskondlik elu on väga komplitseeritud. Ta koosneb reast suhetest: tootmis-, perekondlikest jt. Kõigist neist suhetest on primaarsed, määravad tootmissuhted.

Tootmisjõudude ja toomissuhete teataval arenemisastmel, kui tekkis eraomand, - lõhenes ühiskond klassidesse, tekkis riik ja õigus, tekkisid poliitilised ja õiguslikud suhted.

Õiguslikud ehk juriidilised suhted on kõige tihedamalt seotud majandusega kui oma baasiga ja õigusega ning riigiga kui pealisehitisega.

Marksism õpetab, et õigussuhe on:

1) tahteline suhe, milles peegelduvad majanduslikud suhted mis nagu teada, kujunevad sõltumatult inimeste tahtest ja teadvusest; nii näiteks on omandi suhe tootmissuhete juriidiliseks väljenduseks;

2) tahteline suhe, mille sisu on antud majandusliku suhte läbi.

Tähendab, tahe on tingitud majanduslikest suhetest.

Nii siis " .. õigussuhteid, niisamuti nagu riigivormegi, ei saa mõista, välja minnes neis endist, või nn. inimliku vaimu üldisest arengust, nad juurduvad materiaalsetes elutingimustes, mille kogumist Hegel, XVIII sajandi inglaste ja prantslaste eeskujul, nimetas kokkuvõttes "kodanlikuks ühiskonnas", kuid kodanliku ühiskonna anatoomiat peab otsima poliitilises ökonoomias" (Marx ja Engels, Poliitilise ökonoomia kriitika juurde 1938, vene k., lk. 6).

Eristatakse õigussuhete vormi ja sisu. Juriidilised suhted kuuluvad ideoloogiliste ühiskondlike suhete valdkonda. Ideoloogilised ühiskondlikud suhted on need, mis enne kujunemist läbistavad teadvuse (v. Lenin, vene k., I k., lk.61). Need suhted lülituvad pealisehitisse, mille määrab majanduslik alus.

Riik kaitseb õigussuhteid ja kinnistab nad õigusnormides (seadustes jne.).

Õigussuhe on niisugune ühiskondlik suhe, kus asjaosalised on õiguste ja kohustuste kandjaiks.

Õigussuhted jagunevad siseriiklikeks ja rahvusvahelisteks. Siseriiklikud õigussuhted jagunevad omakorda haldusõiguslikeks, tsiviilõiguslikeks jne. Rahvusvahelised õigussuhted jagunevad avalikõiguslikeks ja eraõiguslikeks.

Igale klassilisele ühiskondlik-majanduslikule farmatsioonile vastab teat v õigussuhete tüüp. Ühiskonna majanduslike, materiaalsete elutingimuste muudatus toob välditamatult kaasa õigussuhete iseloomu muutumise, õigussuhete kõigi elementide iseloomu muutumise. Sellepärast ei ole õigussuhteid üldse, väljaspool konkreetseid ajaloolisi õigussuhteid.

Tuntakse nelja tüüpi õigussuhteid. Esimeseks ajalooliseks õigussuhete tüübiks olid orjavaldusliku ühiskonna õigussuhted, teiseks - feodaalse ühiskonna õigussuhted, kolmandaks ja viimaseks ekspluataatorlikuks õigussuhete tüübiks on kodanliku ühiskonna õigussuhted. Sotsialistlikud õigussuhted on uut, kõrgemat tüüpi õigussuhted, mis loodud Suure Sotsialistliku Oktoobrirevolutsiooni poolt. Need õigussuhete neli tüüpi jagunevad kaheks õigussuhete põhitüübiks - õigussuhete vanaks, s.o. ekspluataatorlikuks tüübiks (siia kuuluvad orjavaldusliku, feodaalse ja kodanliku ühiskonna õigussuhted) ja õigussuhete uueks, kõrgemaks, s.o. sotsialistlikuks tüübiks.

NSVL-i majanduslikuks aluseks on sotsialistlik majandussüsteem ja sotsialistlik omand tootmisriistadele ja - vahenditele. Selles aluses juurdub meie ühiskonna õigussuhete sisu. Tähendab, oma sisult on meie õigussuhted uut, kõrgemat tüüpi õigussuhted. Meie õigussuhete sisule vastab õigussuhete vorm, s.o. õigussuhete sotsialistlik vorm.

NSVL-i majanduslikule alusele vastab NSVL-i klassistruktuur. NSVL-is ei ole ekspluataatoreid, ei ole, tähendab klasse, kes oleksid huvitatud teiste klasside tahte mahasurumisest, inimeste tahte ja jõudlikult, töölisklassi, talupoegade klassi ja intelligentsi hulka kuuluvate kodanike juriidiliste suhete moonutamisest.

Kodanlik õigus tunnustab formaalselt toiminguosaliste õigussubjektide võrdsust ja vabadust. Kuid kui toiminguosalisteks on ühel poolel tööline ja teisel poolel kapitalist, tähendab see võrdsus ja vabadus vaid sotsiaal-majandusliku ebavõrdsuse kinnistamise viisi ja ekspluateeritava proletaarlase orjastamist ekspluataatorikapitalisti poolt. Ei saa siin rääkida õigussubjektide tõeliselt vabast tahtevaldusest. Töölise tahe surutakse maha ja moonutatakse sellest huvitatud kapitalisti poolt.

NSVL-i majanduslikule struktuurile ja klassikoostisele vastab sotsialistlik õigus. Sotsialistlike õigussuhete subjektid ja objektid, niisamuti nagu õigustused ja kohustused on täiesti uued kategooriad.

Stalinlik Konstitutsioon on kinnistanud õigussuhted, mis on kasulikud ja meelepärased linna ja maa töötavale rahvale. Ta on kindlaks määranud kodanike põhiõigustused ja -kohustused ja seega fikseerinud sotsialistliku riigi kodanike õigusvõime põhimahu. Ta on alla kriipsutanud õigussuhete klassiiseloomu, määrates, et kodanike õigustused ja kohustused vastavad töötavarahva huvidele ja on sotsialismi tugevdamise ja arendamise vahendiks.

Stalinlik Konstitutsioon on selgelt piiritanud sotsialistliku föderatsiooni subjektide õigused, selgelt määranud NSVL-i ja liiduvabariikide suveräänsed õigused, samuti ka autonoomsete vabariikide õigused. Ta on äärmise selgusega fikseerinud NSVL-i liidu- ja autonoomsete vabariikide võimuorganite ja riiklike haldusorganite pädevuse.

Stalinlik Konstitutsioon tervikuna on juriidiliseks baasiks kogu jooksvale nõukogude seadusandlusele, sotsialistlikele õigussuhetele, mille ülesandeks on sotsialistliku korra edasine arendamine ja täiustamine.

§ 2. Õigussuhete elemendid.

Oma juriidilise struktuuri poolest koosnevad õigussuhted neljast elemendist: 1) õigussubjektist, 2) õiguseobjektist, 3) õiguslikust nõudlusest (pretensioonist) ja 4) õiguslikust kohustusist.

a) Õigussubjekt.

Õigussubjektiks on õigussuhete osaline, kes kasutab õigustusi ja täidab kohustusi. Ükski õigussuhe ei ole mõeldav ilma vähemalt kahe õigussubjektita.

Õigussubjektideks võivad olla nii juriidilised kui ka füüsilised isikud.

Füüsiliseks isikuks on elav konkreetne inimene, kes võtab osa õigussuhetest ehk inimene, kel on oma õigustused ja kes täidab oma kohustusi.

Juriidiliseks isikuks on isikute koondis, asutis või organisatsioon, kellele seadus annab õiguse osa võtta õigussuhetest, s.o. omandada õigustusi ja astuda kohustustesse.

Õigussubjekt on ajalooline kategooria. Ta on ühiskondliku arengu produkt. Õigussubjekt on ühiskondlik nähtus. Ta on teatava ühiskondliku elu avaldus ja väljendus. Seepärast peame lähtepunktiks õigussubjekti kui ka õigussuhte teiste elementide uurimisel alati võtma klassiühiskonna teatava iseloomu. Ainult sel tingimusel me jääme kindlalt materialistlikule positsioonile.

Igal klassiühiskonnal on vastav õigus ja vastav õigussubjekt. Õigussubjekti mõiste on omane igale õigusele, igale õigussüsteemile, kuid selle mõiste mõte ja sisu on mitmesugustel ajahhidel muutunud.

Orjavalduslikus ühiskonnas olid õigussubjektideks põhiliselt vaid orjavaldajad. Orjad ei olnud õigussubjektideks, neid vaadeldi kui asju, s.o. kui õigusobjekte.

Feodaalses ühiskonnas oli õigussubjektil seisuslik iseloom. Siin ei olnud ühtset abstraktset õigussubjekti. Feodalismi ajal määras õigussubjekti seisundi tema kuuluvus sellesse või teise seisusesse, tema suhe feodaalse hierarhia selle või teise astmega. Pärisorjad-talupojad ei olnud õigussubjektideks.

Kodanlikus ühiskonnas tunnistatakse formaalselt kõik kodanikud üheõiguslikeks ja vabadeks õigussubjektideks.

Selles, eriti, seisabki kodanlik demokratism. Kuid meie teame juba selle demokratismi väärtust. Õigussubjektiks on siin lõppastmes eraomanik, kapitalist.

Põhilise muudatuse õigussubjekti mõistesse tõi Suur Sotsialistlik Oktoobrirevolutsioon. Ta lõi uue õigussubjekti, uue füüsilise isiku ja uue juriidilise isiku.

Füüsiliseks isikuks nõukogude riigis on tööline, talupoeg, intelligents. Füüsiline isik on meie ühiskonna klassikoostise juriidiline väljendus.

Juriidiline isik nõukogude riigis - see on isikute koondis, asutis või organisatsioon, kes võib sellisena omandada varalisi õigustusi, võtta oma peale kohustusi, hageda ja kosta kohtus (VKP(b) TsK, § 13). Juriidiline isik NSVL-is on töötajate koondis.

Otseses seoses õigussubjektiga on küsimus õigusvõimest ja teovõimest.

Õigusvõime - see on võime olla õigussubjektiks, s.o. õigustuste omajaks ja kohustuste täitjaks.

Õigusvõime jaguneb tsiviilseks (liikumisvabadus, elukutsevaliku vabadus, vara omandamise ja võõrandamise vabadus, tehinguvabadus jms.) ja poliitiliseks (valimisõigus, sõjaväeteenistus jms.).

Õigusvõime on kas generaalne (üldine) - füüsiliste isikute õigusvõime - või spetsiaalne - juriidiliste isikute õigusvõime. Juriidiliste isikute õigusvõime oleneb nende poolt teostatavaist ülesannetest. Ta määratakse kinnitatud põhikirjas, seaduses jms.

Õigusvõime on ajalooline mõiste. Õiguse ajalugu näitab, kuidas on muutunud õigusvõimeliste isikute ring ja õigusvõime maht.

Antiikne maailm ei tunnustanud orjade õigusvõimet; valitseva klassi naised ei olnud õigustes võrdsustatud valitseva klassi meestega.

Feodaalses ühiskonnas pärisorjad ei omanud õigusvõimet. Inimeste õigusvõime määr olenes kuuluvusest mitmesugustesse seisustesse.

Kodanlikus ühiskonnas tunnistatakse formaalselt, et kõik kodanikud on õigusvõimelised, kuid rea kitsendustega see põhi-

mõte võltsitakse kodanluse kasuks.

Õigusvõime sotsialistlikus ühiskonnas erineb ekspluataatorlike riikide õigusvõimest õigusvõimeliste ringi ja oma mahu poolest. Siin on õigusvõimelised kõik, välja arvatud isikud, kes on kohtu poolt karistatud õiguste kaotusega (VNFSV TsK, § 4, 5, 6, 10, 14 ja NSVL Konstitutsioon, § 134). Õigusvõimet ei mõjusta NSVL-is ei sugu, ei raass, ei usutunnistus ega päritolu jne. NSVL Konstitutsioon tagab kõigile kodanikele ühtse õigusvõime mahu (§§ 118 - 142). NSVL-is ei ole vahet inimese ja kodaniku vahel, kuigi õigusvõime poliitilises sfääris erineb teataval määral õigusvõimest tsiviilses sfääris.

Tuleb vahet teha õigusvõime ja teovõime vahel.

Teovõime on isiku võime teostada omi õigusi ja võtta enesele kohustusi.

Kui õigusvõime kuulub NSVL-is igale kodanikule, siis teovõime ei kuulu igaühele.

a) Lapsed alla 14 eluaastat ei oma teovõimet. Nende õigusi teostavad nende vanemad ja eestkostjad. Kodanikud 14 - 18 aasta vanuses omavad mittetäieliku teovõime; nad võivad astuda tehinguisse vaid vanemate või hoidjate nõusolekul, kuid oma töötasu võivad nad käsutada iseseisvalt.

Täielik teovõime tekib 18-aastaselt.

b) Vaimuhaiged ei oma teovõimet; nende õigusi teostavad isikud või organid, kelle hooldusel nad on.

Juriidiliste isikute teovõime erineb sellepoolest, et juriidilise isiku organid (kolhoosi juhatus jne.) teostab juriidilise isiku õigustusi ja täidab tema kohustusi.

b) Õigusobjekt.

Õigusobjekt on kõik see, millepärast õigussubjektid astuvad õigussuhetesse. Teiste sõnadega, õigusobjektid moodustavad õiguste ja kohustuste sisu.

Õigusobjektideks on teod ja tegudest hoidumine.

Õigusobjekti ei saa redutseerida tootmisriistade ja vahendite omandiks üldse.

Õigusobjekt on samuti ajalooline mõiste, nagu seda on kõik teisedki õigussuhte elemendid.

Õiguse põhiobjektideks orjavalduslikus ühiskonnas olid teod või tegudest hoidumine: orjade suhtes, feodaalses ühiskonnas - maa ja pärisorjade - talupoegade suhtes, kapitalistlikus ühiskonnas - tootmisriistade ja -vahendite (vabrikud, tehased ja muud kapitalistlikud ettevõtted) omandi suhtes.

Täiesti erinevalt lahendatakse õigusobjekti küsimus NSVL-is. Erinevalt lahendatakse ta sellepärast, et siin tootmisriistad ja vahendid on muudetud riigi või kooperatiivsete ja kolhoosiorganisatsioonide omandiks, kusjuures erakäibest on eraldatud maa, natsionali-

seeritud ning munitsipaliseeritud ettevõtted, igat liiki raudtee-, õhu-, veetransport jne., s.o. objektid, mis loendatud NSVL Konstitutsiooni § 6-das. Sellest samast kõnelevad ka VNFSV TsK § 21 ja 22. Pealeselle on siin tekkinud niisugused õigustused, mida ei tundnud ükski eelnenud riik - õigustus sotsiaalkindlustusele vanaduses, haiguse korral, ajutise töövõime kaotuse korral, õigus puhkusele, õigus tööle, õigus haridusele jt.

a) Õigusnõudlus ja õiguskohustus.

Õigussuhe tähendab seda, et mõnesuguse õiguse subjekt omab õiguse pretendeerida sellele või teisele teole või teost hoidumisele. Ei saa olla õigussuhet ilma, et õigussubjektil ei oleks selles kindlat õiguslikku pretensiooni. Õigusnõudlusele vastavad teise poole, teise õigussubjekti või teiste õigussubjektide kohustused.

Näiteks võivad olla rahvusvahelised õigussuhted, mis on loodud Nõukogude Liidu ja teiste riikide vahel. Ei saa otse tuua ühtegi Nõukogude Liidu poolt allakirjutatud kokkulepet, mille järgi Nõukogude Liit oleks oma peale võtnud vaid kohustusi, ilma et ta oleks omandanud teatavaid õigustusi või, vastupidi, omandanud teatavaid õigustusi, ilma et ta oleks oma peale võtnud teatavaid kohustusi.

Oluliseks küsimuseks õigusteoorias on küsimus õigusliku pretensiooni ja õigusliku kohustuse vastastikusest suhtest, võetud tervikuna antud riigi maastikus.

Vahe õigustuse ja kohustuse vahel kujunes välja seoses õiguse kui juriidilise mõiste tekkimisega.

Ürgaegse kogukondliku korra juures ei olnud vahet õigustuste ja kohustuste vahel, ent õigustustel ja kohustustel enestel ei olnud siis juriidilist iseloomu.

Õigustuste ja kohustuste liigitamatus ürgaegse kogukondliku korra juures ja õigustuste ning kohustuste mittejuriidiline iseloom on seletatav eraomandi, klasside ja poliitilise võimu puudumisega.

Põhimõtteliselt teise iseloomuga on õigustused ja kohustused klassiühiskonnas. Nende mõistete juriidiline mõte, nende olulised erinevused klassiühiskonnas ja isegi nende vastuolu ekspluateerivates riikides nn. tsivilisatsiooniajastul on täiesti silmanähtavad.

Engels kirjutas:

"... kui barbaritel, nagu nägime, veel vaevalt sai teha vahet õiguste ja kohustuste vahel, siis teeb tsivilisatsioon nende vahe ja vastuolu selgeks kõige rumalamalegi, andes ühele klassile peaaegu kõik õigused ja veeretades teisele seevastu peaaegu kõik kohustused" (Engels, Perekonna eraomanduse ja riigi tekki-

mine, Tallinn 1946, lk. 177).

Orjandusliku korra ajal olid orjad täiesti õigusteta.

"..... Orje... ei loetud mitte ühiskonna kodanikeks vaid isegi mitte inimesteks. Rooma seadus käsitas neid kui asju. Seadus tapmise kohta, räägimata teistest inimese isikut kaitsvatest seadustest, ei käinud orjade kohta. Ta kaitses ainult orjavaldajaid kui ainsaid tunnustatud täisõiguslikke kodanikke... orja tapmist ei loetud kuritegeks" (Lenin, vene k., XXIV k, lk.370).

Orjade õigusetus on otse proportsionaalne vabade orjavaldajate ehk kodanike täisõigusega.

Feodaalses ühiskonnas omas üksikisik teatavaid õigustusi ja kandis teatavaid kohustusi ainult mõnesuguse korporatsiooni, seisuse või neid või teisi erilisi, erandlikke õigusi kasutava linna ametliku liikmena.

Feodaalses ühiskonnas oli õigusvõime mitmeastmeline, kuna olid olemas linnade privileegid, usuline tsensus. Siin oli õigusvõime seisuslik, sest igal seisusel olid oma eri õigustused ja kohustused. Õigusvõime oli, ikkagi, väga piiratud, kuna elanikkonna absoluutne enamus, ja nimelt pärisorjuses olev talurahvas, - feodaalse ühiskonna õigusteta inimmass - oli õigusvõimetu.

Kodanlikus ühiskonnas on peaaegu kõik õigustused omistatud kapitalistide klassile ja peagu kõik kohustused veeretatud proletaarlaste klassile. Siin teostatakse kodaniku võrdõiguslikkuse põhimõte vaid formaalselt, ja sedagi olulisto kitsendustega, näiteks varanduslikku tsensuse, rahvuslike, soolisto ja muude kitsendustega, paikse tsensusega jne.

Erilist huvi pakub meile Engelsi juhis, antud seoses Erfurti programmi kritikaga. Engels tegi ettepaneku asendada formuleering "kõigi võrdsete õiguste eest" formuleeringuga "kõigi võrdsete õiguste ja võrdsete kohustuste eest". Ta motiveeris seda nõudmist järgmiselt: "Võrdsed kohustused - meile on see eriti tähtis täiendus kodanlik-demokraatlike võrdsete õiguste juurde, täiendus, mis võtab viimastelt nende spetsiifiliselt kodanliku mõtte" (Marx ja Engels, Teosed, vene k. XVI k., II j. 1.k. 107).

Siin alla kriipsutatud väga sügav mõte, et ühe õigusluse põhimõtte läbiviimisel kaob õigustuste ja kohustuste jaotamisel kodanlik-demokraatlike õigustuste spetsiifiliselt kodanlik iseloom.

NSVL-i kodaniku õigustused ja kohustused on täiesti uued juriidilised kategooriad, mis põhimõttaliselt erinevad õigustustest ja kohustustest ekspluataatorlikes riikides. Nagu juba tähendatud ülalpool, on NSVL-is õigustuste ja kohustuste subjektiks tööline, talupoeg, intelligent, s.o. töötaja, kelle huvid ei ole vastuolus ühiskonna ja riigi huvidega. Ka õigusobjekt on meil hoopis teissugune, erinev õigusobjektist ekspluataatorlikes riikides. Õigustuste ja kohustuste jaotus on meil teissugune. Sotsialism heidab kõrvale kodaniku jaotamise täisõiguslikeks ja mittetäisõiguslikeks.

Stalinlik Konstitutsioon ei tunnista vahet meeste ja naiste, paiksete ja mittepaiksete, varakate ja vaeste, haritute ja harimatute jne. õigustustes. Tema jaoks on kõik kodanikud oma õigustustes võrdsed, kandes võrdseid kohustusi.

Kui alates Seloni ja Servius Tulliuse reformist, kodaniku ühiskondliku seisundi määras tema varaline seisukord, siis sotsialismi Konstitutsioon, kinnistades ere.omandi äramuutmise tootmisriistadele ja -vahenditele,toob esiplaanile kaks täiesti uut kodaniku ühiskondliku seisundi määrajat: 1) kodaniku isiklikud võimed, mille arendamiseks on meil loodud materiaalsed ja igasugused muud tingimused, ja 2) isiklik töö, mis on kõigi töövõimeliste kodanike kohustuseks ja au- ning vahvuse asjaks.

Kõik NSVL-i kodanikud on nende põhiõigustuste ja kohustuste osalised, mis on kirja pandud Stalinlikus Konstitutsioonis.

Meil ei vastandata kodanike õigustusi kohustustele. Meil ei ole niisuguseid rahvakihte, kel oleks ainult õigustusi ja ei oleks kohustusi, just niisama nagu meil ei ole niisuguseid rahvakihte, kel oleksid ainult kohustused ja ei oleks õigustusi.

NSVL-i kodaniku kohustused on nende õigustuste valveks ja kaitseks.

§ 3. Juriidilised faktid.

Õigussuhted on seotud juriidiliste faktidega, s.o. tegudega ja sündmustega, millel on juriidilised tagajärjed (õigussuhete tekkimine, muutumine või lõppemine).

Juriidilised teod on:

1) ühekülgsed, s.o. niisugused, milleks on küllaldane ühe isiku tahteavaldus;

2) mitmekülgsed, s.o. niisugused, milleks nõutakse kahe või rohkem isiku tahteavaldust.

Olenevalt sellest, kas juriidiline tegu on kooskõlas õigusnormidega, kehtiva õiguskorraga, jaotatakse juriidilised teod seadusepärasteks, s.o. seadusele vastavateks, ja seadusevastasteks.

Õiguserikkumised on tsiviilsed, mille tagajärjed on ettenähtud tsiviilõiguses, administratiivsed, mille tagajärjed on ette nähtud administratiivõiguses, kriminaalsed, mille tagajärjed on ette nähtud kriminaalõiguses jne.

IV. Nõukogude riigiõigus kui sotsialistliku õiguse haru.

Nõukogude õigussüsteem on sisemiselt kooskõlastatud õigusnormide kogum, millel on üks ja seesama majanduslik allikas, üks ja seesama siht, üks ja seesama klassiolemus. Nõukogude õiguse normide ühtsuse määrab töölisklassi tahte ühtsus, mis väljendatud selles õiguses, ja mille sisu on tingitud sotsialistlikust

majandussüsteemist ja sotsialistlikust omandist tootmisriistadele ja -vahenditele. Kõik nõukogude sotsialistliku õiguse normid, kuigi antud erinevatel perioodidel mitmesuguste ühiskondlike suhete reguleerimiseks, omavad ühise olemuse, ühise iseloomu, ühise sihikindluse. Seepärast on kõigil nõukogude sotsialistliku õiguse normidel, vaatamata nende mitmekesisusele, midagi ühist, ühesugust, mis kõnelebki nõukogude õiguse ühtsusest. Niisamuti nagu proletariaadi diktatuuril on palju vorme, kuid tuum on seal juures üks - proletariaadi diktatuur, nii on ka nõukogude sotsialistliku õiguse süsteemis hulk vorme, mis on antud erinevatel aegadel ja mis reguleerivad ühiskondliku elu mitmesuguseid alasid, kuid nende tuum on üks - sotsialistlik õigus.

Nõukogude sotsialistlik õigus, olles ühtne oma klassisisemuselt, oma juhtivailt põhimõtetelt, on ülimal määral mitmekesine selle õiguse poolt reguleeritavate ühiskondlike suhete iseloomult.

Sotsialistliku õiguse süsteem koosneb reast jaotustest ehk harudest - riigiõigus, haldusõigus, tsiviilõigus, kriminaalõigus, kohtuõigus, tööõigus, maaõigus, kolhoosiõigus, finantsõigus.

§ 1. Nõukogude riigiõiguse üldine iseloomustus.

Nõukogude riigiõigus on sotsialistliku õiguse tähtsamaid harusid, mis määrab kõigi õiguslike instituutide ja nõukogude sotsialistliku õiguse normide olemuse.

Ta kinnistab, esiteks, sotsialistliku riigi majanduslikku ja poliitilise aluse, teiseks, ta määrab ehk reguleerib riikliku korralduse, struktuuri, sotsialistliku riigi organite moodustamise ja funktsioneerimise korra ja lõpuks, kolmandaks, ta fikseerib sotsialistliku riigi kodanike põhiõigustuste ja kohustuste süsteemi.

Nõukogude riigiõiguse normid kinnistavad riigiõiguslikud suhted: 1) liiduriigi subjektide ja föderatsiooni kui terviku vahel, 2) võimuorganite ja riigi haldusorganite vahel, 3) nõukogude riigiorganite ja nõukogude kodanike vahel, missugused suhted kujunevad kodanike riigielust aktiivse osavõtu alusel.

Nõukogude sotsialistliku riigiõiguse olemus - tema klassiiseloom ja ta revolutsioonilise loov osa - on jäänud muutumatuks sotsialistliku riigi arengu kõigil etappidel. Nõukogude riigiõigus kinnistab korra, mis vastab töötajate huvidele ja aitab kaasa sotsialistliku riigi kui kommunismi eest võitlemise pearelva edasisele tugevdamisele.

Nõukogude sotsialistliku riigiõiguse üldised ja samaaegselt kõige karakteersemad eritunnused on järgmised:

a) Igasugusele riigiõigusele on lõpptulemusena määravad majanduslikud suhted. (v. Engels, Ludvig Feuerbach ja klassikalise saksa filosoofia lõpp, Tallinn 1946, lk. 48 j. ja Stalin, Leninismi

küsimusi, Tallinn 1945, lk. 481 j.). Ei saa teaduslikult seletada ei riigiõiguslikke norme ega ka riigiõiguslikke suhteid, lähtudes neist endist, sest nad juurduvad klassiühiskonna materiaalseis elutingimustes ja just need tingimused määravad riigiõiguslikud normid ja õigussuhted.

Nõukogude riigiõigus baseerub sotsialistlikul majandussüsteemil ja sotsialistlikul omandil tootmisriistadele ja -vahenditele, mis on NSVL-i majanduslikuks aluseks.

Trotskistlik-buhhaarinlikud kapitalismi restauraatorid püüdsid taastada NSVL-is kodanlikku riigiõigust, mille hävitas Suur Sotsialistlik Oktoobrirevolutsioon. Nad kas eitasid hoopis riigiõiguse olemasolu meie riigis või kujutasid seda retsipeeritud kodanliku riigiõigusena. Kuid elementaarne ja silmanähtav teaduslik tõde on see, et kodanlik riigiõigus on ajalooliselt spetsiifiline õigus, mis vastab kapitalistlikule majandussüsteemile ja kapitalistlikule omandile tootmisriistadele ja -vahenditele, ja mis kaitseb seda kodanliku ühiskonna majanduslikku alust. Juba üksnes sellepärast on lubamatu kodanliku riigiõiguse ületoomine nõukogude pinnale.

b) Igasugune riigiõigus on klassiõigus, mis väljendab valitseva klassi huve ja lähtub nii või teisiti jõudude tõelistest vastastikustest suhetest klassivõitluses.

Nõukogude riigiõigus on proletaarne ehk sotsialistlik õigus, ta väljendab meie ühiskonna otsustavat kihi, töölisklassi tahet, kes teostab meie maa riiklikku juhtimist. Sotsialistliku riigi teise arenguperioodi nõukogude riigiõigus lähtub sellest, et sotsialistlik ühiskond koosneb kahest uuest, maailma inimkonna ajaloos seninähtamatust teineteisele sõbralikust klassist - töölisklassist ja talupoegade klassist.

Nõukogude riigiõigust kujundavaks jõuks on proletariaadi diktatuur, mis eriti kujukalt ilmneb nõukogude riigiõiguse allikaist (nõukogude Konstitutsioon jms.).

Nõukogude riigiõigus on diametraalselt vastupidine kodanlikule riigiõigusele. Viimane on kodanlik, kapitalistlik õigus; ta lähtub väikides seldusest, et ühiskond koosneb vaenulikest antagonistlikust klassidest - kapitalistide klassist ja proletaarlaste klassist, ja et igasuguse klassijõudude vahekorra ja igasuguse valitsemisvormi juures ühiskonna riiklikku juhtimist peab teostama kodanlus.

c) Sotsialistlikku riigiõigust, nagu üldiselt ka kodanlikku riigiõigust, ei saa abstraheerida rahvuslikest momentidest.

Aga kui sotsialistlik riigiõigus on tõeliselt internatsionaalne õigus, mis eitab rahvuslikku ebavõrdsust ükskõik missugustes vormides, siis kodanlik riigiõigus on ilmselt natsionalistlik õigus, mis sanktsioneerib rahvuslikku rõhumist ja rahvuslikku

ebavõrdsust majanduslikus, riiklikus, kultuurilises ja ühiskondlik-poliitilises elus kõigil aladel.

Rahvuslikud momendid on nõukogude riigiõiguses väga ja väga olulised. NSVL-i, liidu- ja autonoomsete vabariikide riiklik korraldus, sotsialistliku riigi organite struktuur ja NSVL-i kodanike õigused - kõigesse sellesse lülitavad rahvuslikud momendid.

d) Sotsialistlik riigiõigus ja kodanlik riigiõigus on põhiliselt erinevad ka demokratismi vaatekohalt.

Sotsialistlik riigiõigus on järjekindlalt demokraatne õigus, mis pöörab riigiorganite ja ametisikute erilise tähelepanu töötajatele proklameeritud õiguste ja vabaduste kindlustamisele. Nõukogude riigiõigus - see on demokratismi maksimum töötajatele.

Niisiis, nõukogude riigiõigus, mille põhimõteteks on sotsialismi põhimõtted, ja kodanlik riigiõigus, mille põhimõteteks on kapitalismi põhimõtted, - on vastupidised nähtused, mis peegeldavad kahe maailma - sotsialismi ja kapitalismi põhilisi erinevusi.

Nõukogude riigiõiguse eeltähendatud põhiiseärasused määravad kogu selle õigussüsteemi ja teevad silmanähtavaks tema revolutsioonilise, loova osa.

§ 2. Nõukogude riigiõiguse süsteem.

Nõukogude riigiõigus nagu iga teinegi ajalooline nähtus allub muutumise seadusele ja omab järelikult oma ajaloo. Tekkinud Suure sotsialistliku Oktoobrirevolutsiooni tulemusena, on ta oma arengus läbist nud kaks peaperioodi, mille geniaalse iseloomustuse on andnud seltsimees Stalin oma ettekandes partei XVIII kongressil.

Kehtiva riigiõiguse süsteem lähtub tervikus ja täielikult meie sotsialistliku riigi esimese arenguperioodi nõukogude riigiõiguse põhimõtetest, mis on jäänud olulisteks ja kõigutamatuteks.

Sotsialistliku riigi teise arenguperioodi nõukogude riigiõiguse kogu oma täiuses ja olemuses määrab Stalinlik Konstitutsioon. Ta on sotsialismi ja sotsialistliku töölis-talupoegade demokraatia riigiõigus.

Käesoleva aja nõukogude riigiõiguse süsteem on tõeliselt Stalinliku Konstitutsiooni süsteem.

§ 3. Nõukogude riigiõiguse allikad.

Pärast seda, kui on määratud nõukogude riigiõiguse ainestik ja valgustatud küsimust nõukogude õigusallikatest tervikus, ei ole raske näidata riigiõiguse kui nõukogude õigusharu allikad.

Nõukogude riigiõiguse juriidiliseks põhiallikaks on NSVL Konstitutsioon.

Nõukogude riigiõiguse allikaiks on samuti liidu- ja autonoomsete vabariikide konstitutsioonid.

Nõukogude riigiõiguse allikaiks on järgnevalt NSVL Ülemnõukogu valimiste määrustik, liidu- ja autonoomsete vabariikide ülemnõukogude valimiste määrustikud, kohaliku töörahva saadikute nõukogude valimiste määrustikud, samuti ka küla-, rajooni-, ringkonna, oblasti- (krai) nõukogude valimiste määrustikud.

Nõukogude riigiõiguse allikate hulka kuuluvad:

a) NSVL seadused ja liidu- ning autonoomsete vabariikide seadused küsimustes, mis kuuluvad vahenditult riigiõiguse ainestikku;

b) NSVL Ülemnõukogu Presiidiumi seadlused ja liidu- ning autonoomsete vabariikide ülemnõukogu presiidumide seadlused küsimustes, mis kuuluvad riigiõiguse ainestikku.

30.06.47.a. TRÜ. steklograafia, Ülikooli 44. Tellimise nr.166, tiraaz 145 eks.